

บทที่ 4

ผลการศึกษาและวิจัย

4.1 ผลการศึกษาวิถีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่

บ้านนาขวางเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กค่อนข้างใหญ่ พื้นที่หมู่บ้าน 82.40 ตารางกิโลเมตรโดยประมาณ ประชากรที่อาศัยในหมู่บ้านมีทั้งหมด 139 ครัวเรือน เป็นชาย 294 คน หญิง 257 คน (ที่ว่าการอำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน) พื้นที่หมู่บ้านเป็นที่ราบสลับเทือกเขา (รูป 3) ดังนั้นการตั้งบ้านเรือนจึงมีทั้งบนเนินเขาและที่ราบลุ่มใกล้แม่น้ำ (รูป 4) ลักษณะบ้านเรือนปลูกสร้างคล้ายกับบ้านคนพื้นราบ โดยเป็นบ้านไม้ยกพื้นสูง มุงหลังคาด้วยแผ่นกระเบื้องหรือสังกะสี บางครัวเรือนก่อบ้านด้วยอิฐ สร้างเป็นสองชั้นติดพื้นดิน ชีวิตความเป็นอยู่โดยรวมนับว่ามีความเจริญอยู่มากเนื่องจากตั้งอยู่ใกล้ถนน

ประชากรในหมู่บ้านมีการแต่งกายและลักษณะรูปร่างหน้าตาที่คล้ายคลึงกับคนพื้นราบ (รูป 5) ภาษาพูดที่ใช้คือ ภาษาเมือง มีการนับถือทั้งศาสนาพุทธและภูติผี

รูป 3 (บน) ลักษณะการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน
รูป 4 (ล่าง) แม่น้ำนาง แหล่งน้ำอุปโภค - บริโภคที่สำคัญของหมู่บ้าน

รูป 5 ลักษณะการแต่งกายของคนในหมู่บ้าน
นาขวาง

อาชีพหลักของชาวบ้านคือการทำนา (รูป 6) โดยข้าวที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นข้าวเหนียว นอกจากนี้ยังมีการทำไร่ข้าวโพดบ้างในบางครอบครัว (รูป 7) พื้นที่เกษตรกรรมอยู่บริเวณด้านหลังของหมู่บ้าน เป็นที่ราบลุ่มระหว่างแม่น้ำและพื้นที่ป่า

นอกฤดูการทำนาและไร่ข้าวโพดชาวบ้านมักจะเข้าป่าเพื่อหาของป่า (รูป 8) นอกจากนั้นก็มี การล่าสัตว์และจับปลา ส่วนอาชีพเสริมในแต่ละครอบครัวก็แตกต่างกันไป บางครอบครัวก็เปิดร้านขายของชำ รับเหมาก่อสร้าง รับจ้างทั่วไป หรือเลี้ยงสัตว์ แต่อาชีพที่กำลังเป็นที่นิยมของกลุ่มสตรีหมู่บ้านนาขวางในปัจจุบันคือ การทำเครื่องจักสานจากกกชนิดหนึ่ง (รูป 10) ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าหญ้าสามเหลี่ยม (*Scleria terrestris* Fassett) กกชนิดนี้เมื่อโตเต็มที่แล้วจะมีเปลือกคันสีม่วงดำ ในการทำเครื่องจักสานนั้นใช้เฉพาะส่วนของหัวลำต้น จักเป็นเส้นขนาดความกว้างตามต้องการแล้วนำมาสานเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น ตะกร้า กระติบ เป็นต้น ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานจากกกสามเหลี่ยมนี้ได้รับความสนใจจากบุคคลภายนอกเป็นอย่างมาก ทางราชการจึงส่งเสริมให้ชาวบ้านทำเป็นอาชีพเสริมเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ อีกทางหนึ่ง

รูป 6 (บน) การทำนา อาชีพหลักของคนในหมู่บ้าน

รูป 7 (ล่าง) ข้าวโพด ที่เกษตรกรปลูกอันคืบสองรองจากข้าว

รูป 8 หมอชากำลังตัดหน่อหวายเพื่อนำไปประกอบอาหาร

รูป 9 การสานสวิง กิจกรรมยามว่างหลัง
การเก็บเกี่ยว

รูป 10 สตรีชาวนาขวางกำลังสานตะกร้า
จาก หน้้าสามเหลี่ยม

4.2 ผลการศึกษาการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร

จากการสำรวจและเก็บรวบรวมพรรณพืชสมุนไพรบริเวณหมู่บ้านนาขวาง ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2542 ถึงเดือนพฤษภาคม 2543 พบตัวอย่างพืชสมุนไพรทั้งสิ้น 216 ชนิด โดยจัดอยู่ใน 79 วงศ์ 164 สกุล พืชทั้งหมดได้นำไปใช้เป็นส่วนผสมในการปรุงยาเพื่อรักษาอาการต่างๆ ทั้งสิ้น 140 ขนาน ซึ่งสามารถจัดแบ่งได้เป็น 8 กลุ่มตามสรรพคุณ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 แก้ปวด แก้ไข้

- ขาละอ่อนใช้ขึ้น หน้าแลค้ำแลคีนมือจักคั้งทั้งสี่ (เด็กเป็นไข้ และมีอาการชัก) ขาหื้อเอา¹ ฮางเย็น หัวถั่วพู ฮ่อมเกี้ยวเงิน ฟนหื้อกิน
ถ้าบ่หายหื้อเอาปากนี้ต่อแถม (ถ้าไม่หายให้ใช้สูตรนี้ต่อ) ขาหื้อเอาหัวหางคาว ถั่วพู ฮาก²น้ำคั้น ฮางเย็น ฟนคิงเหลื่อมใส่หื้อกิน
- ขาละอ่อนเป็นไข้และไอ (เด็กร้องไห้และไอ) ขาหื้อเอาแก่น³จุ่มจะลิง หน้้าผากควาย หน้้าแพด อ้อยคำ แจ้กิน หายแล

¹ ไข่เอา

² ราก

³ แก่นไม้

⁴ แข้

- ยาแก้ไข้ ยาหื้อเอาหญ้าขัด หลับมึน หญ้านิ่วหนู เสียว'หัด ส่อมจ้าง ส่อมแต่ ส่อมเกี่ยวเงิน ผักหนอก หญ้าผากควาย ไม้กอก ไม้ค้ำ ไม้กูก แจ็กิน
- ถ้ามันคิดไข้ (ถ้ามีไข้) ยาหื้อเอาปัดปิวแดง โป่งหญ้าคคหมา² ไม้ถ่อน ปลูก แฉแล้วอุ้นกิน
- ถ้าเป็นเกี่ยวเย็นหมดตั้งสี่ ไข้ก็ไข้ (เป็นไข้มือเท้าเย็น) ยาหื้อเอาสะข่าน ปิวแดง ผักปลิง ผักปุนก ผักม้วนหมู จิงแกง เครือเขาลอ ไม้ถ่อน ต้มกิน หายแล
- ยาละอ่อนไข้ขึ้น (เด็กเป็นมีไข้สูง) ยาหื้อเอาพริกน้อยเจ็ดเม็ด หอยว่า'เจ็ดเม็ด ยอดป่านสาม ยอด เทียนปุดิน สามสี่ มาตำใส่น้ำบ่อแก้ว' ตาตั้งสี่ ห้ามกิน
- ยาไข้แล้วใจสันบ่ดี (เป็นไข้ใจตัน) ยาหื้อเอาชุยชวยฮากไคร้' ชุยชวยฮากตอง อ้อลอยน้ำ แฉมลอยน้ำแจ็กิน
- ยาหุดไข้แล้วนอนบ่หลับ ป้ายดินป้ายมือเย็น (เป็นไข้แล้วนอนไม่หลับ ปลายมือปลายเท้าเย็น) ยาหื้อเอาส่อมจ้าง ส่อมแต่ ส่อมเกี่ยวเงิน หญ้าขัด หลับมึน หญ้าไซ ใบฮวก⁷ หญ้าแพ ผักหนอก อ้อยคำ ฮากคา แจ็กิน
- ยาไข้เอื้อบ่ต่างบ่หาย (เป็นไข้เรื้อรัง) ยาหื้อเอาฝ้ายเชื้อ ข้าวเชื้อ⁸ มักสะเชื้อ มักแปบเชื้อ แจ็กิน
- ยาสันลิบาคเป็นปากเป็นดินเป็นมือ เนื้อไข้ก็หนัก (เป็นไข้ตัวร้อนและมีอาการชักร่วมด้วย) ยาหื้อเอาลิ้นดูน งามกล้วยดิบ⁹ หญ้าขัด หลับมึน ผากควาย ค้านชาย เปลือกกอก เปลือกค้ำ อ้อยคำแจ็กิน
- ยาขางลิ้นแตกปากสุกใส ไข้ก็ไข้หมดตั้งตัว ยาหื้อเอาขางปอย ไม้ขาม ปอขาว ไม้สา หัวแห่ง โป่งถั่วพู หอยกาบด้าน ฝนกิน

¹ ยอด

² ปมที่เกิดบริเวณลำต้นของหญ้าคคหมา

³ เปลือกหอยเปล่า

⁴ สี่หมายถึงยอด

⁵ แอ่งน้ำเล็กๆ บริเวณใต้ฐานบ้านที่เกิดจากการเทน้ำอุปโภคบริโภคลงจากตัวบ้าน

⁶ ชุยชวยฮาก....หมายถึงรากฝอยของต้นไม้ชนิดนั้นๆ

⁷ ใบไผ่รวก

⁸ เชื้อหมายถึงการที่สิ่งของตกเรี่ยราดบนพื้น

⁹ เหง้ากล้วยดิบ

- ยามะเร็งคุดเจ็บหัว (ปวดหัว) ยาหือเอาตุน งามกล้วยดิบ สากคา มาดำจ๊กตั้งสี่ เอาคาหัว หายแล
- ยาเจ็บหัวแรงออกตุม (เป็นไข้หัด) ยาหือเอาชีเหล็ก สากกล้วยดิบ เกื่อ²ผักแคบ ฟักข้าว หัวตุน สากน้ำคั้น ขวย³จีเดือน⁴ สากมกแคว้งขาว ฝนกิน
- ยาเจ็บหัวแรงออกตาแดง (ปวดหัว ตาแดง) ยาหือเอาเข้ามันขึ้น ปุเลย จิงแกง เอามาตำตาหัว กินก็ได้หายแล
- ยาแก้ยวกินดุกเอ็น หนาวในอกในใจ (อาการปวดข้อปวดกระดูก) ยาหือเอาบัวขาว บัวชาดำ เอามาตำจับ⁵น้ำเหล้า⁶หือกิน
- ยาไข้เนื้อร้อนนั้ก ยาหือเอาแก่นไม้จุ่น แก่นคองกลาง แก่นคองदै ส่อมจ้าง ส่อมदै ส่อม เกี้ยวเงิน แจ็กินหายแล
- ยามะเร็งคุดเจ็บหัว ยาเอาหญ้านัวหนู เปือกมะลิ้นไม้ ปุเลยมาตำปากผ้าคำ⁷ หายแล
- ยาไข้แล้วหือออก หัวใจบดี (เป็นไข้ใจสัน เหงื่อออกมาก) ยาหือเอาผักปอด เปลือกกอก เปลือกคำ ผักหนอก เกลือแก่น⁸ ต้มกิน
- ยาแก้ไข้เนื้อร้อนจันวืออยู่ใจบดี (เป็นไข้ตัวร้อน พัดก็ไม่หายร้อน) ยาหือเอาตุน งามกล้วยดิบ หางดาว ข้าวเจ้าสาร แจ็กินทั้งตา
- ยาตาไข้เนื้อร้อน (เป็นไข้ตัวร้อน) ยาหือเอาไม้กอกในคิน ไม้คำในคิน หญ้าป่อง งามกล้วยดิบ ไม้نانก หอยกาบล้าน ฝนใส่แจ็กิน หายแล
- ยาไข้เนื้อร้อนนั้กบมีน้ำลาย (เป็นไข้ ปากแห้ง) ยาเอาปูนาสามตัว ผักหนอกสามเหง้า ไม้กอก หนึ่งกิบ⁹ แจ็กินตั้งตา หายแล
- ยาไข้แล้วใจบดี (เป็นไข้ใจสัน) ยาเอาไม้กอก หญ้าตดหมา ปุเลย ฝนแล้วเผา⁷ใส่กิน หายแล

¹ ทา

² เครือ

³ ขุดคินบริเวณรูไส้เดือน

⁴ ขอบ

⁵ เกลือเม็ด

⁶ จัน

⁷ การให้ความร้อนโดยเอากระเบื้องหรือหินเผาไฟให้ร้อนแล้วจุ่มในภาชนะที่บรรจุส่วนผสม

- ยามะเร็งคุกไข้แล้วใจดี เนื้อร้อนนํก ยาหือเอาไม้สา สากคอง ปุคขาว สากมะลิซ้อน หัวตอง จัง ข่า ปุเลย ข้าวมันขึ้น ฝนกินบ่อ¹
- ยามะเร็งคุกขึ้นหัวเจ็บ (ปวดหัว) ยาหือเอาสากเล้งจอน สากเชื้อขาว สากผักหวานบ้าน นมฝ² ฝนกิน
- ยาไข้วันวัน (เป็นไข้แบบเป็นสลับวัน) ยาหือเอาอ้อยช้าง หญ้าขัคมอน หญ้าหัดบมื่น เคือ ปอง อ้อยคำ สากคา กุดคำ ใบไม้ไผ่ หัวถั่วพู ดากล้วยคิบ ต้มใส่ข้าวเจ้าสารกิน หายแล
- ยาไข้แล้วนอนบ่หลับ ยาหือเอาหน้าเน่ หญ้าผากควาย เคือปอง เคือเกลี้ยง สากคา ต้มกินหาย
- ยาละอ่อนไข้ขึ้นจึกตั้งสี่ (อาการเป็นไข้และชัก) ยาหือเอาสาเง็น หัวถั่วพู ส้อมเกี้ยวเงิน ฝนกิน ถ้าบ่หายเอายานี้ต่อแถม ยาหือเอาหัวหางควา หัวถั่วพู สากน้ำดัน สาเง็น คิงูเหลื่อม ฝนใส่ กิน หายแล
- ยาลงต้องเป็นไข้สาก ไข้ก็ไข้ (เป็นไข้ ท้องร่วงและอาเจียน) ยาหือเอาสากหุ่งแดง ไม้ยางคำ ไม้มกอกอก หญ้าโคยงน้อย โคยงหลวง ต้มใส่ข้าวเจ้าสารต้มกิน
- ยาแก้ปวดข้อปวดกระดูก ยาหือเอาไม้หัดเอียง สากผักละ สากผักจอยนาง สากผักหวาน เอา มาฝนใส่ข้าวเจ้าสารแจักกิน
- ยาแก้ไข้ ปากแห้งคอแห้ง ยาหือเอาสะเอม ขัคมอน ถั่วพู สากน้ำดัน แฉ่น้ำคิมแก้ไข้ ปากแห้ง คอแห้ง

กลุ่มที่ 2 รักษาอาการที่เกี่ยวข้องกับหัวใจและระบบเลือด

- ยาลมเถียวเป็นจึกก็แม่น เป็นผิดก็แม่น (เป็นลมชัก) ยาหือเอาสะข่าน เครือเขาลอ ผักม้วนหมู ผักบุลึง จิงแกง เปลือกถ่อน ตำใส่น้ำเหล้าหือกิน หังตาจึกตั้งสี่
- ถ้าตื่นเย็นมือเย็นบ่อ (มือเท้าเย็น) ยาหือเอาส้อมจ้าง ส้อมเกี้ยวเงิน ส้อมเกี้ยวคำ หญ้าไซ ใบชวาก หญ้ายุง หัวข่าหนุ่ม ต้มกิน
- ถ้าเหน็บซาออก ปายดินปายมือเย็นบ่อ (มือเท้าเย็น เป็นเหน็บซา) ยาหือเอาไม้เปล้าหลวง เปล้าตองแตก บัวสาขาว บัวสาดำ ไม้ผาแปง ปิคปิวขาว ปิวแดง ต้มกิน ต้มอาบ

¹ ฝนกินโดยไม่คองต้ม

² ฝาคอรอบขนาดเล็กที่ทำจากดินเผา

³ ทาถูวนวดทั้งมือและเท้า

- ถ้าเลือดหยุดแล้วก็ขึ้น (จุดเลือดหลังจากเลือดหยุดไหล) ยาหือเอาไม้จี้เหล็ก ไม้ลมแล้ง สาก หญ้าข้าวก ฝาง สากฝ้ายเชื้อ ดัมกิน
- ยาขางลมกัศเลียบเจ็บไปตั้งตัว (เป็นลมจุกเลียด เจ็บไปหมดทั้งตัว) ยาหือเอาไม้ขาม ดิด จุ่มจะลิง หญ้าขัด หลับมีน ผักม้วนหมู ปลูกย ถั่วกูก ข้าวมันขึ้น ดัมกิน
- ยาจู้เลือดคั่งในโครง (ยาประคบรักษาอาการเลือดคั่งชายโครง) ยาหือเอาหัวข่าหนู ข้าวมันขึ้น ปลูกย หญ้าขง ดินจี้¹ เปลือกม่วงเม้งมาตำปรกผ้าคำจู้² หายแล
- ยาหมดเลือดบ่ง (อาการเลือดคั่ง) ยาหือเอาไม้จี้ข้าวก ฝาง จี้เหล็ก สากฝ้ายเชื้อ ดัมกินหายแล
- ยาใจสันเป็นอิดเป็นหว (ใจสันเนื่องจากเหนียวและหว) ยาหือเอาไม้เสี้ย³ ผักม้วนหมู ผักม้วนไก่ สากมักเชื้อแจ้ สากมันอ่อน มักแขน มักบ่า หัสกิน ฝนใส่น้ำปูนใสกินทั้งตาหายแล
- ยาขางลมกัศเลียบเจ็บออกไปตั้งตัว ยาเอาแก่นจี้เหล็ก ลมแล้ง แก่นหนูนเค็ด แก่นซ้อ แก่นค้ำเค็ดเก้า เคือปอง ข้าวมันขึ้น ดิงเคือคำ เป้า บังกี จีปลูก สางเย็น เคือเขาหมวก ย่างขาวเคือ ไล่จ้าง ฝนแล้วเผาขางลงใส่กินหายแล
- ยาขางลมกัศเลียบ ยาหือเอาสากเคือปอง หญ้าคคหมา ข้าวมันขึ้น ปลูกย ฝนแล้วเผาขางลงใส่กิน หายแล
- ยาแก้ปวดหูเข้าปายตีนปายมือเย็น (อาการปลายมือปลายเท้าเย็น) ยาหือเอาหอมจ้าง ห่อมदै ห่อมเกี้ยวเงิน หญ้านัวหนู จุ่มจะลิง ดัมกิน
- ยาขางลมกัศเลียบเจ็บอกเจ็บท้อง ยาหือเอาไม้ไผ่ ไม้ขาง ไม้เสี้ย ไม้สวก ไม้หนูน หญ้าโคขงน้อย โคขงหลวง สากเคือยหิน ฝาง กูก ถั่ว อ้อยคำ ดัมกิน
- ยาแก้ความดันสูง ยาหือเอาถั่วฝักมะม่วงสามปี ข้าวข้าวเปลือก เอามาดัมกิน หายแล

กลุ่มที่ 3 รักษาอาการที่เกี่ยวข้องกับระบบทางเดินอาหาร

- ถ้าท้องมันร้อน (อาการร้อนท้อง) ยาเอาไม้ส้มเห็ด ไม้กูก เคือเกลี้ยง เคือปล้อง สากคา แจ้กิน
- ยาม้วนลงนั่งปิดดูลิง (ริดสีดวงทวาร) ยาหือเอาสากบั้งสะมุค สากดอกสะลิด หญ้าโคขงน้อย โคขงหลวง ดัมกินหายแล

¹ อัฐ

² ประคบ

³ ไม้เสี้ย

- ยาขับฟ่าย (อาการท้องผูก) ยาหื้อเอาซากคอกเหิน ซากแคว้งขาว ซากเชื้อแจ้ ฝ่ายขาวเจ็ดเส้น เอามาพันกับยาคัมกิน
- ถ้ามันรุ (ท้องร่วง) ยาหื้อเอาแก่นกอก แก่นไม้กุก แก่นไม้ค้ำ แก่นไม้หนูน แก่นไม้เกว้น แจ้ แล้วอุ่นกิน
- ยาแก้ปัสสาวะในท้องแดงออกมา (ฝีในท้องอักเสบ) ยาหื้อเอาซากผักชี ก่อหางควาว ซากหนามเบ้ง ซากไคร้ ขางใจแดง คิงเหลื่อม ฝนใส่น้ำกินหาย
- ยาแก้ฝีในท้อง ยาหื้อเอาหนังแรด เขางัวป่า ลูกงูเหลือม หัวข้อมดินหมา ก้อมก่อน้อย สุระสี ซากไคร้ ฝนกินบ่ม
- ยาเป็นฝีในท้องทุกสิ่ง ยาเอาจุ่มจะลิง ซากผักชี หัวนัวหนู หน้าแ่น หอมบัวแดง ฝนกินบ่ม
- ยาแก้ฝีในท้อง ยาหื้อเอาซากมกปิ่น ซากหอมบ้าน ลูกแมวคำ ฝนกิน
- ยาท้องร่วง ยาหื้อเอาขอดตัวแดง เครือเขาคิน ใบแก้ว ใบเฟื่องคัมกิน
- ยาขางร้อนดับเยี่ยวเหลือง (ดับอักเสบ ปัสสาวะมีสีเหลือง) ยาหื้อเอาฮางเย็น ข้าวเจ้าสาร หัว ข้าวเย็น หางควาว หอมเกี้ยวเงิน หัวถั่วพู ฝนกิน
- ยาลงคาลงแดง (อุจจาระมีเลือดปน เป็นสีดำหรือสีแดง) ยาหื้อเอาเคือเขาหมวก หางควาว เปล้า เลือด จันแดง ฝนใส่น้ำข้าวเจ้าสารกิน หายแล
- ยาขางกุ่มดับฟ่าย (ดับอักเสบ) ยาหื้อเอาคืด ไม้ขาม หัวขัด หลับมื่น จุ่มจะลิง ผักม้วนหมู ปลูก คัมกิน
- ยาลงต้องบ่มิจังหะ (ท้องร่วงรุนแรง) ยาหื้อเอาหัวรังกาสามยอด ไคร้สามยอด ไม้สา สามยอด แจ้ไว้ แล้วเอาทรายในน้ำมาคั่ว ปกผ้าขาวเจ็กิน
- ยาขางร้อนดับ (ดับอักเสบ) ยาหื้อเอาผักหนอก เปือกกอก หัวไช ใบสวก หัวถูดน้ำ ผักปอด คัมกิน หายแล
- ยาต้องร่วง ยาหื้อเอากล้วยตีบมาปิ้งตากเกลือ เปือกผักม้วนหมูมาปิ้งตากเกลือ เอาโคลนหม้อทาง ในโคลนไผทางนอก² แฉ่น้ำหื้อกิน
- ยาต้องร่วง ยาหื้อเอาจ้าน้อยจำหลวง ไม้ปุย คัมกินใส่เข้าข้าวสาร หายแล

¹ กระตุก

² ตะไคร้ที่จับอยู่ทางด้านในของหม้อ และด้านนอกของไห

- ยาเจ็บต้องยากัน (บรรเทาอาการปวดท้อง) ยาหือเอาไผ่เสี้ย บัวสาขาว บัวสาดำ ใบผ่ำเป้ง เอา น้ำหมอนึ่งดาหายแล
- ยาขางเข้าไส้เจ็บอกเจ็บต้อง ยาเอาไม้หมูกหวาน หัวคำเหินขาว ส้อมเกี้ยวเงิน กำสะลองดัมกิน
- ยาลงต้องกัว เจ็บก็เจ็บ (ปวดท้อง ท้องร่วง) ยาหือเอาฮากตัว ฮากมะแถบก้อง หย้าคอตุง ดัม ใส่ข้าวข้าวสารกิน
- ยาแก้ริดสีดวงทวาร ยาหือเอาคูไม่รู้ล้ม หย้าถอดปล้อง หย้าโคยงน้อย โคยงหลวง ผ่าง หย้าสามเหลียม สอสะพายควาย ดัมกิน
- ยาแก้ท้องผูก ยาหือเอาไม้ขาม ผักม้วนหมู จุ่มจะลิง คั้นคืด ใบคืด หย้าป้อง หลับมึน ดัมกิน

กลุ่มที่ 4 รักษาอาการเกี่ยวกับหญิงมีครรภ์

- ยาจำมันบ่ฝ้าย¹ (อาการปวดท้องเนื่องจากลูกไม่คลอด) ยาหือเอาเคื่อปล้อง ขางสร้อย ขางปอย ขางจ้าง ไครน้ำ เสิวขาม แหนตัน แหนเครืออันละสามอย่าง หน่อกู๊ก หน่อก้า อ้อลอยน้ำ แฉมลอยน้ำใส่หือกิน
- ยาหมคปัดลูกลิงเจ็บต้องบ่เกิด (ปวดท้องเนื่องจากบุตรไม่คลอด) ยาหือเอาฮากปั้งสะมุค ฮาก คอกสะลิด หย้าโคยงน้อย โคยงหลวง ดัมกินหายแล
- ยาตัวเกิดแล้วรบกบ่อออกเป็นปี (คลอดลูกแล้วรกก้างในมดลูกเป็นปีๆ) ยาหือเอาฮากสะลอง ขางใจ แดงขุดเอาใจอ่อนตังใน² คำเปาะกัน เอาน้ำมะนาวใส่หือกิน หายแล
- ยาเกิดแล้วเป็นปีจักขึ้นตั้งสี่ (คลอดบุตรแล้วเกิดอาการชัก) ยาหือเอาพริกน้อยเจ็ดเม็ด จิงแกง เจ็ดแวน คีปีเจ็ดลูก โป่งหย้าคดหมาเจ็ดแวน เปลือกกอกเจ็ดแวน เปลือกค้ำเจ็ดแวน เอามา หลามกับบั้งตังปิ่น³หือกิน
- เกิดลูกแล้วเลือดปลง (เลือดคั่งหลังคลอดบุตร) ยาหือเอาปั้งสะมุค ฮากคอกใหม่ ปิวขาว ปิว แดง ฮากหย้าจ้ามั่ง ดัมใส่ข้าวข้าวสารกิน

¹ ขาจำหมายถึง การเตรียมยาประเภทหนึ่ง โดยนำส่วนของลำต้นของพืชสมุนไพรทั้งหมดมาตัดเป็นท่อน ผสมรวมกัน แล้วแช่น้ำในลักษณะที่ตั้งไว้

² ขุดเอาเนื้อเยื่ออ่อนคั้นใน

³ เอาส่วนผสมใส่กระบอกล้อมไฟแล้วเผาไฟ โดยกลับเอาด้านบนของกระบอกลงเผา

- เกิดลูกเลือดหยุดแล้วก็ขึ้น (เมื่อคลอดบุตรแล้ว เกิดอาการจุกเสียดหลังเลือดหยุดไหล) ยาหือเอาหญาไซ ใบสวก หัวข่าหนู่มดัมกิน
ถ้ายังบ่หาย หือเอาปึงสะมุค สากคอกใหม่ หญาจ้ามัง ฝ่ายคอกน้อย ฝ่ายเฮื้อ ดัมกิน
- เลือดตกยามเมื่อลูกเกิด (อาการตกเลือดหลังคลอดบุตร) ยาหือเอาโบมะลิซ้อน ปลูกย ปิวขาว ปิวแดง มาตำปรกฝ้าคำจู้ หายแล
ยากิน หือเอาหญาหอละไท สากขี้เหล็ก หญาจี้ซึก ฟาง กาบไม้ไผ่หล่นตกดิน ดัมกินหายแล
ถ้าบ่หายเอาปากนี้ต่อแถม ยาหือเอากาสรอง ขางใจแดง เอามาตำแล้วเอาน้ำมะลิมะนาวใส่หือกิน
ปากนี้ต่อแถมถ้ามันเจ็บก็ (อาการปวดจุกเสียด) ยาหือเอาไม้نينคง ผักหวาน ขางปอย ดินติด
แช่ข้าว¹ ผนอุ่นกิน
- ยาเกิดลูกแล้วเลือดตกค้างในโครง เจ็บเอวเจ็บท้อง (เลือดคั่งในหลังคลอดบุตร และปวดบริเวณเอวและท้อง) ยาหือเอาไม้ส้มพอ ไม้ส้มปาลาว ฟ้าทะลายเลือด ปิวขาว ปิวแดง เป้าน้อย เป้าหลวง เป้าทองแตกดัมกินหายแล
- ยาแก้ผดผื่น ยาหืออาผิเสื้อ ผักหวาน ไม้เป้า คืด ส้มจีน ขะจาว ปลูกย ดัมกิน
ถ้าบ่หายเอาปากนี้ต่อแถม หือเอาขี้เหล็ก ลมแล้ง หญาโคยงน้อย โคยงหลวง ใส่ข้าวเจ้าเปลือกดัมกินหายแล
- ยาถูกตายในท้อง ยาเอาหุขชายสากไคร์ สากทอง อ้อลอยน้ำ แคมลอยน้ำ เห็ดเหี้ยคติดหิน ดัมกินหายแล
- ยานิ้วแม่मारเจ็บท้องบ่เกิด (ปวดท้องเนื่องจากบุตรไม่คลอด) ยาหือเอาสากหุ่งแก้ว หญาโคยงน้อย โคยงหลวง เทียนปูน สากกล้วยดิบ หญานิ้วหนู จุ่มจะลิง หินผาไฟ ข้าวเจ้าดัมกิน
- ยาลม 12 จำพวกลมผดผื่น ยาหือเอาสะข่านผักปูลิง ผักพูนก ปิดปิวขาว ปิดปิวแดง บัวสาขาว บัวสาดำ หมายปู้ หมายแด่ ผิเสื้อ ปลูกย หัวกุก หัวก้า หัวข่า หัวขิง สากคา อ้อยดำ ดัมกิน
- ยาลมผดผื่น ยาหือเอาถบทาบ หมักหึ่งหาย สากผักปู้ย่า หญาปิ่นขอบ สากไม้ขางจ้าง ขางนางแย้ม ไม้เฒ่า ไม้ปุย ดัมกินสมก็ได้ หายแล

¹ ภาชนะที่ใช้คนข้าวเหนียวที่นึ่งเสร็จแล้วก่อนจะคักลงใส่กระติบ

- ยาล้างเลือดผู้หญิงเกิดลูกแล้วเลือดค้าง หือเอาสะสั่ม บ้าทะลายเลือด โคลงน้อย โคลงหลวง สากเคื่อยหิน หนุ้าหอละไท มัธยมกันดัมใส่ข้าวเจ้าสารคัม

กลุ่มที่ 5 รักษาอาการที่เกี่ยวข้องกับระบบทางเดินปัสสาวะ

- ยาปวดเยี่ยวขึ้น เยี่ยวบ่ออก (ปัสสาวะกะปริดกะปรอย หรือปัสสาวะไม่ออก) ยาหือเอาฮากเคื่อยหิน สากฝ้ายเฮื้อ เอื่องหมายนา แก่นมกมื่อ¹ ดัมกิน
- ยานิ้วเยี่ยวเป็นนุกเป็นเตอ (เป็นนิ้ว) ยาหือเอาฮากช่าน ปิดปิวขาว ปิดปิวดำ ผักปุนก ปุเลย จุ่มจะลิง ดัมใส่ข้าวเจ้ากิน
- ยานิ้ว หือเอาฮากป้าวไฟ สากหมากปู้ สากหมากแต้ สากมกเคือแจ้ สากหนุ้าโคลงน้อย โคลงหลวง ดัมใส่ข้าวเจ้ากิน
- ยานิ้วเยี่ยวบ่ออก ยาหือเอาฮากดอกค้ายน้ำ สากฝ้ายเฮื้อ ดอกค้ายตะล่อมขาว หนุ้านิ้วหนู ดัมกิน หายแล
- ยานิ้วเยี่ยวบ่ออก ยาหือเอาฮากหัวเข้าเย็น ไม้จุมปู ไม้มกป็น หนุ้าจ้ามั่ง ข่าเคือ ดึงเคือคำ เคือเขาหมวก ฝนใส่น้ำกิน
- ยานิ้วเจ็บแล้วเยี่ยวบ่ออก ยาหือเอาฮากฝ้ายเฮื้อ หัวหนุ้าสามเหลี่ยม ข้างแดง ดัมกินหายแล
- ยานิ้วเยี่ยวบ่ออก ยาหือเอาฮากเคื่อยหิน สากไคร้รน้ำ หินสั่ม² ดัมกิน
- ยานิ้วยาเอาฮากมะเตคปู้ สากกล้วยไข่ สากหนุ้าคดหมา ไม้เป้า ดัมกินหายแล
- ยานิ้ว ยาหือเอาหนุ้าโคลงน้อย โคลงหลวง หนุ้าคมบาง เช็ดเก้า หนุ้าคดหมา ดัมใส่ข้าวเจ้ากิน

กลุ่มที่ 6 รักษาโรคติดต่อที่เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์

- ยาหมดตะขิด³ แกมขางออกหมดเนื้อหมดตัว (เกิดตุ่มทั่วร่างกาย) ยาหือเอาแถมเหลื่อง กำฝากผัก หละ หัสกิน ป้ายสเมา บังกี สากลมแล้ง ไม้สั๊ก ไม้เต็ง ปิวดำ สากล่องแล้ง จี้เหล็ก เพือก หนุ้าซัด หลับมึน ดัมกิน หายแล

¹ เมล็ดส้มโอมีโอ

² สารส้ม

³ โรคติดต่อที่เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์

- ยาหมัดตะขิดหนองโน (โรคหนองโน) ยาหื้อเอากากไม้หมากร กาบไม้เสี้ย สากมัดตะนัด ปูนา สากมักสืบ ต้มกิน หายแล
- ยาหมัดตะขิด เอาดีปี พริกน้อย จิงแกง เทียนดำ สากกำก้อ ปุเลย ต้มกิน
- ยาหมัดตะขิด ยาเอาหญ้าโคยงน้อย โคยงหลวง สากเลขหิน กงกาย สากฝ้ายเชื้อ สากปูดิน จุ่มจะลิง บัวละเป็ก สากหุ้งแก้ว หญ้านิวหนู ผาง จี้เหล็ก ลมแล้ง ต้มกิน หายแล
- ยาหมัดตะขิดหนองโน ยาเอาสากไม้สวก กาบไม้สวก กาบไม้เสี้ย หินส้ม หญ้านิวหนู หญ้า แผลด ต้มกิน

กลุ่มที่ 7 ยาภายนอก

- ยาข่มสันติบาท (อาการชัก) ยาหื้อเอาตุณ งูนกล้วยดิบ ยอดเตือปล้องสามยอด เคือเกลี้ยงสาม ยอด จิงแกงสามแวน แป้งเหล้าแก่นมักเค้าสามแก่น ตำกับกัน¹ เอาตากะหม่อมจักตั้งสี่²
- ยามันปัดมันน้ำ (เป็นลมพิษ) ยาเอาก้างปลาเทศ หน้าแน่ เข้มมันขึ้น ปุเลย ต้มอาบ ถ้าปัดมันเข้าในเจ็บอกเจ็บต้อง ดินเย็นมือเย็น (ถ้ามีอาการปวดท้องและเจ็บที่หน้าอก มือเท้า เย็น) ยาหื้อเอาหัสกิน ต้นแค ต้นขอ บัวสาดำ ไม้ผ่าแป้ง ไม้สัก คืด มะลิซ้อน ต้มกิน เคือด แล้วเอาออก
- ยาละอ่อนเป็นตุ่มบว่าตุ่มสัง (ผดผื่นทุกชนิดที่เกิดในเด็ก) ยาหื้อเอาหัวสะไคร่ ปุเลย มะลิซ้อน สากไม้มักชัก ผ่นกินทั้งตา
- ยาตาหื้อออกหนัก ยาหื้อเอาใบน้ำคั้น ส้อมเกี้ยวเงิน ใบหางลาว คำใส่น้ำข้าวเจ้าสาร ตาห้ามกิน
- ยาออกตุ่มแล้วคัน ยาหื้อเอาอมก้อตายฟาย³ หนาคตายฟาย หนามตายฟาย กังกายตายฟาย กาบหมากรละ⁴ กาบพรวัวละ กาบกล้วยดิบละ ต้มอาบหายแล
- ยาคนเป็นปอง ยาหื้อเอาหญ้าก่อน หญ้าแพด ใบดาเลื่อ สากลา ผักม้วนหมู ใบสา ต้มอาบ หายแล
- ยาปอง ยาหื้อเอาก้าวเคือมาตำ แล้วเอาจีไก่แม่คำมาเผาแล้วเอาน้ำมันงาผสม ตาไปเดื่อะหายแน่

¹ ตำรวมกัน

² ทาที่หัวและทาถูวนวดทั้งมือและเท้า

³ ต้น ไม้ที่ขึ้นตายทั้งต้น

⁴ กาบที่ร่วงหล่นลงบนพื้น

- ยาฐึ้เจ็บอกรเจ็บต้ง หน่อไม้ตายฟาย ข้าวมันขึ้น ปลูกย มาด้มใส่ น้ำบ่อแก้วฐึ้ หายแล
- ยาฐึ้เจ็บอกรเจ็บข้าง ยาหื้อเอามักเป่า ข้าวมันขึ้น ปลูกย เกลือเจ็ดหีบ เอาใส่ฐึ้ไปเตื่อะหายแน
- ยาสันลืบาตจ๊กหมดต้งตัว ปากบิคปากเปี้ยว ยาหื้อเอาเล็บมือ เลือดแรด แก่นม๊กกอก แก่นมะนาวเจ็ดแก่น ปากน้ำตัน คันไควอก แตนสาย ล้งแมงใบ้ กำปึงตายฟาย หางควา ข้าวจ้าวสาร คินสอ แก้วเบื่องบาดหลังคา¹ ฝนกินต้งตา หายแล
- ยาสันลืบาตกำมือ ยาหื้อเอาหอมบั่ว หอมเดียม มั๊กแซน พรักน้อย คีปลี หางควา ส้อมเกี้ยวเงิน ส้อมเกี้ยวคำ มือม๊กน้ำตัน มือม๊กแก้ว เอามาตำ ตาหมดต้งตัว หายแล
- ยาละอ่อนให้แล้วสะอื่น ยาหื้อเอาหนาดตายแขวน ใบมันอ่อน ตองกล้วยคืบตายแขวน³ หน่อไม้สวกตายฟาย ด้มอาบห้ามกิน
- ยาฐึ้เจ็บอกรเจ็บข้าง ยาหื้อเอาใบตองหลวงเนา แกลบเนา เปล้า หนาด ตำผสมกัน ปกผ้าคำฐึ้กับที่เผาไฟ

กลุ่มที่ 8 อาการอื่นๆ

- ยาสันลืบาตสายและตบมือ (อาการชักชนิดที่แขนและมือกระตุกเข้าหากัน) ยาหื้อเอาซากเคื่อ ปล้อง ซากกล้วยคืบ หญ้าหลับมีนสามยอด ส้อมเกี้ยวเงินสามยอด ไปมคอกเกี้ยวซ้ายสามไปม กำปึงแตนสาย⁴ สางแมงใบ้ แจ้หื้อกิน หายแล
- ถ้ากินข้าวก็สาก กินน้ำก็สาก (กินข้าวก็อาเจียน ด้มน้ำก็อาเจียน) ยาหื้อเอาเคื่อเกลี้ยง แก่นจุ่มจะลิง ซากลา อ้อยคำ ด้มหื้อกิน
- ยาขับปึยฆางปอง (แผลพุพอง) ยาหื้อเอาข้าวมันขึ้น ปลูกย หญ้าผากควาย ดูน จุนกล้วยคืบ แจ้กิน
- ยาฆางปากไผะ (ปากนกกระจอกหรือเป็นเริม) ยาหื้อเอาฆางปอย ไม้ขาม ปอดควา ไม้สา หั่วแห้ง หั่วหางควา ถั่วพู ซาก กล้วยคืบ หอยกาบล้าน ฝนใส่กินหายแล

¹ เศษกระเบื้องหลังคา

² มือเกาะ

³ ใบกล้วยคืบแห้งที่แขวนอยู่บนต้นไม้

⁴ ใบปิคปากรังแตนสาย

⁵ รังตัวต่อ

- ยาสันลิบาค้าง (อาการชักและค้างเกร็ง) ยาหื้อเอาตุน งามกล้วยดิบ ผากควาย อ้อยคำ ผักหนอก หญ้าแพด ตำนชาย แจ็กิน
- ยาสันลิบาคั่งสะดุ้งหลับสะดุ้ง (อาการชักกระตุกไม่ว่านั่งหรือนอน) ยาเอาตุน งามกล้วยดิบ สากคา แจ็กิน
ถ้ายังบ่หาย ยาหื้อเอาส้อมเกี่ยวเงินมาแจ้แล้วฝน โป่งถั่วพู สารเย็นใส่กิน หายแล
- ยาละอ่อนให้ ใจบ่ดี (เด็กร้องไห้งอแง) ยาหื้อเอาผากไคร้ ก้างปลาเทศ หญ้าคดหมา หน้า
แน่น ข้าวมันจีน กล้วย มะกอกขาว มะกอกแดง ไม้แฟน ขางปอย ฝนกิน
- ยาสันลิบาคให้ร้อน (อาการชักและร้องไห้) ยาหื้อเอาหญ้าผากควาย หญ้าขั้มนอน สากคา
หญ้านิ้วหนู แขนจุ่มจะลิง อ้อยคำ แจ็กิน
- ยาสันลิบาค้าง ยาหื้อเอาไม้กอก เคื่อเกลี้ยง จุ่มจะลิง สากคา อ้อยคำ ดมกินหายแล
- ยาละอ่อนไล่หลับนัก เป็นบ่อย (เด็กที่มีอาการง่วงนอนบ่อยๆ) ยาหื้อเอาไม้ลมแล้ง สากแคว้ง
ขาว ผักมันหมู อ้อยคำ แจ็กิน ส่วนหน้า¹
- ยามะเร็งคุดเกมขาง ละอ่อนลิ้นขาว (เป็นแผลในช่องปาก ลิ้นเป็นฝ้าขาว) ยาหื้อเอาขางปอย
ขางใจแดง สารเย็น งาจ้าง² โป่งสุระปิดคำ จอยนาง หอยกาบด้าน ฝนกินอุ่น
- ยาสันลิบาคให้ร้อน ยาหื้อเอาหญ้าผากควาย หญ้าปล้อง ผักหนอก หญ้าแพด จุ่มจะลิง เคื่อ
เกลี้ยง อ้อยคำ แจ็กิน
- ยาขางร้อนคอ (คออักเสบ) ยาเอาไม้อ้อยจ้าง ตำนชาย สากหญ้าปล้อง สากกล้วยดิบ สากหญ้า
ขั้มนอน แจ็กิน
- ใช้ขางกุมใจเนื้อไข่บ่มี คาหลับบ่มีนบ่กินสัง (อาการเศร้าซึม ไม่มีไข้ นอนหลับตลอดเวลา เบื่อ
อาหาร) ยาหื้อเอาสากมกชีกา โป่งสุระปิดคำ มะกอกขาว มะกอกแดง ฝนกิน บดข้าวเจ้า
สารใส่กินหายแล
- ขากินเหื่อออกนัก (เหงื่อออกมาก) ยาหื้อเอากำปิ้งเตนสาย สารแมงป่อง สากน้ำคั้น โป่งถั่วพู
แจ็กิน
- ยาสันลิบาคเข้าส้อมแล้วบ่ฮู้ (อาการชักไม่รู้ตัว) ยาหื้อเอาแก่นมุ่น แก่นเกว้น แก่นเปือยเข้า
แก่นกอม แก่นไม้จุ่น แก่นไม้ผักแฟน แจ็กินหายแล

¹ ล้างหน้า

² งาจ้าง

- ยากินข้าวบ่ล่ำ (เบื้ออาหาร) ยาหื้อเอาหัวเข้าเย็น ขัดมอญ สะข่าน ต้มกิน
- ยาปิดตุ่มเข้าในออกตุ่ม (เกิดตุ่มทั้งในและนอกร่างกาย) ยาหื้อเอาตึงเคือคำ สดะปิดคำ เหมือคคน ผุงคอบ ค้องเขาเขียว ปิดเตราะ มหากาพขาว มหากาพแดง ฝนากกระสวยลงใส่หื้อกิน หายแล
- ยาสันลิบาตรักตาย (คันเนื่องจากแพ้ยางต้นรัก) ยาหื้อเอาอ้อยคำ เปือกกอก แฉ่น้ำหื้อกิน หายแล
- ยาสันลิบาตปากแห้งคอแห้ง ยาหื้อเอาเปลือกมั่งแก สากมั่งน้ำคั้น อ้อยคำ สากคา แฉ่น้ำกิน หายแล
- ยาเจ็บคอเคือ (คออักเสบ) ยาหื้อเอาเคือเต่าเคือไก่ป่า ก้องคองูเหลือม ลูกก้างปลาตำ จันทขาว จันแดง สะเอม ฝนกิน
- ยาเจ็บคอปากบ่ออก (คออักเสบ พุงไม่ได้) ยาเอาไม้แปก ไม้ดับเต่า ไม้หัดเอียง หัวเข้าเย็นฝนกิน
- ยาการจับคอ (คออักเสบ) ยาหื้อเอาหัวปอน หอมหัว หางคาว เคือไก่ป่า มั่งลิ้มคำ สะเอม สางเย็น หัวถั่วพู ฝนกิน
- ยาขางปากหลวง (ปากนกกระจอก) ยาหื้อเอาเปลือกถ่อน เปลือกส้าน เปลือกขี้เหล็ก ไม้ลมแล้ง หล้าตคหมา เปลือกกุ่ม เปลือกม้วนหนู เปลือกส้มกบ ปูเลย ข้าวมันจีน ข้าวเจ้าสาร ต้มกิน หายแล
- ยาเป็นขางปากสุกใส (เริม) ยาหื้อเอาแก่นมะกอกฟานซ้อม¹ ไม้กอก เผือก หอยกาบด้าน จอยนาง สากคืด สากแคว้งขาว นอแรด ฝนแล้วเผาขางลงใส่กิน หายแล
- ยาสันลิบาตกำตืนกำมือ จันสบจันปาก (อาการชักมือเท้ากำแน่น ปากกระตุก) ยาหื้อเอาหัสกิน เอื้องหมายนา ไม้มั่งคูก อ้อยจ้าง สากแคว้งขาว แฉ่น้ำข้าวเจ้าสาร กินหาย
- ยาหูหนกออกหนักใจ กินข้าวบ่ล่ำ (อาการเบื้ออาหาร) ยาเอาฮ่อมจ้าง ฮ่อมแต่ ฮ่อมเกี้ยวเงิน หล้าขัด หลับมื่น คืด อ้อยคำ กล้วยคืบตายแขวน² ต้มกิน หายแล
- ยาสันลิบาตหลับบ่ตื่น (ชักและสลบไป) ยาหื้อเอาตาผีเสื้อสามตา ตาไม้ฮวกสามตา ตาไม้บุง⁴ สามตา เอาน้ำช่วยปากหมาคำ หื้อกิน หายแล

¹ หลอดคอ

² มะกอกที่ฟานเคียวเอื้องแล้วคายออกมา

³ ผลกล้วยคืบแห้งแขวนคาต้น

⁴ ไผ่บง

⁵ ถ้าง

- ขาสันลิบาตปาก (อาการชัก) ถากเอาบานประตู หับแล้วไขแล้วถากสามที¹ ตามะกว่าคสาม
ตา ไม้คานหาน้ำ² สองข้าง³ กำปึงเตนสาย รังเมงใบ⁴ ดอกเกี้ยวซ้าย สากมองคำข้าว⁵ แจ็กิน
- ขาถมผีบ้านหมู ขาหื้อเอาดินคอบ สักกะวาลสี ดันพันสี ตั้งห้า เอาตั้งตันตั้งราก กับน้ำตาล
ทราย ดัมกิน ทุกวันจะหายแล
- ขาแก้สะอื้น ขาเอาหญ้าผากควาย ไม้กอก ไม้กุก สากคา อ้อยคำ สากคืด สากปาน แจ็กิน
- ขาสันลิบาตจึกหมดตั้งสี่ ขาหื้อเอาโคกมอง⁶ ห่วมอง⁶ กำปึงเมงใบ⁴ เตนสาย ดอกเกี้ยวซ้าย
แจ็กิน
- ขาแก้ขาง หื้อเอาไม้มะลิบ ลิ่นไม้² ขางหัวหมู ขางปอย ไม้สาแจ้น้ำกิน
- ขาแก้เจ็บอกเจ็บข้าง หื้อเอาแก่น⁶ มุ่น แก่นเกว่น แก่นซ้อ แก่นเปือยเช่า ดัมน้ำคิม
- ขาแก้เจ็บหลังเจ็บเอว ขาหื้อเอามะขามป้อม แก่นจูน แก่นเกว่น ขามโก้ง แก่นเปือยเช่า แก่น
ขามคั่ว มัคคัมคิม

รูป 11 คำราชาสมุนไพรรของหมอชาหมูบ้านนาขวาง

¹ ถากบานประตู โดยปิดแล้วเปิดแล้วถาก 3 ครั้ง

² ไม้คานหาน้ำ

³ สากคำข้าว

⁴ ครกคำข้าว

⁵ สากคำข้าว

⁶ แก่นไม้

พืชที่นำมาใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่เป็นพืชล้มลุกและไม้ยืนต้น โดยพืชล้มลุกจะนำมาใช้ทั้งต้นหรือในกรณีที่พืชล้มลุกอายุหลายปีจะนำส่วนของลำต้นใต้ดินมาใช้ประโยชน์ ในขณะที่ไม้ยืนต้นจะใช้ส่วนของเนื้อไม้หรือเปลือกต้น

วิธีการนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์มีหลายรูปแบบ คือ

1. ดมน้ำอาบ
2. ดมน้ำคั้น
3. แช่น้ำคั้น
4. บดหรือฝนผสมน้ำคั้น
5. บดหรือฝนผสมน้ำหรือน้ำมันทาหรือนวด
6. ผสมน้ำมันทาหรือเหล้าคั้น
7. ทำเป็นลูกประคบ
8. อบไอน้ำ
9. หลอม (นำพืชสมุนไพรใส่ในกระบอกไม้ไผ่แล้วเผาไฟ)
10. ผสมน้ำล้างหน้า
11. เผาขาง (เผาหินให้ร้อนแล้วใส่ลงในภาชนะที่บรรจุส่วนผสมของยา)
12. นึ่ง

วิธีการที่นิยมมากที่สุดคือ การดมน้ำคั้น รองลงมาคือการแช่น้ำคั้นและการบดหรือฝนผสมน้ำคั้น โดยในขั้นตอนของการเตรียมยาเพื่อบำบัดโรคนั้นจะมีการกล่าวคาถากำกับด้วย

รายชื่อพืชทั้งหมดได้นำเสนอในรูปตาราง (ตาราง 1) และได้จัดทำรายละเอียดทางด้านฐานวิทยาศาสตร์ของพืชที่น่าสนใจบางชนิด ดังต่อไปนี้

ตาราง 1 รายชื่อพืชสมุนไพรที่สำรวจพบบริเวณหมู่บ้านนาขวาง ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อสามัญ	สรรพคุณทางยา
Acanthaceae	<i>Adhatoda vasica</i> (L.) Nees	บัวขาว	เสนียด	ต้น ใช้ยารักษาอาการเหน็บชา ปวดข้อปวดกระดูก ปวดท้อง เป็นลมผื่นคัน
	<i>Justicia ventricosa</i> Wall. ex Hook.	บัวฮาด้า	จ่าไก่	ต้น ใช้ยารักษาอาการลมพิษ เหน็บชา ปวดข้อปวดกระดูก ปวดท้อง เป็นลมผื่นคัน
	<i>Phlogocanthus curviflorus</i> Nees	ฮ่อมเจ้า	ฮ่อมช้าง	ต้น ใช้ยารักษาอาการมือเท้าเย็น แก้ไข้ นอนไม่หลับเพราะพิษไข้ เพื่ออาหาร
	<i>Srobilanthes cusia</i> (Nees) Ktze.	ฮ่อมเต้	คราม	ต้น ใช้ยาแก้ไข้ นอนไม่หลับเนื่องจากเป็นไข้ เพื่ออาหาร
Agavaceae	<i>Cordyline fruticosa</i> Goppert	หมากปู้	หมากผู้หมากเมีย	ราก ใช้ยารักษาโรคนิ่ว
				ต้น ใช้ยารักษาอาการเป็นลมผื่นคัน
Alliaceae	<i>Allium ascalonicum</i> L.	หอมบัวแดง	หอมแดง	หัว ใช้ยารักษาอาการคออักเสบ
	<i>Allium sativum</i> L.	หอมเตียม	กระเทียม	หัว ใช้ยารักษาอาการชัก
Amaranthaceae	<i>Achyranthes aspera</i> L.	หญังกาโดยงูหลวง	พันธุขาว	ทั้งต้น ใช้ยารักษาอาการปวดท้องเนื่องจากถูกไม้ตลอด จุกเสียด แก้ผื่นคัน
				โรคติดต่อจากการมีเพศสัมพันธ์ โรคติดต่อทางผิวหนัง ยาขับเลือดหลังคลอดบุตร
				อาการท้องร่วงแบบมีไข้และอาเจียน
	<i>Achyranthes bidentata</i> var. <i>bidentata</i> Bl.	หญังกาโดยงูน้อย	พันธุน้อย	ราก ใช้ยารักษาโรคนิ่ว
				ทั้งต้น ใช้ยารักษาอาการปวดท้องเนื่องจากถูกไม้ตลอด แก้ผื่นคัน จุกเสียด
				โรคติดต่อจากการมีเพศสัมพันธ์ โรคติดต่อทางผิวหนัง อาการท้องร่วงแบบมีไข้และอาเจียน ยาขับเลือดหลังคลอดบุตร
	<i>Celosia argentea</i> L.	ดอกได้นำ	หงอนไก่ไทย	ราก ใช้ยารักษาโรคนิ่ว
				ทั้งต้น ใช้ยารักษาโรคนิ่ว
				ต้น ต้มน้ำดื่มรักษาอาการปวดท้อง ปวดแหว และโรคนิ่ว
	<i>Gomphrena globosa</i> L.	ตะลอมขาว	บานไม่รู้โรย	ทั้งต้น ใช้ยารักษาโรคนิ่ว ต้น ต้มน้ำดื่มรักษาอาการปวดท้อง ปวดแหว และ
Anacardiaceae	<i>Spondias pinnata</i> (L.f.) Kurz	มะกอก	มะกอก	เปลือกต้น ใช้ยาแก้ลมชักหลังคลอดบุตร โรคตับ แก้ไข้ อาการชักแบบมีไข้
				เนื้อไม้ ใช้ยาแก้ท้องร่วงทั้งหัวไปและแบบมีไข้และอาเจียน ชัก แก้ไข้ จุกเสียด
				แก่นหน้าอก โรคลมและปากนกกระจอก สะอึก
				ลำต้น ในดินเข้ายาแก้ไข้
				เมล็ด ใช้ยารักษาอาการชัก

ตาราง 1 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อสามัญ	สรรพคุณทางยา
Anacardiaceae	unknown sp. 1	ม่วงมิ่ง	-	เปลือกต้น ใช้ยารักษาอาการเลือดคั่ง
Annonaceae	<i>Goniothalamus</i> sp.	ไม้ยางคำ	-	เนื้อไม้ ใช้ยารักษาแก้ท้องร่วง แบบมีไข้และอาเจียน
Apocynaceae	<i>Plumeria acutifolia</i> Poir.	ไม้สามปลาว	ต้นทม	เนื้อไม้ ใช้ยาขับเลือดหลังคลอดบุตร
	<i>Rauvolfia cambodiana</i> Pierre ex Pitard	หญ้าย่อมตีนหมา	ระย่อมหลวง	ต้น ใช้ยารักษาไข้ในท้อง
	<i>Tabernaemontana divaricata</i> (L.) R.Br. ex Roem & Schult.	ปูดขาว	พุดสา	ต้น ใช้ยาแก้ไข้
	unknown sp. 2	เครือเขาดิน	-	เครือ ใช้ยาแก้ท้องร่วง
Araceae	<i>Acorus calamus</i> L.	หางคาว	वानน้ำ	หัว ใช้ยาแก้ไข้ในเด็ก โรคเรื้อรังและปากนกกระจอก
	<i>Colocasia esculenta</i> Schott	เผือก	เผือก	ต้น ใช้ยารักษาโรคเบาหวาน ถ่ายอุจจาระเป็นเลือด (อุจจาระมีสีแดงหรือสีดำ) แก้ไข้ เจ็บคอ แก้ชัก
	<i>Colocasia gigantea</i> Hook.f.	ตุน	ตุน	ใบ ใช้ยาบรรเทาอาการเหงื่อออกมาก
	<i>Heteropanax fragrans</i> Seem	ไม้ด้อยช้าง	พระเจ้าร้อยท่า	ต้น ใช้ยารักษาโรคเรื้อรังและปากนกกระจอก โรคติดต่อจากการมีเพศสัมพันธ์ชนิดที่เกิดผื่นขึ้นทั่วร่างกาย
Araliaceae	unknown sp. 3	ช้างช้าง	-	ต้น ใช้ยาแก้ไข้ ปวดหัว เป็นตุ่มพุพอง แก้อาการชัก
				ยอด ใช้ยาแก้ไข้แบบมีอาการชัก
Asclepiadaceae				เนื้อไม้ ใช้ยารักษาอาการคออักเสบ แก้ไข้แบบเป็นสลับวัน แก้ชัก
				ต้น ใช้ยารักษาอาการท้องผูก
				ราก ใช้ยารักษาอาการเป็นลมผื่นคลื่น
	<i>Dregea volubilis</i> Stapf	ผักม้วนหมู	กระทุงหมาบ้า	เถา ใช้ยาแก้ลมชัก แก้ไข้ จังจัมในเด็ก เป็นลมจุกเสียด ใจสั่น โรคตับ แผลพุพอง
				เปลือกต้น ใช้ยารักษาอาการท้องร่วง โรคเรื้อรังและปากนกกระจอก
				ใบ ใช้ยาแก้ไข้ท้องผูก
				ราก ใช้ยาบรรเทาอาการปวดท้องเนื่องจากถูกไม้ตลอด
	<i>Telosma minor</i> Craib	สะลิด	ขจร	เครือ ใช้ยารักษาผื่นคัน

ตาราง 1 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อสามัญ	สรรพคุณทางยา
Athyriaceae	<i>Diplazium esculentum</i> Sw.	กุศน้ำ	ผักกูดขาว	หัว ใช้ยารักษาโรคตับ
Bambusaceae	<i>Bambusa nutans</i> Wall. ex Munro	ไผ่บุง	ไผ่บุง	ตาไผ่ ใช้ยารักษาอาการสลับหลังเกิดอาการชัก
	<i>Dendrocalamus strictus</i> Nees	ไผ่ชาง	ชาง	ต้น ใช้ยารักษาอาการเป็นลมจุกเสียด
	<i>Thyrsostachys siamensis</i> Gamble	ไผ่สวก	ไผ่สวก	ใบ ใช้ยารักษาอาการมือเท้าเย็น จุกเสียด เป็นไข้ นอนไม่หลับ โรคตับ
				ต้น ใช้ยารักษาอาการเป็นลมจุกเสียด
Barringtoniaceae				กบไผ่ ใช้ยารักษาโรคหนองใน
				ตาไผ่ ใช้ยารักษาอาการสลับหลังจากชัก
				หน่อไผ่ ใช้ยารักษาอาการร้องไห้ในเด็ก
	unknown sp. 4	ไผ่เสียด	-	ต้น ใช้ยารักษาอาการเป็นลมจุกเสียด
Barringtoniaceae	<i>Careya sphaerica</i> Roxb.	ไผ่บู่	กระโดน	กบไผ่ ใช้ยารักษาโรคหนองใน
Bignoniaceae	<i>Millingtonia hortensis</i> L.f.	กาสะทอง	ปีบ	หน่อไม้ ใช้ยาแก้ท้องร่วง อาการเป็นลมผื่นคัน
	<i>Oroxylum indicum</i> Vent.	ลิ้นไม้	เพกา	ต้น ใช้ยาขับรก อาการตกเลือดขณะคลอดบุตร ถ้าใช้อีกเสบ
	<i>Ananas comosus</i> Merr.	มักกะนัด	สับประรด	เปลือก ใช้ยาแก้ปวดหัว
Burseraceae	<i>Garuga pinnata</i> Roxb.	ต้นค้ำ	ตะคร้ำ	ราก ใช้ยารักษาโรคหนองใน
Caesalpinaceae				เปลือกต้น ใช้ยาแก้ชัก แก้ไข้และเป็นลมหลังคลอด
				หน่อไม้ ใช้ยาแก้ท้องร่วงและจุกเสียด
				ลำต้นใต้ดิน ใช้ยาแก้ไข้
				ประโยชน์อื่นๆ เปลือกต้นขูดใส่ลาบ มีรสฝาด
Caesalpinaceae	<i>Caesalpinia mimosoides</i> Lamk.	ผักนุ้ย	ขี้เลื่อย	ราก ใช้ยาแก้เป็นลมผื่นคัน
	<i>Caesalpinia sappan</i> L.	ฝาง	ฝาง	เปลือกต้น คั้นน้ำดื่มแก้เลือดคั่ง
				หน่อไม้ ใช้ยาแก้จุกเสียด อาการตกเลือดขณะคลอดบุตร เลือดคั่ง อาการแน่นหน้าอก โรคติดต่อจากการมีเพศสัมพันธ์

ตาราง 1 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อสามัญ	สรรพคุณทางยา
Caesalpiniaceae	<i>Cassia alata</i> L.	หญ้าจิกอก	ชุมเห็ดเทศ	ราก ใช้ยารักษาอาการจุกเสียด ต้น ใช้ยารักษาอาการตกเลือดขณะคลอดบุตร ใบ ขูดพอกแผลกลากเกลื้อน
	<i>Cassia fistula</i> L.	ลิ้มแล้ง	ราชพฤกษ์	เนื้อไม้ ใช้ยาแก้จุกเสียด อาการง่วงซึมในเด็ก โรคลิเทียมและปากนกกระจอก ราก ใช้ยารักษาโรคติดต่อจากการมีเพศสัมพันธ์ชนิดที่เกิดที่ผิวหนังทั่วร่างกาย
	<i>Cassia siamea</i> Lamk.	ไม้ขี้เหล็ก	ขี้เหล็ก	ต้น ใช้ยารักษาอาการจุกเสียด ขาขยับเสียด เนื้อไม้ ใช้ยารักษาอาการตกเลือดขณะคลอดบุตร โรคติดต่อจากการมีเพศสัมพันธ์ ชนิดที่เกิดที่ผิวหนังทั่วร่างกาย
	<i>Cassia tora</i> L.	หญ้าหัดลิ้น	ชุมเห็ดไทย	ต้น ใช้ยารักษาโรคหัด จุกเสียดแน่นหน้าอก โรคติดต่อจากการมีเพศสัมพันธ์ อาการผื่นคัน
Capparidaceae	<i>Delonix regia</i> (Boj.ex Hook.) Raf.	ไม้ส้มพอ	หางนกยูงฝรั่ง	เปลือกต้น ใช้ยารักษาโรคลิเทียมและปากนกกระจอก
	<i>Tamarindus indica</i> L.	ไม่สาม ขามเงา	มะขาม	ยอด ใช้ยารักษาอาการชัก ต้น ใช้ยาแก้ไข้ จุกเสียด โรคตับ เป็นลมชัก อาการท้องผูก โรคติดต่อจากการมี เพศสัมพันธ์ชนิดที่เกิดที่ผิวหนังทั่วร่างกาย
	<i>Cratogeomys</i> DC.	กุ่ม	กุ่มน้ำ	เนื้อไม้ ใช้ยาขับเลือดหลังคลอดบุตร
Caricaceae	<i>Carica papaya</i> L.	มะเดื่อ	มะละกอ	ต้น ใช้ยารักษาโรคลิเทียมและปากนกกระจอก อาการจุกเสียด โรคตับ ปวดหลังปวดเอว เนื้อไม้ ใช้ยาแก้ท้องผูก
	<i>Calycotome floribunda</i> Lamk.	ตีนตุ๊ก	ตีนตุ๊ก	เปลือกต้น ใช้ยารักษาโรคลิเทียมและปากนกกระจอก
Combretaceae	<i>Quisqualis indica</i> L.	หญ้าจิกอก	ตีนตุ๊ก	ราก ใช้ยารักษาโรคตับ
	<i>Quisqualis indica</i> L.	หญ้าจิกอก	ตีนตุ๊ก	ราก ใช้ยาขับเลือดหลังคลอดบุตร เถา ใช้ยาบรรเทาอาการจุกเสียดแน่นหน้าอก โรคลิเทียมและปากนกกระจอก โรคตับ

ตาราง 1 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อสามัญ	สรรพคุณทางยา
Compositae	<i>Blumea balsamifera</i> (L.) DC.	หนาด	หนาดใหญ่	ใบ ฝนไฟพันจาบรรเทาอาการปวด
	<i>Eclipta prostrata</i> L.	ซ่อมเกี้ยวเงิน	กะเม็ง	ต้น ใช้น้ำคั้นทาแผลคัน อาการท้องร่วงในเด็ก จุกเสียดแน่นหน้าอก ทั้งต้น ใช้น้ำคั้นใช้และมืออาการชัก มือเท้าเย็น โรคเบาหวาน แก้ชัก ปวดท้อง นอนไม่หลับนอนจากพิษไข้ เมื่ออาหาร เจริญออกมาก
	<i>Elephantopus scaber</i> L.	โคไม่รู้จัก	โคไม่รู้จัก	ยอด ใช้น้ำคั้นรักษาอาการชัก
	<i>Vernonia cinerea</i> (L.) Less.	หญ้าหยา	หญ้าละออง	ทั้งต้น ใช้น้ำคั้นรักษาโรคผิวหนัง
	<i>Vernonia volkamerifolia</i> DC.	หนาดจืด	ยาแก้	ต้น ตัดเป็นท่อนต้มน้ำดื่มแก้ร้อนใน
	<i>Wedelia trilobata</i> (L.) Hit.	ซ่อมเกี้ยวดำ	กระดุมทองน้อย	ต้น ต้มน้ำอาบสำหรับสตรีหลังคลอดบุตร
	<i>Kalanchoe pinnata</i> Pers.	ทพดาบ	คำดาบหางเข็น	ราก ต้มน้ำดื่มรักษาอาการผิวด้าน
	<i>Citrullus vulgaris</i> Schrad ex Ecklon	มูกเต้า	แตงโม	ทั้งต้น ใช้น้ำคั้นรักษาอาการเป็นลมผิวด้าน
	<i>Coccinia grandis</i> Voigt	ผักแคบ	ตำลึง	เมล็ด ใช้น้ำคั้นรักษาอาการชัก
	<i>Cucurbita moschata</i> Decne.	มูกแก้ว	ฟักทอง	ทั้งเครือ ใช้น้ำคั้นรักษาโรคลมชัก
Cucurbitaceae	<i>Hodgsonia capniocarpa</i> Ridl.	มะกิง	มะกิง	มือเกาะ (tendrill) ใช้น้ำคั้นรักษาอาการชัก
	<i>Lagenaria siceraria</i> Standl.	น้ำดื่ม	น้ำเต้า	ใบแห้ง เผลาไฟ ขี้เถาที่ได้นำไปผสมกับน้ำมันหมูทาแก้กลากเกลื้อน
				ราก ใช้น้ำคั้นใช้ในเด็ก เจริญออกมาก โรคหืด อาการชัก ปากแห้งคอแห้ง
				ใบ ใช้น้ำคั้นบรรเทาอาการเหงื่อออกมาก
				มือเกาะ (tendrill) ใช้น้ำคั้นรักษาอาการชัก
	<i>Momordica charantia</i> L.	มูกเต้า	มะระจีน	ราก ใช้น้ำคั้นรักษาโรคหนองใน
	<i>Momordica cochinchinensis</i> Spreng.	ผักข้าว	ผักข้าว	ทั้งเครือ ใช้น้ำคั้นรักษาโรคลมชัก
	<i>Trichosanthes tricuspidata</i> Lour.	มูกจิก	กระตังช้างเผือก	ราก ใช้น้ำคั้นใช้เมื่ออาหาร
	<i>Cyperus rotundus</i> L.	หญ้าน้ำหนู	หญ้าน้ำหนู	ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้อง ปวดท้อง รักษาโรคผิวหนัง ใช้น้ำคั้นใช้
				อาการชัก ปวดหัว โรคผิวหนัง โรคหนองใน ปวดท้องเนื่องจากลูกไม่คลอด อาการ
Cyperaceae				ปลายมือปลายเท้าเย็น

ตาราง 1 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อสามัญ	สรรพคุณทางยา
Cyperaceae	<i>Scleria terrestris</i> Fassett	หญ้าสามเหลี่ยม	หญ้านกเขา	หัว ใช้ยารักษาโรคนิ่ว ทั้งต้น ใช้ยารักษาโรคผิวหนัง
Dilleniaceae	<i>Dillenia indica</i> L.	สีน	มะตาด	กิ่ง ขนาดใหญ่ใช้ยาแก้พิษเสียด
Dioscoreaceae	<i>Dioscorea bulbifera</i> L.	มันเผ้า	วามพระนิม	bulb ใช้ยาบรรเทาอาการปวดเมื่อยบริเวณอกและข้างลำตัว
	<i>Dioscorea pentaphylla</i> L.	มันฮั่น	มันคันขาว	ราก ใช้ยารักษาอาการใจสั่น ใบ ใช้ยารักษาอาการท้องให้ในเด็ก
Dipterocarpaceae	<i>Shorea siamensis</i> Miq.	ต้นแป	รัง	เปลือกต้น คั้นน้ำยารักษาอาการเป็นผดผื่นคันเนื่องจากแพ้ยางต้นรัก
Ebenaceae	<i>Diospyros ehitoides</i> Wall.	ไม้ต้นเต่า	ต้นเต่าเตม	เนื้อไม้ ใช้ยารักษาอาการจุกเสียด แน่นหน้าอก
Elaeocarpaceae	<i>Elaeocarpus floribundus</i> Bl.	ไม้มน	มันดอย	เนื้อไม้ ใช้ยารักษาอาการจุกเสียด แน่นหน้าอก
Equisetaceae	<i>Equisetum debile</i> Roxb. ex Vauch	หญ้านอดบ้อง	หญ้านอดบ้อง	ทั้งต้น ใช้ยารักษาอาการชัก แก้ไข้ตัวร้อน โรคจิตติตดวงทวารหนัก
Euphorbiaceae	<i>Antidesma</i> sp.	ไม้เมา	-	ราก ใช้ยารักษาอาการจุกเสียด
	<i>Baliospermum siamense</i> Craib	เปลือกทองแดง	เปลือกทองแดง	เนื้อไม้ ใช้ยารักษาอาการเป็นลมผื่นคัน
	<i>Breynia</i> sp.	จิมคีน้อย	-	ยาง ทารักษาแผลปากแตก เนื้อไม้ ใช้ยาแก้พิษไข้ช้ำ ปลายมือปลายเท้าเย็น อาการเลือดคั่งหลังคลอดบุตร
	<i>Croton oblongifolius</i> Roxb.	เปลือกหลวง	เปลือกใหญ่	เปลือกต้น อมหรือเคี้ยวเพื่อบรรเทาอาการปวดฟัน
	<i>Croton robustus</i> Kurz	เปลือกเลือด	เปลือกเลือด	เนื้อไม้ ใช้ยารักษาอาการเหน็บชา โรคนิ่ว
	<i>Croton</i> sp.	เปลือกน้อย	-	ต้น ใช้ยาขับเลือดหลังคลอดบุตร อาการผื่นคัน จุกเสียด แน่นหน้าอก
	<i>Homonola riparia</i> Lour.	ไคร้ น้ำ ไคร้	ไคร้ น้ำ	ต้น ใช้ยารักษาอาการท้องผูก ราก ใช้ยารักษาฝีในท้อง โรคนิ่ว
				ราก ผอเยาแก้ไข้ รักษาอาการของหญิงมีครรภ์ที่แพ้ท้อง
				ยอด ใช้ยาแก้ท้องร่วง
				ประโยชน์อื่นๆ ใบทุบผสมน้ำให้เกิดฟอง ใช้ซักผ้าและล้างมือ

ตาราง 1 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อสามัญ	สรรพคุณทางยา
Euphorbiaceae	<i>Jatropha multifida</i> L.	หิงจอร์ตัน	พญานาคแท่น	ใบ ขี้รักษาแผลสด
	<i>Mallotus barbatus</i> Muell.Arg.	จะเต้า	ทองเต้า	ราก ต้มน้ำดื่มแก้อาการท้องร่วง
	<i>Phyllanthus emblica</i> L.	มะขามป้อม	มะขามป้อม	ต้น เข้ายารักษาอาการปวดหลังปวดเอว
	<i>Phyllanthus urinaria</i> L.	หญ้าเจียน้อง	หญ้าได้ใบ	ทั้งต้น เข้ายารักษาอาการเป็นลม
	<i>Ricinus communis</i> L.	หูกแดง	ละหุ่ง	ราก เข้ายาแก้ท้องร่วงแบบมีไข้และอาเจียนร่วมด้วย
	<i>Sauropus androgynus</i> Merr.	ผักหวาน	ผักหวานบ้าน	ต้น เข้ายาแก้หิดเด็ก รักษากาการตกเลือดขณะคลอดบุตร
	<i>Sauropus thorelli</i> Beille	ไคร้ชม	ตะเลียมหอม	ราก เข้ายาแก้ปวดหัว ปวดข้อปวดกระดูก
	<i>Securinega virosa</i> Baill.	ก้างปลาเต็ด	ก้างปลาขาว	ทั้งต้น ต้มเข้าน้ำแก้เบื่ออาหาร
	unknown sp. 5	ปอดขาว	-	ประโยชน์อื่นๆ ยอดกินเป็นผัก มีรสขมเล็กน้อย
	<i>Flacourtia indica</i> Merr.	มะกาว	ตะขบป่า	ต้น เข้ายารักษาอาการลมพิษ แก้ไข้ในเด็ก
Flacourtiaceae				เนื้อไม้ เข้ายาแก้ท้องร่วง แก้ชัก จุกเสียดแน่นหน้าอก ปวดหลังปวดเอว
Gesneriaceae	<i>Aeschynanthus marmoratus</i>	ใบนกเงือก	นมเมยหิน	ใบ เข้ายารักษาอาการปวดหัว
Gramineae	<i>Arundo donax</i> L.	อ้อ	อ้อ	ต้นอ้อลอยน้ำ เข้ายารักษาอาการท้องผูก แก้ไข้ แก้งูพิษ
	<i>Chrysopogon aciculatus</i> (Retz.) Trin.	หญ้าเมือก่อน	หญ้าเจ้าชู้	ทั้งต้น เข้ายารักษาโรคริดสีดวงทวารหนัก เป็นแผลพุพอง
	<i>Coix lachrymans-jobi</i> var. <i>puellorum</i> Bal.	เดือยหิน	มะเดือยหิน	ราก เข้ายารักษาโรคนี้่ว เป็นลมจุกเสียด โรคติดต่อจากการมีเพศสัมพันธ์ ยาขับเลือดหลังจากคลอดบุตร
	<i>Cymbopogon citratus</i> Stapf	สะไคร	ตะไคร้	หัว เข้ายารักษาอาการเป็นผดผื่นคันในเด็ก
	<i>Cynodon dactylon</i> Pers.	หญ้าแสด	หญ้าแพรก	ทั้งต้น เข้ายาแก้ไข้เด็กชนิดที่มีอาการไอ อากาเร็ก เป็นแผลพุพอง นอนไม่หลับ เพราะพิษไข้ โรคหนองใน
	<i>Eleusine indica</i> (L.) Gaertn.	หญ้าผาคาว	หญ้าปากคาว	ทั้งต้น เข้ายารักษาตุ่มพุพอง แก้ไอในเด็ก แก้ไข้ อากาเร็ก แก้สะอึก เป็นไฉนนอนไม่หลับ
	<i>Imperata cylindrica</i> Beauv.	หญ้าคา	หญ้าคา	ราก เข้ายาบรรเทาอาการร้อนท้อง อาเจียน ชัก ปวดหัว สะอึกเป็นแผลพุพอง แก้ไข้ชนิดที่เป็นสลับวัน นอนไม่หลับเนื่องจากพิษไข้

ตาราง 1 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อสามัญ	สรรพคุณทางยา
Gramineae	<i>Leersia hexandra</i> Sw.	หญ้าไซ	หญ้าไทร	ทั้งต้น ใช้ยารักษาอาการมือเท้าเย็น จุกเสียด บอนไม่หลับเนื่องจากพิษไข้ โรคตับ
	<i>Oryza sativa</i> L.	ข้าวเจ้า	ข้าว	ข้าวสาร ใช้ยารักษาเบาหวาน แก้ไข้และเบื่ออาหาร โรคนิ่ว ปวดข้อปวดกระดูก จักโรคเรื้อรังและปากนกกระจอก ปวดท้องมืองจากท้องร่วง ขับเลือดหลังคลอดบุตร น้ำต้มข้าว ใช้ยารักษาการถ่ายอุจจาระเป็นเลือด เหงื่อออกมาก เมล็ดข้าว ที่ร่วงหล่นในนาใช้ยาแก้ไข้เรื้อรัง ข้าวเปลือก ใช้ยาแก้หืดเคือง อาการควมดันสูง แกลบนำ ใช้ยารักษาอาการจุกเสียด แน่นหน้าอก
	<i>Saccharum arundinaceum</i> Retz.	แขม	แขม	ต้นแขมลอยน้ำ ใช้ยารักษาอาการท้องผูก แก้ไข้ แก้ปวด
	<i>Saccharum officinarum</i> L.	อ้อยดำ	อ้อยดำ	ต้น ใช้ยาแก้ไอเย็น แก้ไข้ในเด็ก อาการชัก อาการง่วงซึมในเด็ก บอนไม่หลับ เป็นลมผัดเคือง จุกเสียดแน่นท้อง เป็นไข้สลับวัน เบื่ออาหาร สะอึก
	<i>Setaria palmifolia</i> Stapf	กกนง	หญ้ากาบไผ่	ต้นที่ขึ้นตายทั้งต้น ใช้ยารักษาผดผื่นคัน
	unknown sp. 6	หญ้าหึ่งกระด่าย	-	ต้น ใช้ยารักษาโรคติดต่อที่เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์
	unknown sp. 7	หญ้าขี้	-	ทั้งต้น ใช้ยารักษาโรคติดต่อทางผิวหนัง
				ทั้งต้น ใช้ยารักษาอาการมือเท้าเย็น เลือดคั่ง
	<i>Coleus amboinicus</i> Lour.	หอมคั่ว	เนียมหนูเสือ	ทั้งต้น ทุบพอกศีรษะบรรเทาอาการเป็นหวัด
	<i>Ocimum americanum</i> Lour.	กอมก้อน้อย	แมงลัก	ต้น ใช้ยารักษาไข้ในท้อง
Labiatae				ต้นที่ตายซาก ใช้ยารักษาผดผื่นคัน
				ราก ใช้ยารักษาโรคติดต่อจากการมีเพศสัมพันธ์
	<i>Dianella ensifolia</i> (L.) DC.	หญ้าหอละไ	หญ้าหนูต้น	ทั้งต้น ใช้ยารักษาอาการตกเลือดขณะคลอดบุตร ยาขับเลือดหลังคลอดบุตร
	<i>Fagraea cellanica</i> Thunb.	ขางนางแย้ม	โก่งกางเขา	ต้น ใช้ยารักษาอาการเป็นลมผัดเคือง
Loranthaceae	<i>Helixanthera</i> sp.	กำฝานะม่วง	-	ต้น ที่มีอายุ 3 ปีใช้ยารักษาอาการควมดันสูง

ตาราง 1 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อสามัญ	สรรพคุณทางยา
Lythraceae	<i>Lagerstroemia venusta</i> Wall.	เถาแยเข้า	เสลาเปลือกบาง	เนื้อไม้ ใช้ยารักษาอาการชัก จุกเสียด แน่นหน้าอก ปวดหลังปวดเอว
	<i>Rotala rotundifolia</i> Koehne	ผักปอด	-	ทั้งต้น ใช้ยาแก้ไข้ รักษาโรคตับ
Malvaceae	<i>Gossypium hirsutum</i> L.	ฝ้ายเอื้อ	ฝ้าย	ราก ใช้ยาแก้จุกเสียด เลือดคั่ง โรคผิวหนัง แก้ไข้เรื้อรัง โรคติดต่อจากการมีเพศสัมพันธ์
	<i>Gossypium</i> sp.	ฝ้ายคอกน้อย	ฝ้าย	ต้น ใช้ยารักษาอาการจุกเสียด
	<i>Hibiscus rosa-sinensis</i> L.	ดอกไม้ใหม่	ชบา	ราก ใช้ยารักษาโรคผิวหนัง ทวารหนัก อาการเลือดคั่งและจุกเสียดหลังคลอดบุตร
	<i>Sida cordifolia</i> L.	หญ้าจัด	หญ้าจัดใบข้อม	ต้น ใช้ยาแก้ไข้ เป็นลมจุกเสียด เป็นไข้ถอนไม่หลับ โรคตับ ชัก เมื่ออาหารโรคติดต่อจากการมีเพศสัมพันธ์ชนิดที่เกิดตุ่มทั่วร่างกาย
	<i>Angiopteris evecta</i> Hoffm.	กิมมัลม	ว่านกับแตร	หัว ใช้ยารักษาอาการเกิดผดผื่น ลื่นเป็นฝ้าขาว
Marattiaceae				
Melastomaceae	<i>Melastoma malabathricum</i> ssp. normale (D.Don) K.Mey.	ดอกฮ้า	โคลงเคลงจีนิก	ราก ดมนำผสมข้าวข้าว ดมแก้ท้องร่วง
Meliaceae	<i>Azadirachta indica</i> A.Juss. var. <i>siamensis</i> Valetton	ไม้มนจง	สะเดา	เนื้อไม้ ใช้ยารักษาอาการตกเลือดขณะคลอดบุตร
Menispermaceae	<i>Tiliacora triandra</i> Diels	ผักถอยนาง	เถาข่านาง	ทั้งต้น ใช้ยาแก้ไข้ ใช้ลิ้นขาวในเด็ก รักษาโรคเรื้อรังและปากนกกระจอก
	<i>Tinospora baenzigeri</i> Forman	จุ่มจะลิง	ชิงช้าชาติ	ราก ใช้ยารักษาอาการปวดข้อปวดกระดูก
	<i>Tinospora crispa</i> (L.) Miets ex Hook.f. et Thoms.	บัวระเป็ก	บอระเพ็ด	เถา ใช้ยาแก้ไอ เจ็บเย็บ ยาแก้ไข้ในเด็ก รักษาฝี อาการชัก โรคตับ โรคผิวหนัง โรคติดต่อ ปวดท้องเนื่องจากถูกไม่ตลอด มือเท้าเย็น อาการท้องผูก โรคติดต่อจากการมีเพศสัมพันธ์
	unknown sp. 8	ตึงเคือดำ	-	ทั้งเถาหรือ ใช้ยารักษาโรคติดต่อจากการมีเพศสัมพันธ์
	<i>Acacia pennata</i> Willd. subsp. <i>insuavis</i> Nielsen	ผักทะเล	ชะอม	เถาหรือ ใช้ยารักษาอาการเป็นลมจุกเสียด ลมพิษ โรคผิวหนัง
Mimosaceae	<i>Albizia myriophylla</i> Benth.	สะอ่อม	ชะอ่อมไทย	ทั้งต้น ดมให้หญิงอาบหลังคลอดบุตร ราก ดมนำดื่มแก้ผื่นคัน
				ต้น ใช้ยารักษาอาการเจ็บคอ คออักเสบ แก้ไข้ ปากแห้งคอแห้ง

ตาราง 1 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อสามัญ	สรรพคุณทางยา
Mimosaceae	<i>Albizia procera</i> (Roxb.) Benth.	ไม้ก่อน	ถ่อน	เปลือกต้น ใช้ยารักษาอาการเป็นลมชัก โรคลมและปากนกกระจอก
	<i>Mimosa pudica</i> L. var. <i>hispida</i> Bren.	หญ้าปิ่นขอบ	ใบยราบ	เนื้อไม้ ใช้ยาแก้ไข้ มีฤทธิ์เย็น
	unknown sp. 9	หนามเป้ง	-	ทั้งต้น ใช้ยารักษาอาการเป็นลมชักเตือน
	<i>Artocarpus heterophyllus</i> Lamk.	ไม้หนูน	จูน	ราก ใช้ยารักษาอาการไข้ท้องอืดเสป
	<i>Broussonetia papyrifera</i> Vent.	ไม้สา	ปอกระสา	เนื้อไม้ ใช้ยาแก้ท้องร่วง อาการจุกเสียดแน่นหน้าอก
Moraceae				ต้น ใช้ยารักษาโรคลมและปากนกกระจอก ปวดหัวตัวร้อน
				ยอด ใช้ยาแก้ท้องร่วง
				ใบ ใช้ยารักษาแผลพุพอง
	<i>Ficus hispida</i> L.	เดือปล่อง	มะเดือปล่อง	ราก ใช้ยารักษาอาการชัก เป็นลมจุกเสียด
				ยอด ใช้ยารักษาอาการชัก
Musaceae				ต้น ใช้ยารักษาอาการท้องผูก เป็นลมจุกเสียด แก้ไข้แบบเป็นสลับวัน นอนไม่หลับเนื่องจากเป็นไข้
	<i>Ficus racemosa</i> L.	เดือเกลี้ยง	มะเดือพุ่มพร	ยอด ใช้ยารักษาอาการชัก
	<i>Ficus religiosa</i> L.	ไม้มะลิ	โพ	ต้น ใช้ยาแก้ไข้เย็น การรื้อท้อง ชัก แน่นหน้าอก เป็นไข้ตอนไม่หลับ จุกเสียด
	<i>Musa sapientum</i> L.	กล้วยดิบ	-	ต้น ใช้ยารักษาโรคลมชัก
				ราก ใช้ยาแก้ไข้ โรคลมและปากนกกระจอก คออักเสบ ปวดหัว อาการปวดท้องเนื่องจากบุตรไม่คลอด
				เหง้า ใช้ยาแก้อาการชัก ปวดหัว เป็นลมพอง แก้ไข้
				กลีบใบ (ลำต้นเทียม) ใช้ยารักษาผดผื่นคัน
				ผล ใช้ยารักษาอาการท้องร่วง เบื่ออาหาร
				หน่อ ใช้แก้ไข้แบบมีไข้สลับวัน
				ใบ ใช้ยารักษาอาการท้องอืดให้สะอึกสะอื้นในเด็ก
	<i>Musa sapientum</i> L.	กล้วยไข่	กล้วยไข่	ราก ใช้ยารักษาโรคน้ำ

ตาราง 1 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อสามัญ	สรรพคุณทางยา
Myrsinaceae	<i>Ardisia crenata</i> Sims.	จำนอย	จำเริญ	ต้น ใช้ยารักษาอาการท้องร่วง
	<i>Ardisia elliptica</i> Thunb.	จำหลวง	รามใหญ่	ต้น ใช้ยารักษาอาการท้องร่วง
	<i>Embelia sessilifolia</i> Kurz	ผักขี้มือน	มะขวย	ราก ต้มกับน้ำดื่มรักษาอาการตาช้ำโมย (เด็กที่มีอาการตัวเหลือง ผอม พุงโต)
	<i>Psidium guajava</i> L.	แก้ว	ฝรั่ง	ใบ ใช้ยาแก้ท้องร่วง
Myrtaceae	<i>Syzygium megacarpum</i> Craib	ไม้จุมปู	ชมพู่ป่า	ต้น ใช้ยารักษาโรคนี้
	<i>Jasminum sambac</i> Ait	มะลิซ้อน	มะลิลา	ต้น ใช้ยารักษาอาการจุกเสียด แน่นหน้าอกเนื่องจากเป็นลมพิษ ผดผื่นคัน ใบ ใช้ยารักษาอาการตะกั่วและคลอเคลบุตร ราก ใช้ยารักษาอาการปวดหัว ตัวร้อน
Oxalidaceae	<i>Averrhoa carambola</i> L.	มะเฟือง	มะเฟือง	ใบ ใช้ยาแก้ท้องร่วง
Palmae	<i>Areca catechu</i> L.	หมากแต่	หมาก	กบที่ร่วงบนพื้นดิน ใช้ยารักษาผดผื่นคัน กบย ใช้ยารักษาโรคหนองใน
	<i>Cocos nucifera</i> L.	พร้าว	มะพร้าว	กบที่ร่วงบนพื้นดิน ใช้ยารักษาผดผื่นคัน
	<i>Corypha umbraculifera</i> L.	ตาน	ลาน	ใบ ใช้ยารักษาโรคเรื้อรังคางทูม
	unknown sp. 10	ป้าวไฟ	-	ราก ใช้ยารักษาโรคนี้
	<i>Butea superba</i> Roxb.	กาวเคื่อ	ทองเครือ	เถา ใช้ยารักษาแผลพุพอง
Papilionaceae	<i>Cajanus cajan</i> (L.) Mills.	มักแสะ	ถั่วแระ	ฝัก ที่ร่วงหล่นบนพื้นใช้ยาแก้ไข้เรื้อรัง
	<i>Cajanus goensis</i> Dalz.	แสะส้ม	แปเปี	เครือ ใช้ยาขับเลือดหลังคลอดบุตร ประโยชน์อื่นๆ ฝัก ใช้ปรุงอาหารแทนมะนาวได้ (ผิวด้านนอกของฝักมีจีนที่เป็น เมือกเหนียวซึ่งมีรสเปรี้ยวไปตลอด)
	<i>Crotalaria bracteata</i> Roxb.	หิงหาย	มะหิงคง	ฝัก ใช้ยารักษาอาการเป็นลมผัดเคื่อน
	<i>Desmodium triflorum</i> DC.	ต้นชาย	หญ้าเก็ดหยอย	ทั้งต้น ใช้ยาแก้อาการชักแบบมีไข้และไม่มีไข้ คออักเสบ
	<i>Dolichos lablab</i> L.	มักแปเป	ถั่วแปเป	ฝัก ที่ร่วงหล่นบนพื้นใช้ยาแก้ไข้เรื้อรัง

ตาราง 1 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อสามัญ	สรรพคุณทางยา
Papilionaceae	<i>Erythrina fusca</i> Lour.	ต้นตอง	ทองไหลง	ราก ใช้ยาแก้ไข้ ใจตัน รักษาอาการของหญิงมีครรภ์ที่แท้งลูก รากฝอย ใช้ยาแก้ไข้ เนื้อไม้ ใช้ยาแก้ไข้ ตัวร้อน
	<i>Psophocarpus tetragonolobus</i> DC.	ถั่วพู	ถั่วพู	ใบทองหลางนำ ใช้ยารักษาอาการจุกเสียด แน่นหน้าอก หัว ใช้ยาแก้ไข้ในเด็ก โรคเบาหวาน แก้เจ็บคอ แก้ไข้ชนิดเป็นสลับวัน ผัก ใช้ยารักษาโรคลิเทียมและปากนกกระจอก แก้ไข้ ปากแห้งคอแห้ง ปม ใช้ยาแก้ไข้ โรคเรื้อรังและปากนกกระจอกชนิดที่มีไข้ร่วมด้วย
	<i>Tadehagi triquetrum</i> (L.) Ohashi	หญังกอตุ้ง	ข้าวเม่านก	ต้น ใช้ยารักษาอาการปวดท้องเนื่องจากท้องร่วง
	<i>Sesamum indicum</i> L.	งา	งา	น้ำมันงา ใช้ยารักษาแผลพุพอง
Piperaceae	<i>Piper chaba</i> Hunt	คัสปี้	คัสปี้	ผล ใช้ยารักษาอาการเป็นลมชักหลังคลอดบุตร โรคติดต่อกจากการมีเพศสัมพันธ์
	<i>Piper sarmentosum</i> Roxb.	ผักบุ้ง	ข้าวพุก	ทั้งต้น ใช้ยารักษาอาการลมชัก เป็นลมผื่นคัน
	<i>Piper</i> sp.	จะค้ำนขึ้นหน้าผา	-	ทั้งต้น คองเหล้าค้ำนารุงกำลัง
	<i>Piper</i> sp.	ผักปุนก	-	ทั้งต้น ใช้ยาแก้ลมชักชนิดที่มีไข้ร่วมด้วย เป็นลมผื่นคัน โรคนิว
	<i>Piper</i> sp.	สะข่าน	-	ต้น ใช้ยารักษาอาการลมชัก เบื่ออาหาร โรคนิว เป็นลมผื่นคัน
	<i>Plantago major</i> L.	หญ้าเอ็นชืด	หมอน้อย	ใบ คั้นน้ำพอกแผลที่เคล็ดขัดยอก
Plumbaginaceae	<i>Plumbago indica</i> L.	ปัดปาวแดง	เจตมูลเพลิงแดง	ราก ผมหาท้องผูกที่คลอคลึงป้องกันไม่ให้ตกเลือด ต้น ใช้ยารักษาอาการเลือดคั่งหลังคลอดบุตร เหน็บชา แก้ไข้ เป็นลมผื่นคัน อาการตกเลือดหลังคลอดบุตร
	<i>Plumbago zeylanica</i> L.	ปัดปาวขาว	เจตมูลเพลิงขาว	ต้น ใช้ยาขับเลือดหลังคลอดบุตร เหน็บชา โรคนิว เป็นลมผื่นคันอาการตกเลือด ขณะคลอดบุตร
Polygalaceae	<i>Securidaca inappendiculata</i> Hassk.	เตือเจามวก	มะเจือแจ้เครือ	ต้น ใช้ยารักษาอาการถ่ายอุจจาระเป็นเลือด (อุจจาระมีสีแดงหรือสีดำ) โรคนิว ประโยชน์อื่นๆ ผลทุบผสมน้ำให้เกิดฟอง ใช้รักษา

ตาราง 1 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อสามัญ	สรรพคุณทางยา
Polygonaceae	<i>Polygonum</i> sp.	ผักไผ่	-	ใบ ตำผสมน้ำมันหมู ทาแก้เรื้อน
Proteaceae	<i>Helicopsis terminalis</i> Sleum.	เหมีอดคน	เหมีอด	ต้น ใช้ยารักษาอาการเป็นลมพิษ
Rhamnaceae	<i>Zizyphus jujuba</i> Mill.	ต้นเต้	พุทราจีน	ต้น ใช้ยารักษาอาการจุกเสียดแน่นหน้าอกเนื่องจากลมพิษ
	<i>Zizyphus oenoplia</i> Mill.	ต้นจอ	เลียบเหยี่ยว	ต้น ใช้ยารักษาอาการจุกเสียดแน่นหน้าอกเนื่องจากลมพิษ
Rubiaceae	<i>Canthium parvifolium</i> Roxb.	มะแถบกิ่ง	หนามมะเดื่อ	ราก ใช้ยาบรรเทาอาการปวดท้องเนื่องจากท้องร่วง
	<i>Hedyotis capitellata</i> Wall.	หญ้าป่อง	ดุกไถ่	เครือ ใช้ยาแก้ไอ ท้องผูก
	<i>Morinda angustifolia</i> Roxb.	แสมน้อย	ยอหิน	ราก คั้นน้ำคั้นรักษาโรคเบาหวาน
	<i>Morinda citrifolia</i> L.	ดาเลื่อ	ยอบ้าน	ประโยชน์อื่นๆ รากใช้ย้อมกระดี่ขาว (ให้สีเหลือง)
	<i>Paederia pilifera</i> Hook.f.	หญ้าคำซ้อย	หญ้าตดหมา	ใบ ใช้ยารักษาแผลพุพอง
	unknown sp. 11	ไม้ดองเถาะ	-	ปม ใช้ยารักษาอาการชักหลังคลอดบุตร แก้ไข้ เครือ ใช้ยารักษาอาการร้องไห้แฉ่งในเด็ก จุกเสียด แก้ไข้ โรคผิวหนัง ปากนกกระจอก
Rutaceae	<i>Aegle marmelos</i> (L.) Corr.	มักปิ่น	มะตูม	ราก ใช้ยารักษาโรคนิ่ว
	<i>Citrus aurantifolia</i> Swing.	มะนาว	มะนาว	เปลือกต้น คั้นน้ำใช้ล้างแผลรักษาแผลเรื้อรัง
	<i>Citrus medica</i> L.	ส้มเขียว	ส้มเขียว	ราก ใช้ยารักษาโรคนิ่ว
	var. <i>sarcodactylis</i> Swing.	ส้มเขียว	ส้มเขียว	เนื้อไม้ ใช้ยารักษาโรคนิ่ว
	<i>Glycosmis</i> sp.	ส้มจีน	-	น้ำมะนาว ใช้ยารักษาอาการตกเลือดและรูก้างหลังคลอดบุตร
	<i>Zanthoxylum myriacanthum</i> Wall. ex Hook.f.	มักแฉ่น	มะแขว่น	เมล็ด ใช้ยารักษาอาการปัสสาวะลำบาก
				ต้น ใช้ยารักษาอาการผิวด้าน
	unknown sp. 12	พืชฟาน	-	ผล ใช้ยารักษาอาการใจสั่นวิงเวียน อาการชักปากบิดเบี้ยว

ตาราง 1 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อสามัญ	สรรพคุณทางยา
Salicaceae	<i>Salix tetrasperma</i> Roxb.	ไคร้หนู	สมุนไพร	ต้น คั้นน้ำดื่มบรรเทาอาการท้องผูก เข้ายารักษาอาการจากเลือด แขนงหน้าอก
Sapindaceae	<i>Sapindus rarak</i> A.DC.	ไม้รัก	มะขัก	ราก เข้ายารักษาอาการเป็นผดผื่นคันในเด็ก
Saurauaceae	<i>Saurauia roxburghii</i> Wall.	ไม้ร่าน	ลำเห็บ	เนื้อไม้ เข้ายาแก้ไข้
Schizaceae	<i>Lygodium flexuosum</i> Sw.	กูดอดแดง	หญ้ายา	หัว เข้ายารักษาผดผื่นคัน
Scrophulariaceae	<i>Scoparia dulcis</i> L.	หญ้านอนควาก	กระถิน	ทั้งต้น ขูดได้ผลเป็นหนอง
Smilacaceae	<i>Smilax</i> sp.	ขี้แดง	-	ต้น เข้ายารักษาโรคนี้
	<i>Smilax</i> sp.	หัวข้าวเย็น	-	หัว เข้ายารักษาโรคเบาหวาน อาการจากเลือด แขนงหน้าอก
Solanaceae	<i>Capiscum frutescens</i> L.	พริกหน้อย	พริกขี้หนู	ผล เข้ายารักษาอาการเป็นลมชักหลังคลอดบุตร โรคติดต่อจากการมีเพศสัมพันธ์
	<i>Solanum aculeatissimum</i> Jacq.	มะเขือแจ้	มะเขือขื่น	ราก เข้ายารักษาอาการท้องผูก อาการใจสั้น โรคนี้
	<i>Solanum erianthum</i> D.Don	ไม้ผาเบ้ง	คืบยาง	ต้น เข้ายารักษาอาการจากเลือดคั่งในหน้าอกเนื่องจากเป็นลมพิษ แก้เหน็บชา
				ใบ เข้ายาแก้ปวดท้อง
	<i>Solanum spirale</i> Roxb.	ผักคืด	ด้อยตั้ง	ใบ คั้นผสมเหล้าทาแก้ผื่นคัน แก้ท้องผูก
				เนื้อไม้ เข้ายารักษาอาการเป็นลมชักหลังคลอดบุตร โรคติดต่อจากการมีเพศสัมพันธ์
				เริ่มและปากนกกระจอก
				ราก เข้ายาแก้ท้องผูก
				ต้น เข้ายาแก้ท้องผูก
	<i>Solanum torum</i> Sw.	แตงขาว	มะเขือพวง	ราก เข้ายารักษาอาการท้องผูก รักษาอาการง่วงซึมในเด็ก โรคหัด อากาศร้อน
				ผื่นคัน โรคเรื้อรังและปากนกกระจอก
Sterculiaceae	<i>Byrneria pilosa</i> Roxb.	พุงแก้ว	ป่านเขาขาว	ราก เข้ายารักษาปวดท้องเนื่องจากบุตรไม่คลอด รักษาโรคติดต่อที่เกิดจากการมี
				เพศสัมพันธ์
	<i>Pterospermum semisagittatum</i>	ขามคั่ว	ขามคั่ว	เนื้อไม้ เข้ายารักษาอาการปวดหลังปวดเอว
	Buch.-Ham. Ex Roxb.			ประโยชน์อื่นๆ เปลือกต้นเคี้ยวแทนหมาก

ตาราง 1 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อสามัญ	สรรพคุณทางยา
Sterculiaceae	<i>Sterculia lanceolata</i> Cav.	ลิ้นไม้	ปอผาสาม	ต้น ใช้ยารักษาอาการคันขา ปากเป็นผื่น
Tetramelaceae	<i>Tetrameles nudiflora</i> R.Br.	ไม้จันทน์	กะพง	เนื้อไม้ ใช้ยารักษาอาการชัก ปวดหลังปวดเอว
Thunbergiaceae	<i>Thunbergia colpifera</i> B.Hansen.	โปงสุระบิดคำ	รางจืดดูดา	ต้น ใช้ยาแก้ไข้ ลินขาวในเด็ก ยาแก้ไข้เบื่ออาหาร เป็นลมพิษ
	<i>Thunbergia laurifolia</i> Lindl.	หนามแน่	รางจืด	เถา ใช้ยารักษาอาการลมพิษ ผื่นในท้อง แก้ไข้ในเด็ก นอนไม่หลับเพราะพิษไข้
Tiliaceae	<i>Microcos paniculata</i> L.	กอม	มะกอม	เนื้อไม้ ใช้ยาแก้ไข้เป็นลมชัก
Ulmaceae	<i>Celtis tetrandra</i> Roxb.	ไม้หัก	จีนอนคาย	ยอด ใช้ยาแก้ไข้ไข้
	<i>Holoptelea integrifolia</i> (Roxb.) Planch.	ชะจาว	กระเซา	ต้น ใช้ยาแก้ไข้ผื่นคัน
Umbelliferae	<i>Centella asiatica</i> Urban	ผักหนอก	บัวบก	ทั้งต้น ใช้ยาแก้ไข้ อาการชัก นอนไม่หลับเพราะพิษไข้ โรคตับ
	<i>Coriandrum sativum</i> L.	ผักชี	ผักชี	เหง้า ใช้ยาแก้ไข้ไข้
Urticaceae	<i>Boehmeria macrophylla</i> D.Don	หางสร้อย	ตำป้าน	ราก ใช้ยารักษาผื่นในท้อง
Verbenaceae	<i>Clerodendrum indicum</i> (L.) Ktze.	เล็งจ๊วน	เท้ายายม่อม	ราก ใช้ยาแก้ไข้ปวดหัว ขับลม
	<i>Clerodendrum kaempferi</i> Sieb.	ข้าทะลายเลือด	ปิ้งตาไก่	ต้น ใช้ยาขับเลือดหลังคลอดบุตร
	<i>Clerodendrum viscosum</i> Vent.	ปิ้งสมุทร	นางแย้มป่า	ราก ใช้ยาบรรเทาอาการปวดท้องเนื่องจากถูกไม้ตลอด
				ต้น ใช้ยารักษาอาการเลือดคั่งหลังคลอดบุตร อาการจุกเสียดหลังคลอดบุตร
				ใบ ใช้ยารักษาอาการจุกเสียด แน่นหน้าอก
				ประโยชน์อื่นๆ ใบตำผสมยาสูบพอกแผลเป็นหนองในวัวควาย
	<i>Gmelina arborea</i> Roxb.	ชื้อ	ชื้อ	เนื้อไม้ ใช้ยารักษาอาการเป็นลมจุกเสียด แน่นหน้าอก
	<i>Tectona grandis</i> L.	ไม้สัก	สัก	ต้น ใช้ยารักษาอาการจุกเสียด แน่นหน้าอกเนื่องจากเป็นลมพิษ โรคติดต่อจาก
				การมีเพศสัมพันธ์ที่ผิดวิธีที่กระตุ้นต่อมเหงื่อ
Zingiberaceae	<i>Alpinia galanga</i> Sw.	จำ	จำ	เหง้า ใช้ยาแก้ไข้ มือเท้าเย็น เลือดคั่งชายโครง เป็นลมจุกเสียดหลังคลอด
				ผล ใช้ยาแก้อาการวิงเวียน ใจเต้น

ตาราง 1 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อสามัญ	สรรพคุณทางยา
Zingiberaceae	<i>Alpinia</i> sp.	ก้า	-	หน่อ ใช้ยารักษาอาการท้องผูก ต้น ใช้ยารักษาอาการเป็นลมจุกเสียด
	<i>Amomum</i> sp.	กูก	-	หัว ใช้ยาแก้ท้องผูก เป็นลมผิเดื่อน ท้องอืดท้องเฟ้อ ต้น ใช้ยาแก้จุกเสียด แน่นหน้าอก ประโยชน์อื่นๆ ดอกกินกับน้ำพริก ผล (ส่วน an) กินสด
	<i>Costus speciosus</i> Smith	เอื้องหมายนา	เอื้องหมายนา	ต้น ใช้ยารักษาอาการปัสสาวะลำบาก อากะระก
	<i>Curcuma zedoaria</i> Rosc.	ข้าวมันจีน	ขมิ้นอ้อย	ต้น ใช้ยารักษาตุ่มพอง อาการร้องไห้ของแ่งในเด็ก ปวดหัว เป็นใช้เป็นลมจุกเสียด ปวดท้องแน่นหน้าอก โรคลิเริ่มและปากนกกระจอก
	<i>Hedychium stenopetalum</i> Lodd.	คำเหินขาว	ตาเหินหลวง	หัว ใช้ยารักษาอาการเลือดคั่ง
	<i>Zingiber cassumunar</i> Roxb.	ปลูย	ไพล	ราก ใช้ยารักษาอาการท้องผูก หัว ใช้ยารักษาอาการถ้าไออีกเสบ
				ต้น ใช้ยารักษาโรคลิเริ่มและปากนกกระจอก ตกเลือดขณะคลอดบุตร โรคติดต่อ จากการมีเพศสัมพันธ์ แก้วปวดแสบ ปวดท้อง จุกเสียด โรคนิว โรคนี้ว เด็กร้อง ไห้แ่งแ่งไม่มีสาเหตุ
	<i>Zingiber officinale</i> Roscoe	จิง	จิง	หัว ใช้ยารักษาอาการเลือดคั่ง ผดผื่นคันในเด็ก หัว ใช้ยารักษาอาการเป็นลมชัก แก้วใช้ เป็นลมชักหลังคลอดบุตร ปวดหัว โรคติดต่อ ต่อที่เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์

unknown sp. ในที่นี้คือชนิดพืชที่ผู้วิจัยไม่สามารถตรวจสอบชื่อวิทยาศาสตร์ได้

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Adhatoda vasica* Nees

ACANTHACEAE

Blatter, E., Caius, J.F., Mhaskar, K.S. Ind. Mel. Pl. 3: 1899-1902. 1980.

ชื่อท้องถิ่น บัวขาว

ชื่อสามัญ เสนียด

ไม้พุ่มสูง 1-2 เมตร ใบเดี่ยวเรียง opposite แผ่นใบรูป elliptic-lanceolate ขนาด 4-6.5 x 10-15 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate ก้านใบยาว 1.32.5 เซนติเมตร ใบอ่อนมีขนสั้นปกคลุม

ดอกช่อแบบ raceme ยาว 2.5-7.5 เซนติเมตร เกิดที่ปลายกิ่ง ก้านช่อดอกยาว 4-10 เซนติเมตร ดอกย่อยมี bract รองรับ กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกสีขาว มี 5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาวประมาณ 3 เซนติเมตร ปลายแยกเป็น 2 ปาก ผิวด้านในมีเส้นสีชมพูเป็นแนว เกสรตัวผู้มี 2 อัน epipetalous โคน filament มีขนสั้นปกคลุมหนาแน่น เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ตั้งอยู่บน disc ผิวด้านนอกมีขนสั้นปกคลุมเล็กน้อย ภายในประกอบด้วย 2 carpel 2 locule มี 2 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน รูปร่างยาวเรียว

ผลแบบ capsule รูปร่าง oblong ขนาดประมาณ 0.8 x 2 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Justicia ventricosa* Wall.

ACANTHACEAE

Clarke, C.B. Fl. Bri. Ind. 4: 526. 1885.

ชื่อท้องถิ่น บัวดำ

ชื่อสามัญ ขาไก่ (รูป 36)

ไม้พุ่ม สูงประมาณ 1-1.5 เมตร บริเวณข้อมีลักษณะโป่งพอง ใบเดี่ยวเรียง opposite แผ่นใบรูป elliptic-lanceolate ขนาด 3.5-6 x 8-18 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate ก้านใบสั้น ประมาณ 0.5-1 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ spike ยาว 6-10 เซนติเมตร เกิดที่ซอกใบใกล้ปลายกิ่งและปลายกิ่ง ดอกย่อยมี bract สีเขียว รูปร่างคล้ายใบรองรับ 1 อัน ผิวด้านนอกของดอกมีขนสั้นสีขาวปกคลุมทั่วไป กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกสีขาว มี 5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็นสองปาก กลีบดอกหักเป็นร่อง และมีลวดลายสีม่วงทั่วทั้งดอก เกสรตัวผู้มี 2 อัน epipetalous anther มี 2 พู อยู่เหลื่อมกัน พูด้านล่างมีลักษณะเป็นระยางค์ เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ผิวด้านนอกมีขนสั้นปกคลุม ภายในประกอบด้วย 2 carpel 2 locule มี 2 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน รูปร่างยาวเรียว stigma หักเป็น 2 lobe

ผลแบบ capsule รูปร่าง ellipsoid-ovoid ยาวประมาณ 1 เซนติเมตร ผิวด้านนอกมีขนสั้นปกคลุม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Phlogacanthus curviflorus* Nees

ACANTHACEAE

Clarke, C.B. Fl.Br.Ind. 4:511. 1885.

ชื่อท้องถิ่น อ่อมจ้าง

ชื่อสามัญ อ่อมช้าง

ไม้พุ่มสูง 1-2 เมตร ลำต้นกลาง ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ opposite แผ่นใบรูป elliptic-lanceolate ขนาด 12 x 30 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate ก้านใบยาว 5-7 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ thyrse ยาว 10-20 เซนติเมตร เกิดที่ปลายกิ่ง ดอกย่อยมี bract รองรับ ขนาด 0.5-0.7 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกสีส้มแดง เชื่อมติดกันเป็นหลอดแบบ bilabiate ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ผิวด้านนอกมีขนสั้นปกคลุม ผิวด้านในสีเหลืองครีม เกสรตัวผู้มี 4 อัน เป็น staminode stamen 2 อัน มีขนาดเล็ก epipetalous เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 2 carpel 2 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน รูปร่างเรียวยาว stigma มี 1 อัน ปลายแหลม

ผลแบบ capsule รูปร่าง ellipsoid ขนาด 0.6 x 3.5 เซนติเมตร หักเป็น 4 lobe

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cordyline fruticosa* Goppert

AGAVACEAE

Backer, C.A. and Bakhuizen van den Brink, R.C. Fl.Java. 3:160.1968.

ชื่อท้องถิ่น หมากปี่

ชื่อสามัญ หมากผู้หมากเมีย

ไม้พุ่ม สูง 2-4 เมตร ใบเดี่ยวเรียงตัวหนาแน่นบริเวณปลายยอด แบบ alternate แผ่นใบรูป lanceolate ขนาด 2-10 x 20-50 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ สีแดง ปลายใบ acute ฐานใบ cuneate ก้านใบสีแดง

ดอกช่อแบบ panicle ยาว 30-60 เซนติเมตร เกิดที่ปลายยอด ช่อดอกย่อยแบบ spike กลีบเลี้ยง มี 3 กลีบ เชื่อมติดกันที่ฐาน กลีบดอกสีครีม เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 6 กลีบ เรียงตัวเป็น 2 ชั้น ชั้นละ 3 กลีบ กลีบดอกชั้นนอกมีขนาดใหญ่กว่ากลีบดอกชั้นใน เกสรตัวผู้มี 6 อัน epipetalous filament มีลักษณะเป็นแผ่นแบน เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน หักเป็น 3 lobe ประกอบด้วย 3 carpel 3 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ axile placentation style มี 3 อัน เชื่อมติดกัน stigma แยกเป็น 3 แฉก ปลายมีลักษณะเป็นปุ่มกลม

ผลแบบ berry รูปร่างค่อนข้างกลม ปลายแหลม ขนาด 0.8-1 เซนติเมตร เมื่อสุกมีสีแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Achyranthes aspera* L.

AMARANTHACEAE

Larsen, K. Fl. Thai. 5(4):395. 1992.

ชื่อท้องถิ่น หญ้าโคยงหลวง

ชื่อสามัญ พันงูขาว

พืชล้มลุกสูง 0.5-2 เมตร ลำต้นตั้งตรง บริเวณข้อพองออก มีสีม่วงแดง ใบเดี่ยวเรียง opposite แผ่นใบรูป elliptic-obovate ขนาด 1-5 x 2-10 เซนติเมตร ขอบใบเรียบหรือหยักเป็นคลื่นเล็กน้อย ปลายใบ acute ฐานใบ attenuate ผิวใบทั้งสองด้านมีขนสั้นปกคลุม ก้านใบสั้น ประมาณ 0.5-1.5 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ spike ยาว 8-12 เซนติเมตร เกิดที่ปลายยอด ก้านช่อดอกยาวได้ถึง 50 เซนติเมตร ดอกย่อยมี bract รองรับ 2 ชั้น ชั้นนอก 1 อัน ชั้นใน 2 อัน สีเขียว perianth มี 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 5 อัน filament สีม่วงแดง เชื่อมติดกันเป็นวงที่ฐาน (staminal cup) staminode stamen มี 5 อัน เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule 1 ovule ติดแบบ apical placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน รูปร่างกลมแบน

ผลแห้ง ไม่แตกแบบ utricle ผิวเรียบ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Achyranthes bidentata* var. *bidentata* Bl.

AMARANTHACEAE

Larsen, K. Fl. Thai. 5(4):397. 1992.

ชื่อท้องถิ่น หญ้าโคยงน้อย

ชื่อสามัญ พันงูน้อย

พืชล้มลุกสูง 0.5-1.5 เมตร ลำต้นมีขนสั้นปกคลุมทั่วไป ใบเดี่ยวเรียง opposite แผ่นใบรูป elliptic-lanceolate ขนาด 2-8 x 5-10 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate ผิวใบมีขนปกคลุมทั้งสองด้าน ก้านใบยาว 1-3 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ spike ยาว 20-30 เซนติเมตร เกิดที่ปลายยอด ดอกย่อยมี bract 1 อัน bracteole ปลายแหลมคล้ายหนาม โคนหยักเป็น lobe สีแดง perianth สีม่วงแดง มี 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 5 อัน filament เชื่อมกันเป็นวง (staminal cup) staminode มี 5 อัน เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule 1 ovule ติดแบบ apical placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน รูปร่างกลมแบน

ผลแห้ง แบบ utricle สีน้ำตาล

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Celosia argentea* L.

AMARANTHACEAE

Larsen, K. Fl. Thai. 5(4):380. 1985.

ชื่อท้องถิ่น ดอกได้นำ

ชื่อสามัญ หงอนไก่ไทย

พืชล้มลุก ลำต้นตั้งตรง สูง 0.5-1.5 เมตร ผิวของลำต้นมีลักษณะเป็นสัน ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ alternate แผ่นใบรูป lanceolate ขนาด 1-1.5 x 8-11 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate ก้านใบสั้น

ดอกช่อแบบ spike ยาว 5-10 เซนติเมตร เกิดที่ซอกใบใกล้ปลายยอดและปลายยอด ดอกย่อยมี bract รองรับ 2 ชั้น ชั้นนอกมี 1 อัน ขนาดใหญ่กว่าชั้นในอีก 2 อัน perianth สีขาว ปลายกลีบสีชมพู มี 5 กลีบ เรียง imbricate ทั้ง bract และ perianth มีลักษณะเป็นแผ่นบาง คล้ายกระดาษ เกสรตัวผู้มี 5 อัน ฐานเชื่อมติดกันเป็นวง filament สีชมพูแดง เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน สีแดง ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule มี 6-8 ovule ติดแบบ basal placentation ovule มีก้านชูยาว style มี 1 อัน สีชมพูแดง stigma มี 1 อัน สีเขียว เป็นปุ่มกลม

ผลแบบ circumscissile capsule รูปร่าง ovoid เมล็ดสีดำ เป็นมันวาว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Gomphrena globosa* L.

AMARANTHACEAE

Larsen, K. Fl. Thai. 5(4):408-409. 1992.

ชื่อท้องถิ่น ตะด้อมขาว

ชื่อสามัญ บานไม่รู้โรย

พืชล้มลุก สูง 30-60 เซนติเมตร มีขนสั้นสีขาว อ่อนนุ่มปกคลุมทั่วลำต้น ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ opposite แผ่นใบรูป ovate-lanceolate ขนาด 1.2-3 x 3-7 เซนติเมตร ผิวใบทั้งสองด้านมีขนสั้นอ่อนนุ่มปกคลุม ขอบใบเรียบ สีแดง ปลายใบ acute ฐานใบ attenuate ก้านใบสีแดง มีขนาดสั้น

ดอกช่อแบบ head รูปร่างกลม ขนาด 1-1.8 เซนติเมตร เกิดบริเวณซอกใบและปลายยอด ช่อดอกมี bract สีเขียว รูปร่างคล้ายใบรองรับ 2 อัน ดอกย่อยมี bract รองรับ 2 ชั้น ชั้นนอกมีขนาดเล็ก 1 อัน และชั้นในมีขนาดใหญ่ 2 อัน สีขาว perianth สีขาว ผิวด้านนอกมีขนยาว สีขาวปกคลุมหนาแน่น เกสรตัวผู้มี 5 อัน filament เชื่อมติดกันเป็นหลอด ตั้งตรง ปลายหักเป็น lobe คล้ายกลีบดอก anther ตั้งอยู่ระหว่าง lobe ของ filament เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน สีเขียว ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule 1 ovule ติดแบบ basal placentation style มี 1 อัน stigma แยกเป็น 2 แฉก

ผลแบบ utricle รูปร่าง oblong-obovoid หุ้มด้วย persistent bracteole และ persistent perianth

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tabernaemontana divaricata* (L.) R.Br. ex Roem & Schult. APOCYNACEAE

Middleton, D.J. Fl. Thai. 7(1):31-32. 1999.

ชื่อท้องถิ่น ปูดขาว

ชื่อสามัญ พุดสา

ไม้พุ่ม มีหูใบแบบ intrapetiolar stipule 2 อัน ใบเดี่ยวเรียง opposite แผ่นใบรูป elliptic ขนาด 2-4 x 6-12.5 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate ก้านใบยาว 0.5-1 เซนติเมตร

ดอกช่อเกิดที่ซอกใบใกล้ปลายกิ่งและปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกสีขาว เชื่อมติดกันเป็นหลอดรูป salver form ปลายแยกเป็น 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 5 อัน เชื่อมติดบริเวณโคนหลอดดอก filament สั้นมาก บริเวณโคนมีขนสั้น ปกคลุมหนาแน่น เกสรตัวเมียมี superior ovary 2 อัน เชื่อมติดกันที่ฐาน และล้อมรอบด้วย disc ที่มีลักษณะเป็นแผ่นแบน ปลายหยักแบบ dentate แต่ละ ovary ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ parietal placentation style มี 1 อัน stigma บริเวณโคนมีลักษณะเป็นทรงกระบอก 1 อัน ปลายแยกเป็น 2 แฉก

ผลแบบ follicle มี 2 อัน รูปร่างคล้ายเคียว ขนาดประมาณ 1 x 3 เซนติเมตร มีสันตามแนวยาว 4 สัน ปลายผลมีลักษณะเป็นติ่งแหลม ผลเมื่อสุกสีส้ม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Acorus calamus* L.

ARACEAE

Backer, C.A., Bakhuizen van den Brink, R.C. Fl. Java. 3:106. 1968.

ชื่อท้องถิ่น หางคาว

ชื่อสามัญ ว่านน้ำ

ไม้ล้มลุกสูง 0.6-0.8 เมตร มีลำต้นใต้ดินแบบ rhizome ขนาด 0.75-1.5 เซนติเมตร ทอดขนานกับพื้นดิน ใบเดี่ยวแทงออกจากเหง้า เรียง alternate แผ่นใบรูป linear ขนาด 1-1.5 x 50-80 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ฐานใบแผ่เป็นกาบหุ้มซ้อนกัน เส้นใบเรียงตัวแบบขนาน

ดอกช่อแบบ spadix ยาว 5-10 เซนติเมตร ก้านช่อดอกยาว 20-25 เซนติเมตร spathe สีเขียวรูปร่างคล้ายใบ ขนาด 1 x 20-30 เซนติเมตร perianth สีเหลืองปนเขียว มี 6 กลีบ เรียงเป็น 2 ชั้น ชั้นละ 3 กลีบ เกสรตัวผู้มี 6 อัน เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 2-3 carpel 2-3 locule มี 2-3 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ apical placentation style มี 1 อัน สันมาก stigma มี 1 อัน

ผลแบบ berry รูปร่างค่อนข้างกลม ขนาด 0.2-0.4 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Heteropanax fragrans* Seem.

ARALIACEAE

Viguiet, R. Fl. Gen. J.-C. 2(9):1171. 1923.

ชื่อท้องถิ่น อ้อยช้าง

ชื่อสามัญ พระเจ้าร้อยท่า

ไม้ยืนต้น สูง 15-20 เมตร ใบประกอบแบบ 2-4 pinnate เรียง spiral ใบอ่อนมี stellate hair ปกคลุม แผ่นใบย่อยรูป ovate ขนาด 3-5 x 4-8.5 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate

ดอกช่อแบบ panicle ขนาดใหญ่ 30-40 เซนติเมตร เกิดปลายกิ่ง ช่อดอกย่อยแบบ umbel มี bract ขนาดเล็กรองรับ 1 อัน กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ผิวด้านนอกมีขนสั้นปกคลุม กลีบดอกสีเขียว มี 5 กลีบ เรียง alternate กับกลีบเลี้ยง เกสรตัวผู้มี 5 อัน เรียง alternate กับกลีบดอก เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 2 carpel style มี 2 อัน stigma แบ่งเป็น 2 แฉก

ผลรูปรางเบน ขนาดประมาณ 0.8 เซนติเมตร หยักเป็น 2 lobe ผิวด้านนอกมี stellate hair สีแดงปกคลุม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dregea volubilis* Stapf

ASCLADIACEAE

Blatter, E., Caius, J.F. and Mhadkar, K.S. Ind. Med. Pl. 3:1635. 1980.

ชื่อท้องถิ่น ผักม้วนหมู

ชื่อสามัญ กระทุงหมาบ้า

ไม้เถาเนื้อไม้ ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ opposite แผ่นใบรูป ovate ขนาดประมาณ 9-10 x 10-12 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cordate

ดอกช่อแบบ umbel ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอกสีเขียวอ่อน 5 กลีบ เชื่อมติดกัน เกสรตัวผู้มี 5 อัน ติดอยู่บน corona ที่มี 5 แฉก filament สั้น anther เจริญร่วมกับ stigma (gynostegium) เกสรตัวเมียมี superior ovary 2 อัน แต่ละ ovary ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ axile placentation

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Telosma minor* Criab

ASCLEPIADACEAE

Ping-tao, L., Gilbert, M.G., Stevens, W.D. 1995. <http://flora.huh.harvard.edu/china/mss/volume16/index.htm>.

ชื่อท้องถิ่น สลิด

ชื่อสามัญ ขจร

ไม้เลื้อยล้มลุก ไม่มีมือเกาะ มียางขาวทุกส่วน ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ opposite แผ่นใบรูป ovate ขนาด 3-6 x 4-7.5 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cordate ก้านใบยาว 2.5-6 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ raceme ตั้งๆ เกิดที่ซอกใบ กลีบเลี้ยงสีเขียว มี 5 กลีบ กลีบดอกสีครีม เชื่อมติดกันแบบ campanulate ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกบริเวณขอบสีเหลืองสด ผิวด้านในมีขนสั้นสีขาวปกคลุม corona มี 5 กลีบ เกสรตัวผู้มีลักษณะเป็น pollinia มี 5 คู่ เกสรตัวเมียมี superior ovary 2 อัน apocarpous ในแต่ละ ovary ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ parietal placentation style มี 2 อัน stigma มี 1 อัน เป็นรูป cone สีเหลืองอ่อน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Careya sphaerica* Roxb.

BARRINGTONIACEAE

Hooker, J.D. Fl. Bri. Ind. 2:511. 1879.

ชื่อท้องถิ่น ไม้ปุย

ชื่อสามัญ กระโดน

ไม้ยืนต้นสูง 8-20 เมตร ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป obovate ขนาด 11-16 x 19-30 เซนติเมตร ขอบใบ serrate-crenate ปลายใบ round ฐานใบ attenuate ก้านใบยาว 2-4.5 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ raceme ตั้งๆ เรียงเป็นกระจุกบริเวณปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นถ้วยยาว 2.5 เซนติเมตร ปลายแยกเป็น 4 กลีบ กลีบดอกสีขาวปนเขียวอ่อน โคนกลีบสีชมพู ขนาด 5-7 เซนติเมตร มี 4 กลีบ เรียง alternate กลีบเลี้ยง เกสรตัวผู้มีจำนวนมาก ยาวประมาณ 5 เซนติเมตร สีขาวปนเขียวอ่อน โคน filament สีชมพูแดง เชื่อมติดกัน anther สีเหลืองอ่อน เกสรตัวผู้ชั้นนอกไม่มี anther เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 4 carpel 4 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน รูปร่างยาวเรียว stigma มี 1 อัน

ผลแบบ berry รูปร่าง oblong ขนาด 5 x 5-7 เซนติเมตร ผิวเรียบ สีเขียว calyx persistent

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Millingtonia hortensis* Linn.f.

BIGNONIACEAE

Santisuk, T. Fl. Thai. 5(1):35. 1987.

ชื่อท้องถิ่น กาสะลอง

ชื่อสามัญ ปีบ

ไม้ยืนต้นสูง 6-15 เมตร ใบประกอบแบบ pinnate 2-3 ชั้น เรียง opposite ใบย่อยรูป ovate-lanceolate ขนาด 1.5-3 x 3-6 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate

ดอกช่อแบบ panicle เกิดที่ปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 5 lobe ตื้นๆ กลีบดอกสีขาว เชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาว 8-10 เซนติเมตร ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ผิวด้านในมีขนสั้นปกคลุม เกสรตัวผู้มี 4 อัน แบบ didynamous เชื่อมติดกับกลีบดอก staminode stamen มี 1 อัน ขนาดเล็ก anther มี 2 cell เป็นหมัน 1 cell ปลาย anther มีลักษณะเป็นรยางค์ยื่นออกมา เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 2 carpel 1 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ parietal placentation style มี 1 อัน stigma แยกเป็น 2 แฉก มีลักษณะเป็นแผ่นแบน

ผลแบบ septicidal capsule รูปร่าง oblong ขนาด 1.5-2 x 20-25 เซนติเมตร เมล็ดมีจำนวนมาก มี hyaline-wing

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Oroxylum indicum* Vent.

BIGNONIACEAE

Santisuk, T. Fl. Thai. 5(1):36-37. 1987.

ชื่อท้องถิ่น ลิ่นไม้

ชื่อสามัญ เพกา

ไม้ยืนต้นสูง 7-12 เมตร แตกกิ่งก้านด้านบน ใบประกอบแบบ tripinnate เรียง opposite ไม่มีหูใบ แผ่นใบรูป ovate ขนาด 3-5.5 x 4.3-10 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ mucronate ฐานใบ oblique-obtuse ก้านช่อใบยาว 17-28 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ raceme เกิดที่ปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงสีเขียวปนแดง เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็นร่องเล็กๆ 5 ร่อง กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอดแบบ bilabiate ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ผิวด้านนอกสีม่วงแดง ด้านในสีเหลือง ปลายกลีบมีลักษณะขยับน เกสรตัวผู้มี 5 อัน epipetalous เป็น staminode stamen 5 อัน เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน สีเขียว ตั้งอยู่บน disc ที่มีลักษณะเป็น 5 lobe ภายในประกอบด้วย 2 carpel 1 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ parietal placentation style มี 1 อัน สีเขียวเหลือง stigma มีลักษณะเป็นแผ่นแบน แยกเป็น 2 แฉก

ผลแบบ capsule สีน้ำตาล รูปร่างแบน ขนาด 8-12 x 40-60 เซนติเมตร เมื่อแก่จะแตกตามยาว เมล็ดมีจำนวนมาก รูปร่างแบน มีปีกบางสีขาว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Garuga pinnata* Roxb.

BURSERACEAE

Blatter, E., Caius, J.F. and Mhadkar, K.S. Ind. Med. Pl. 1:524-525. 1980.

ชื่อท้องถิ่น ไม้ค้ำ

ชื่อสามัญ ตะคร้ำ

ไม้ยืนต้น สูง 7-20 เมตร กิ่งมียางเหนียว ใบประกอบแบบ odd-pinnate เรียง alternate ใบย่อยมี 17 ใบ แผ่นใบรูป elliptic ขนาด 2-4 x 5-10 เซนติเมตร ขอบใบ serrate ปลายใบ acute ฐานใบ oblique

ช่อดอกแบบ panicle เกิดที่ปลายกิ่ง ช่อดอกและดอกย่อยมี bract รองรับ 1 อัน กลีบเลี้ยงสีเขียวปนชมพู เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ผิวด้านนอกมีขนสั้นปกคลุม กลีบดอกสีเหลือง มี 5 กลีบ เรียง alternate กับกลีบเลี้ยง โคนกลีบมีขนสั้นปกคลุม เกสรตัวผู้มี 10 อัน ขนาดสั้น 5 อัน ยาว 5 อัน ตั้งอยู่บน hypanthium ที่เป็นเมือกเหนียว filament มีขนสั้นสีขาวปกคลุม เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 5 carpel 5 locule มี 2 ovule/locule ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน มีขนสีขาวปกคลุม stigma สีเขียว หยักเป็น 5 lobe

ผลแบบ drupe สีเขียวเหลือง รูปร่างค่อนข้างกลม ขนาด 2-2.5 เซนติเมตร ภายในมีน้ำ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Caesalpinia mimosoides* Lam.

CAESALPINIACEAE

Larsen, K., Larsen, S.S., Vidal, J.E. Fl. Thai. 4(1):67-69. 1985.

ชื่อท้องถิ่น ผักปุย้า

ชื่อสามัญ ช้างเรือด (รูป 18)

ไม้พุ่มรอเลื้อย ทุกส่วนมีขนสั้นและหนามขนาดเล็กปกคลุม ใบประกอบแบบ bipinnate เรียง alternate มี 10-20 pinnae ใบย่อยรูป oblong ขนาด 0.4 x 1 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ round-mucronate ฐานใบ oblique หูใบหลุดร่วงง่าย

ดอกช่อแบบ raceme เกิดที่ปลายกิ่ง ก้านดอกย่อยยาว 2-3 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงสีเขียว มี 5 กลีบ กลีบดอกสีเหลือง มี 5 กลีบ ขนาดไม่เท่ากัน standard รูป obovate อีก 4 กลีบรูป suborbicular เกสรตัวผู้มี 10 อัน filament มีขนสั้นปกคลุมหนาแน่น เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ผิวด้านนอกมีขนสั้นปกคลุม ภายในประกอบด้วย 1 carpel 1 locule 2 ovule ติดแบบ marginal placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน

ผลแบบ legume รูปร่าง oblong ด้านข้างพองออก ปลายสอบ มี 2 เมล็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Caesalpinia sappan* L.

CAESALPINIACEAE

Larsen, K., Larsen, S.S., Vidal, J.E. Fl. Thai. 4(1):65-67.1985.

ชื่อท้องถิ่น ผาง

ชื่อสามัญ ผาง

ไม้ยืนต้น สูง 10-15 เมตร กิ่งมีหนามแข็งปกคลุม ใบประกอบแบบ bipinnate เรียง alternate มี 8-16 pinnae ใบย่อยรูป oblong ขนาด 0.5-1 x 1-2 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ round ฐานใบ oblique หูใบหลุดร่วงง่าย

ดอกช่อแบบ panicle เกิดที่ปลายกิ่ง ช่อดอกมี bract รองรับ กลีบเลี้ยงสีเขียว irregular มี 1 กลีบที่มีขนาดใหญ่กว่าอีก 4 กลีบ กลีบดอกสีเหลือง มี 5 กลีบ standard มีขนาดเล็กกว่ากลีบอื่น และมีขนปกคลุมผิวด้านใน เกสรตัวผู้มี 10 อัน filament มีขนสั้นปกคลุม เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ผิวด้านนอกมีขนสั้นปกคลุม ภายในประกอบด้วย 1 locule มี 3-6 ovule ติดแบบ marginal placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน

ผลแบบ legume รูปร่างแบน กว้าง 1.5-2.5 ยาว 7-12 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cassia alata* L.

CAESALPINIACEAE

Larsen, K., Larsen, S.S., Vidal, J.E. Fl. Thai. 4(1):108.1985.

ชื่อท้องถิ่น หญ้าขี้ขาว

ชื่อสามัญ หุมเห็ดเทศ (รูป 20)

ไม้พุ่มสูง 1-2 เมตร ใบประกอบแบบ even-pinnate ยาว 30-60 เซนติเมตร ใบย่อยมี 8-20 คู่ ใบย่อยรูป ovate-elliptic ขนาด 3-7 x 5-15 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ round ฐานใบ obtuse ก้านใบย่อยสั้นมาก

ดอกช่อแบบ raceme ขนาด 3-4 x 20-50 เซนติเมตร เกิดที่ปลายกิ่ง ดอกย่อยมี bract สีน้ำตาลรองรับ ขนาด 1-2 x 2-3 เซนติเมตร ในดอกตูม bract จะห่อหุ้มดอกย่อยไว้ กลีบเลี้ยงสีเขียว มี 5 อัน ขนาดไม่เท่ากัน กลีบดอกสีเหลือง มี 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 10 อัน มี 2 อันรูปร่างยาว 4 อันรูปร่างสั้น และอีก 3-4 อันลดรูปและมีความเล็ก anther แยกตามรูเปิดด้านบน เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule มี ovule จำนวนมาก ติดแบบ marginal placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน

ผลแบบ legume รูปร่างแบน ขนาด 1.5-2 x 10-15 เซนติเมตร เปลือกฝักด้านข้างแผ่เป็นปีก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cassia fistula* L.

CAESALPINIACEAE

Larsen, K., Larsen, S.S., Vidal, J.E. Fl. Thai. 4(1):103-105. 1985.

ชื่อท้องถิ่น ลมแล้ง

ชื่อสามัญ ราชพฤกษ์

ไม้ยืนต้นสูง 10-20 เมตร ใบประกอบแบบ even-pinnate เรียง alternate ทุใบหลุดร่วงง่าย ใบย่อยมี 3-8 คู่ แผ่นใบรูป elliptic ขนาด 4-8 x 7-12 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ฐานใบ cuneate ก้านใบย่อยสั้น

ดอกช่อแบบ raceme เป็นพู่ห้อยลง ก้านดอกย่อยเรียวยาว ประมาณ 4 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงสีเขียว เรียง imbricate ปลายกลีบพับงอออกด้านนอก กลีบดอกสีเหลือง มีขนาดไม่เท่ากัน 2 กลีบด้านล่างมีขนาดเล็กกว่า 3 กลีบด้านบน เกสรตัวผู้มี 10 อัน ขนาดไม่เท่ากัน filament มีขนาดยาวมี 3 อัน filament มีขนาดสั้นและม้วนงอมี 4 อัน อีก 3 อันเป็น staminode stamen มีขนาดเล็กที่สุด เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน สีเขียว รูปร่างเรียวยาว และโค้งงอ ภายในประกอบด้วย 1 carpel 1 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ marginal placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน ปลายแหลม

ผลแบบ legume ผิวเรียบเกลี้ยง สีดำ รูปร่าง oblong ขนาด 1.5-2 x 20-60 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cassia siamea* Lamk.

CAESALPINIACEAE

Larsen, K., Larsen, S.S., Vidal, J.E. Fl. Thai. 4(1):110-111. 1984.

ชื่อท้องถิ่น ไม้ขี้เหล็ก

ชื่อสามัญ ขี้เหล็ก (รูป 21)

ไม้ยืนต้นสูง 7-15 เมตร ใบประกอบแบบ odd-pinnate เรียง alternate ใบย่อยมี 11-25 ใบ ใบอ่อนมีขนสั้นสีน้ำตาลปกคลุม แผ่นใบรูป elliptic ขนาด 1.3-2.5 x 2.3-6.5 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ retuse ฐานใบ cuneate-obtuse ก้านใบย่อยสั้นมาก ก้านช่อใบยาว 1.5-3 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ panicle ยาว 23-40 เซนติเมตร เกิดที่ปลายกิ่ง ดอกย่อยมีขนาด 2.5-3 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงสีเขียว มี 5 กลีบ ขนาดไม่เท่ากัน 2 กลีบด้านบนมีขนาดใหญ่กว่าอีก 3 กลีบด้านใน กลีบดอกสีเหลือง มี 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 10 อัน เป็นเกสรตัวผู้ขนาดเล็ก 3 อัน anther แดงตามรูเปิดด้านบน เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน รูปร่างยาวเรียว ผิวด้านบนมีขนสั้นปกคลุม ภายในประกอบด้วย 1 carpel 1 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ marginal placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน ปลายแหลม

ผลแบบ legume รูปร่างแบน ขนาด 1-1.5 x 20-30 เซนติเมตร ขอบฝักมีรอยนูนเห็นชัดเจน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cassia tora* L.

CAESALPINIACEAE

Larsen, K., Larsen, S.S., Vidal, J.E. Fl. Thai. 4(1):117-119.1984.

ชื่อท้องถิ่น หญ้าหัดบิน

ชื่อสามัญ ชุมเห็ดไทย

ไม้พุ่มขนาดเล็ก สูงประมาณ 1 เมตร ใบประกอบแบบ even-pinnate ใบย่อยมี 6 ใบ ก้านช่อใบยาว 1-4 เซนติเมตร ใบย่อยคู่บนมีขนาดใหญ่ที่สุด ใบย่อยคู่ล่างมีขนาดเล็กที่สุด และมี gland อยู่ระหว่างใบย่อยทั้งสอง หูใบหลุดร่วงง่าย แผ่นใบรูป obovate ขนาด 1.5-2 x 2-5 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ round ฐานใบ cuneate-obtuse

ดอกช่อแบบ raceme เกิดที่ซอกใบ มีดอกย่อย 1-3 ดอก กลีบเลี้ยงสีเขียว มี 5 กลีบ เรียง imbricate กลีบดอกสีเหลือง มี 5 กลีบ ขนาดไม่เท่ากัน เกสรตัวผู้มี 7 อัน anther แยก ตามรูเปิดด้านบน เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ผิวด้านนอกมีขนสั้นปกคลุมหนาแน่น ภายในแบ่งเป็น 1 carpel 1 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ marginal placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน ปลายตัด

ผลแบบ legume รูปร่างเรียวยาว ขนาด 0.5 x 10-15 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Delonix regia* (Boj. ex Hook.) Raf.

CAESALPINIACEAE

Larsen, K., Larsen, S.S., Vidal, J.E. Fl. Thai. 4(1):82-83.1985.

ชื่อท้องถิ่น ชอมพอ

ชื่อสามัญ หางนกยูงฝรั่ง

ไม้ยืนต้น สูง 12-15 เมตร ใบประกอบแบบ bipinnate ขนาด 50-60 เซนติเมตร แผ่น ใบย่อยรูป oblong ขนาด 3-4 x 8-10 มิลลิเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ round ฐานใบ oblique

ดอกช่อแบบ raceme ชิดกัน เกิดบริเวณใกล้ปลายกิ่งและปลายกิ่ง ก้านดอกย่อยยาว ประมาณ 5 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ ผิวด้านนอกสีเขียว ด้านในสีแดง กลีบดอกมี 5 กลีบ irregular standard สีส้ม ขอบยับย่น โคนกลีบมีขนสั้นปกคลุม กลีบอื่นอีก 4 กลีบมีสีส้ม แดง เกสรตัวผู้มี 10 อัน filament สีแดง เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ marginal placentation style มี 1 อัน สีแดง stigma มี 1 อัน สีเขียว เป็นรูปถ้วย

ผลแบบ follicle สีน้ำตาลดำ รูปร่างโค้งยาว ขนาด 4-5 x 30-60 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tamarindus indica* L.

CAESALPINIACEAE

Larsen, K., Larsen, S.S., Vidal, J.E. Fl.Thai.4(1):124. 1985.

ชื่อท้องถิ่น ไม้ขาม ขามโก้ง

ชื่อสามัญ มะขาม

ไม้ยืนต้น สูง 5-15 เมตร ลำต้นมี lenticel กระจายอยู่ทั่วไป ใบประกอบแบบ even-pinnate เรียง alternate ใบย่อยมี 7-11 คู่ แผ่นใบรูป oblong ขนาด 0.6 x 1-1.8 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ round ฐานใบ oblique

ดอกช่อแบบ raceme 1-2 ชั้น ยาว 6-10 เซนติเมตร เกิดที่ซอกใบและปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงสีครีม มี 4 กลีบ มี 1 กลีบที่มีขนาดใหญ่ กลีบดอกมี 5 กลีบ irregular 2 กลีบมีขนาดเล็กมาก อีก 3 กลีบ สีเหลืองอ่อน และมีลายสีแดง กลีบกลางมีขนาดเล็กกว่ากลีบข้างอีก 2 กลีบ เกสรตัวผู้มี 7 อัน เป็น staminode stamen 4 อัน มีขนาดเล็กมาก เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน สีเขียว บริเวณโคนและด้านข้างมีขนสั้นปกคลุม ภายในประกอบด้วย 1 carpel 1 locule มี 10-12 ovule ติดแบบ marginal placentation style มี 1 อัน stigma ปลายแหลม

ผลรูปราง oblong โค้งงอและคอคเป็นข้อๆ ขนาด 1-3 x 5-20 เซนติเมตร เมล็ดสีดำ เปลือกหุ้มเมล็ดสีน้ำตาล อ่อนนุ่ม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Crateva magna* DC.

CAPPARIDACEAE

Niyomdham, C. Fl.Thai. 5(3):269-271. 1991.

ชื่อท้องถิ่น กุ่ม

ชื่อสามัญ กุ่มน้ำ (รูป 27)

ไม้ยืนต้น สูง 15-20 เมตร ลำต้นและกิ่งมี lenticel กระจายอยู่ ใบประกอบแบบ trifoliolate เรียง alternate แผ่นใบรูป elliptic-lanceolate ขนาด 2.5-4.5 x 8.5-14 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate ด้านท้องใบมีสีเขียวปนเทาหม่น ก้านช่อใบยาว 5-9 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ raceme ก้านดอกยาว 3-6 เซนติเมตร perianth สีขาว มี 4 กลีบ มีก้านชูกลีบดอก เกสรตัวผู้มีจำนวนมาก filament สีแดง รูปรางเรียวยาว 5-8 เซนติเมตร anther สีม่วงดำ เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน สีเขียว ตั้งอยู่บน gynophore สีเขียวปนแดง ภายในประกอบด้วย 2 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ lamina placentation

ผลแบบ berry รูปรางกลมรี สีน้ำตาลอ่อน ขนาด 8-13 เซนติเมตร เมล็ดมีรูปรางคล้ายเกือกม้า

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Calycopteris floribunda* Lamk.

COMBRETACEAE

Exell, A.W. Fl. Mal. 4:584-585. 1954.

ชื่อท้องถิ่น ตีนตั่ง

ชื่อสามัญ ติงตั่ง (รูป 22)

ไม้เลื้อยมีเนื้อไม้ ใบเดี่ยว เรียงตัวแบบ opposite แผ่นใบรูป elliptic ขนาด 5-6.5 x 10-16.5 เซนติเมตร มีขนสั้นปกคลุม ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate

ดอกช่อแบบ panicle ขนาด 20-25 เซนติเมตร เกิดที่ปลายกิ่ง ดอกย่อยมี bract รองรับ 1 อัน perianth สีเขียว เชื่อมติดกันแบบ salver shape ปลายแยกเป็น 5 กลีบ มีขนสั้นปกคลุม เกสรตัวผู้มี 10 อัน เชื่อมติดกับ perianth เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน หักเป็น 5 lobe ประกอบด้วย 5 carpel 1 locule 3 ovule ติดแบบ apical placentation funiculus ยาว style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน เป็นปุ่มกลม

ผลแบบ samaroid รูปร่างยาวรี มีสันตามยาว 5 สัน perianth เจริญเป็นปีก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Quisqualis indica* L.

COMBRETACEAE

Exell, A.W. Fl. Mal. 4:547-548. 1954.

ชื่อท้องถิ่น หญ้าจ้ำมั่ง

ชื่อสามัญ เล็บมีอนาง

ไม้เลื้อยมีเนื้อไม้ ลำต้นมีขนสั้นสีน้ำตาลอ่อนนุ่มปกคลุม ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ opposite แผ่นใบรูป ovate-elliptic ขนาด 4-8 x 10-16 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ obtuse ก้านใบยาวประมาณ 1 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ raceme ชิดกัน เกิดที่บริเวณใกล้ปลายกิ่งและปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงสีเขียว มี 5 กลีบ กลีบดอกสีขาวและเปลี่ยนเป็นสีชมพู มี 10 กลีบ เรียงตัวเป็น 2 ชั้น เชื่อมติดกับ hypanthium ที่มีลักษณะเป็นหลอดยาว ขนาด 4 เซนติเมตร สีเขียว ผิวด้านนอกมีขนสั้นปกคลุม เกสรตัวผู้มี 5 อัน เรียงสลับกับกลีบดอก และเชื่อมติดกับ hypanthium เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน ผิวด้านนอกมีลักษณะเป็นสัน 5 สัน ภายในประกอบด้วย 5 carpel 1 locule 2 ovule ติดแบบ apical placentation style มี 1 อัน รูปร่างยาว ประมาณ 5 เซนติเมตร stigma มี 1 อัน รูปร่างกลมแบน สีเขียว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Blumea balsamifera* (L.)DC.

COMPOSITAE

Backer, C.A. and Bakhuizen van den Brink, R.C. Fl. Java. 2:387.1965.

ชื่อท้องถิ่น หนาด

ชื่อสามัญ หนาดใหญ่

ไม้พุ่มสูง 1-4 เมตร มีขนสั้นสีขาวปกคลุมทั่วลำต้น ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ alternate แผ่นใบรูป elliptic-lanceolate ขนาด 2-5 x 7-20 เซนติเมตร ผิวใบทั้งสองด้านมีขนสั้นอ่อนนุ่มปกคลุม ขอบใบ serrulate ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate

ดอกช่อแบบ head มี involucre bract สีเขียวรองรับ ดอกย่อยมี 2 ชุด ดอกชั้นใน pappus สีขาว perianth สีเหลือง เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 5 อัน epipetalous เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน ภายในประกอบด้วย 1 carpel 1 locule 1 ovule ติดแบบ apical placentation style มี 1 อัน stigma แยกเป็น 2 แฉก ดอกชั้นนอกมีลักษณะคล้ายกับดอกชั้นใน แต่ไม่มีเกสรตัวผู้และเกสรตัวเมีย

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Eclipta prostrata* L.

COMPOSITAE

Backer, C.A. and Bakhuizen Van Den Brink JR, R.C. Fl. Java. 3:402.1965.

ชื่อท้องถิ่น อ่อมเกี่ยวเงิน

ชื่อสามัญ กระเม็ง (รูป 29)

พืชล้มลุกสูง 30-60 เซนติเมตร ลำต้นกลม มีขนสาปกคลุมทั่วไป ใบเดี่ยวเรียง opposite แผ่นใบรูป elliptic ขนาด 0.5-2 x 4-10 เซนติเมตร มีขนปกคลุม ขอบใบมีรอยหยักตื้นๆ ปลายใบ acute ฐานใบ attenuate ก้านใบสั้นมาก

ดอกช่อแบบ capitulum เกิดที่ปลายยอด ก้านช่อดอกยาว 2-3 เซนติเมตร involucre bract สีเขียว มี 5-6 กลีบ ray flower ด้านนอกสีขาว disc flower ด้านในเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 5 อัน epipetalous เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ภายในประกอบด้วย 1 carpel 1 locule 1 ovule ติดแบบ basal placentation

ผลแบบ achene สีเหลืองปนดำ รูปร่างแบน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Elephantopus scaber* L.

COMPOSITAE

Backer, C.A. and Bakhuizen van den Brink, R.C. Fl. Java. 2:375. 1965.

ชื่อท้องถิ่น โดไม่รู้ล้ม

ชื่อสามัญ โดไม่รู้ล้ม

พืชล้มลุก ลำต้นสั้น ใบเดี่ยวเรียงชิดกันแบบ spiral แผ่นปรกดิน แผ่นใบรูป oblong-oblongate ขนาด 2-6 x 10-25 เซนติเมตร มีขนสั้นปกคลุมผิวใบทั้งสองด้าน โดยด้านท้องใบมีขนปกคลุมหนาแน่นกว่าหลังใบ ขอบใบ serrulate ปลายใบ acute ฐานใบ cuneate ก้านใบสั้นมาก

ดอกออกเป็นช่อแบบ panicle แทงออกจากกลางต้น ช่อดอกย่อยแบบ head มี bract สีเขียว รูปร่างคล้ายใบขนาดเล็กทรงรี 3 อัน pappus สีขาว มี 5 กลีบ รูปร่างเรียวยาว กลีบดอกสีชมพูม่วง เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 กลีบ irregular เกสรตัวผู้มี 5 อัน epipetalous anther เชื่อมติดกันเป็นวง เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule มี 1 ovule ติดแบบ basal placentation style มี 1 อัน รูปร่างเรียวยาว stigma แยกเป็น 2 แฉก

ผลแห้งแบบ achene

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Vernonia volkameriaefolia* Wall. ex DC.

COMPOSITAE

Gagnepain, F. Fl. Gen. I.-C. 3(4):471-472. 1924.

ชื่อท้องถิ่น หนาดจืด

ชื่อสามัญ ยาแก้

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูง 1.5-4 เมตร ลำต้นและกิ่งมีขนสั้นสีขาวปกคลุมทั่วไป ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ alternate ไม่มีหูใบ แผ่นใบรูป lanceolate-elliptic ขนาด 8-15 x 23.7-39 เซนติเมตร ขอบใบเป็น lobe ปลายใบ acute ฐานใบ cuneate ก้านใบสั้นมาก ประมาณ 0.5-1 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ panicle เกิดที่ซอกใบใกล้ปลายกิ่งและปลายกิ่ง ช่อดอกรวม ช่อดอกย่อยและดอกย่อยมี bract รองรับ involucre bract มีหลายชั้น สีม่วง pappus สีขาว กลีบดอกสีม่วง เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 5 อัน epipetalous filament สีขาว เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule 1 ovule ติดแบบ basal placentation style มี 1 อัน stigma แยกเป็น 2 แฉก มีขนสั้นสีขาวปกคลุม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Wedelia trilobata* (L.) Hit.

COMPOSITAE

เก็บตัวอย่างพรรณไม้หมายเลข Hiroshige Koyama & Hiroshi Terao

T-30551

ชื่อท้องถิ่น ห้อมเกี้ยวคำ

ชื่อสามัญ กระดุมทองเลื้อย

ไม้เลื้อยคลุมดิน ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ opposite แผ่นใบรูป obovate หยักเป็น 3 lobe ขนาด 2.5-3.5 x 4-5.5 เซนติเมตร มีขนสาวกปกคลุมผิวใบทั้งสองด้าน ขอบใบด้านล่างเรียบ ด้านบนหยักแบบ serrate ปลายใบ acute ฐานใบ cuneate ก้านใบสั้นมาก

ดอกช่อแบบ head เกิดปลายยอด ดอกย่อยมี 2 แบบ ray flower เรียงตัวอยู่ชั้นนอก มี 9-10 กลีบ สีเหลืองสด ปลายกลีบหยักเป็น 3 lobe และ disc flower เรียงตัวเป็นกระจุกอัดกันแน่นอยู่ชั้นใน perianth สีเหลือง เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ด้านในของกลีบด้านบนมีขนสั้นอ่อนนุ่มปกคลุม เกสรตัวผู้มี 5 อัน epipetalous anther เชื่อมติดกันเป็นวง เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule 1 ovule ติดแบบ basal placentation style มี 1 อัน stigma แยกเป็น 2 แฉก มีขนสั้นอ่อนนุ่มปกคลุม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Kalanchoe pinnata* Pers.

CRASSULACEAE

Backer, C.A. Fl. Mal. 4:199-200.1951.

ชื่อท้องถิ่น ทบถาบ

ชื่อสามัญ คว่ำตายหงายเป็น

พืชล้มลุกสูง 0.3-0.6 เมตร ในช่วงที่เกิดดอกสามารถสูงได้ถึง 2 เมตร ทุกส่วนมีลักษณะอวบน้ำ ใบประกอบแบบ odd-pinnate เรียง opposite ใบย่อยมี 5 ใบ แผ่นใบรูป ovate-elliptic ขนาด 2.5-5 x 5-8 เซนติเมตร ขอบใบ crenate-serrate มีสีม่วงแดง ปลายใบ acute ฐานใบ oblique-cuneate

ดอกช่อแบบ panicle ขนาด 10-80 เซนติเมตร เกิดที่ปลายยอด กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 4 กลีบ โคนกลีบมีสีชมพู ปลายกลีบสีขาวปนเขียว กลีบดอกเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 4 กลีบ บริเวณโคนกลีบสีเขียวอ่อน ปลายกลีบสีชมพูแดง เกสรตัวผู้มี 8 อัน เรียงเป็น 2 ชั้น epipetalous เกสรตัวเมียมี superior ovary 4 อัน เชื่อมติดกันที่ฐาน แต่ละ ovary ประกอบด้วย 1 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ parietal placentation style มี 8 อัน stigma มี 8 อัน

ผลแบบ follicle ห่อหุ้มด้วยกลีบเลี้ยงและกลีบดอกที่เหี่ยวแห้งแล้ว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Hodgsonia capniocarpa* Ridl.

CUCURBITACEAE

Keraudren-Aymonin, M. Fl.C.L.V. 15:74-75. 1975.

ชื่อท้องถิ่น มะกิ้ง

ชื่อสามัญ มะกิ้ง

ไม้เลื้อยมีเนื้อไม้ แยกเพศ tendril แยกเป็น 2-5 แฉก ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป ovate หยักเป็น 3 lobe ขนาด 12-15 x 17-18 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ฐานใบ cordate ก้านใบยาวประมาณ 2.5 เซนติเมตร

ดอกเพศผู้เกิดเป็นช่อแบบ raceme ดอกย่อยมี bract รองรับ กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกสีขาว เชื่อมติดกันเป็นหลอด ขนาด 6-6.5 เซนติเมตร ปลายแยกเป็น 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 3 อัน anther เชื่อมติดกันและขาดเป็นวง rudimentary ovary มี 3 อัน รูปร่างรียาว ดอกเพศเมียเป็นดอกเดี่ยว มีลักษณะคล้ายกับดอกเพศผู้ ไม่มีเกสรตัวผู้ เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน style มี 1 อัน stigma หยักเป็น 3 lobe

ผลแบบ berry รูปร่างกลมแบน ขนาด 15-18 เซนติเมตร สีเขียวหม่น ผิวเรียบ เปลือกผลเหนียวและหนา เมล็ดรูปร่างยาวรี ขนาด 5 เซนติเมตร มี 6-8 เมล็ด เปลือกเมล็ดแข็ง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Momordica charantia* L.

CUCURBITACEAE

Keradren-Aymonin, M. Fl.C.L.V. 15:42-44. 1975.

ชื่อท้องถิ่น มักสืบ

ชื่อสามัญ มะระขี้นก

ไม้เลื้อยล้มลุก แยกเพศแบบ monoecious มี tendril ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป ovate เว้าลึกเป็น 5 lobe ขนาด 3-7 เซนติเมตร ผิวใบมีขนสั้นปกคลุมทั้งสองด้าน ขอบใบ serrate ปลายใบ acute ฐานใบ cordate ก้านใบยาว 2-6 เซนติเมตร

ดอกเพศผู้เป็นดอกเดี่ยวเกิดบริเวณซอกใบ กลีบเลี้ยงสีเขียว กลีบดอกสีเหลือง เชื่อมติดกันที่ฐาน ปลายแยกเป็น 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 3 อัน anther เชื่อมติดกันเป็นพู่ ดอกเพศเมียมีลักษณะคล้ายกับดอกเพศผู้ staminode stamen 3 อัน เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 3 carpel 3 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ parietal placentation style มี 1 อัน stigma หยักเป็น 3 lobe

ผลแบบ berry รูปร่าง ovoid ขนาด 1.5-2.5 x 2.5-3 เซนติเมตร ผิวด้านนอกขรุขระ เมื่อสุกสีเหลืองส้ม และแตกเป็น 3 แฉก เมล็ดมี aril สีแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Momordica cochinchinensis* Spreng.

CUCURBITACEAE

Keraudren-Aymonin, M. Fl.C.L.V. 15:38-40. 1975.

ชื่อท้องถิ่น พักข้าว

ชื่อสามัญ พักข้าว

ไม้เลื้อยล้มลุกมี tendril ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ alternate แผ่นใบรูป ovate หยักเป็น 3-5 lobe ขนาด 6-15 x 6-15 เซนติเมตร ขอบใบหยักเป็นติ่งเล็กๆ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cordate ก้านใบยาว 5-7.5 เซนติเมตร

ดอกเดี่ยวเกิดที่ซอกใบ แยกเพศแบบ dioecious ดอกเพศผู้มี bract รองรับ 1 อัน ผิวของ bract มีขนสั้นปกคลุม ก้านดอกยาว 5-15 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันแบบ campanulate ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกสีครีม เชื่อมติดกันปลายกลีบแยกเป็น 5 กลีบ กลางดอกมีจุดสีม่วงเข้ม เกสรตัวผู้มี 3 อัน เชื่อมติดกัน ดอกเพศเมียมีก้านดอกยาว 2.5-5 เซนติเมตร ดอกมีลักษณะคล้ายดอกเพศผู้ เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 3 carpel 3 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ parietal placentation style มี 1 อัน รูปร่างยาว stigma แยกเป็น 3 แฉก

ผลรูปร่างค่อนข้างกลม ขนาด 6-9 x 10-14 เซนติเมตร ผิวค้ำนอกมีลักษณะเป็นหนาม เมื่อสุกมีสีแดงส้ม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Trichosanthes tricuspidata* Lour.

CUCURBITACEAE

Keraudren-Aymonin, M. Fl.C.L.V. 15:81-84. 1975.

ชื่อท้องถิ่น มักจิก

ชื่อสามัญ กระดิ่งช้างเผือก (รูป 48)

ไม้เลื้อยล้มลุก แยกเพศแบบ dioecious ลำต้นมี tendril ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป ovate หยัก 3-5 lobe ขนาด 9-16 x 11-16.5 เซนติเมตร ด้านหลังใบมีขนสั้นสาขามือปกคลุม ส่วนด้านท้องใบมีขนอ่อนนุ่มปกคลุม และหลุดร่วงไปเมื่อใบแก่ ขอบใบ serrulate ปลายใบ acuminate ฐานใบ cordate ก้านใบยาว 4-8 เซนติเมตร

ดอกเพศผู้เกิดเป็นช่อแบบ raceme บริเวณซอกใบ ดอกย่อยมี bract สีแดงขนาดใหญ่รองรับ 1 อัน ปลายกลีบหยักเป็นเส้นฝอย กลีบเลี้ยงสีแดง เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกสีแดงส้ม เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 กลีบ แต่ละกลีบหยักเป็น 3 lobe และขอบกลีบหยักเป็นเส้นฝอย เกสรตัวผู้มี 5 อัน แทรกอยู่ภายในหลอดดอก anther เชื่อมติดกันเป็นพู่ ดอกเพศเมียเป็นดอกเดี่ยว เกิดบริเวณซอกใบ ดอกมีลักษณะคล้ายดอกเพศผู้ เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 3 carpel 1 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ parietal placentation style มี 3 อัน สั้นมาก stigma แยกเป็น 3 แฉก

ผลแบบ berry รูปร่าง ellipsoid ขนาด 4-6 x 6-9 เซนติเมตร ผิวเรียบ เมื่อสุกมีสีแดงสด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cyperus rotundus* L.

CYPERACEAE

Simpson, D.A., Koyama, T. Fl. Thai. 6(4):353-354. 1998.

ชื่อท้องถิ่น หญ้าน้ำหนู

ชื่อสามัญ หญ้าแห้วหมู

พืชล้มลุกอายุหลายปี สูง 10-60 เซนติเมตร ลำต้นตรง รูปสามเหลี่ยม มีลำต้นใต้ดินแบบ rhizome และมีหัวสะสมอาหารแบบ tuber ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป linear ขนาด 0.2-0.3 x 4-12 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ฐานใบแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น สีน้ำตาลแดง กลางใบมีลักษณะเป็นร่อง

ดอกช่อแบบ compound raceme ช่อดอกย่อยแบบ spike เกิดปลายช่อ ก้านช่อดอกยาว 10-15.5 เซนติเมตร ช่อดอกรวมมี bract รูปคล้ายใบรองรับ 1 อัน glume มี 1 อัน สีม่วงแดง เกสรตัวผู้มี 3 อัน เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule 1 ovule ติดแบบ basal placentation style มี 3 อัน stigma มี 3 อัน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Scleria terrestris* (L.) Fasset

CYPERACEAE

Simpson, D.A., Koyama, T. Fl. Thai. 6(2):437-438. 1998.

ชื่อท้องถิ่น หญ้าสามเหลี่ยม

ชื่อสามัญ หญ้าคมบางเขา

พืชล้มลุกอายุหลายปี แยกเพศแบบ monoecious สูง 1-2 เมตร มีลำต้นใต้ดินแบบ rhizome ลำต้นเหนือดินมีลักษณะเป็นสามเหลี่ยม ต้นที่โตเต็มที่จะมีลำต้นเป็นสีม่วงดำ ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป linear ขนาด 1-1.3 x 30-40 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ มีหนามขนาดเล็กเรียงตามขอบใบ ปลายใบ acute ฐานใบแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น

ดอกช่อแบบ panicle เกิดที่ปลายช่อ ช่อดอกย่อยแบบ spike ช่อดอกรวมและช่อดอกย่อยมี bract รองรับ ดอกย่อยมีขนาดเล็ก glume รูป oval สีน้ำตาลแดงเข้ม-ม่วงดำ กลางแผ่นมีลักษณะเป็นสันและยื่นยาวออกเป็นรางค์ ดอกเพศผู้มีเกสรตัวผู้ 3 อัน มี sterile ovary ดอกเพศเมียมี superior ovary 1 อัน ผิวค้ำนอกขรุขระและล้อมรอบด้วย disc รูปสามเหลี่ยม ภายในประกอบด้วย 1 carpel 1 locule มี 1 ovule ติดแบบ basal placentation style มี 1 อัน stigma แยกเป็น 3 แฉก มีขนปกคลุมหนาแน่น

ผลแบบ nutlet สีขาวหรือสีม่วงดำ รูปรีหรือกลม-ovoid และมันวาว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dillenia indica* L.

DILLENIACEAE

Hoogland, R.D. Fl. Thai. 2(2):103-105. 1972.

ชื่อท้องถิ่น ส้าน

ชื่อสามัญ มะตาด

ไม้ยืนต้นสูง 10-20 เมตร กิ่งอ่อนมีขนปกคลุม ใบเดี่ยวเรียง spiral แผ่นใบรูป elliptic-lanceolate ขนาด 7-12 x 15-30 เซนติเมตร ขอบใบ serrate ปลายใบ acute-round ฐานใบ cuneate-obtuse ท้องใบเห็นเส้นแขนงใบชัดเจน มี 30-40 คู่ ก้านใบยาว 4-5 เซนติเมตร

ดอกเดี่ยวเกิดที่ปลายกิ่ง มีขนาดใหญ่ ประมาณ 8-10 เซนติเมตร ก้านดอกยาว 3-5 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงสีเขียว มี 5 กลีบ รูปร่างโค้ง มีลักษณะเป็นเนื้อ อวบน้ำ กลีบดอกสีขาว เป็นแผ่นบาง เกสรตัวผู้เรียงเป็น 2 ชั้น ชั้นนอกรูปร่างโค้ง ขนาด 1-1.5 เซนติเมตร ชั้นในมี ขนาด 2 เซนติเมตร ส่วนปลายม้วนงอ เกสรตัวเมียมี superior ovary 14-20 อัน แต่ละ ovary ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule ovule มีจำนวนมาก

ผลสรุปปร่างกลม ขนาด 8-10 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงเจริญหุ้มผลไว้ภายใน ผลสุกมีสี เหลือง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dioscorea bulbifera* L.

DIOSCOREACEAE

Burkill, I.H. Fl. Mal. 4:311-312. 1951.

ชื่อท้องถิ่น มักเป่า

ชื่อสามัญ ว่านพระฉิม

ไม้เลื้อยล้มลุก แยกเพศแบบ dioecious มักเกิด bulbil บริเวณซอกใบ รูปร่างค่อนข้างกลม ขนาดประมาณ 2.5 เซนติเมตร ผิวเรียบ ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป ovate ขนาด 11-13 x 14.5-16 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cordate เส้นใบหลัก 9 เส้น แบบ palmately vein ก้านใบยาว 3.5-5.5 เซนติเมตร

ดอกเพศผู้เกิดเป็นช่อแบบ spike ยาว 5-10 เซนติเมตร เกิดเป็นกระจุกบริเวณซอกใบ perianth 6 กลีบ เรียงตัวเป็นสองชั้น เกสรตัวผู้มี 6 อัน ดอกเพศเมียเกิดเป็นช่อแบบ panicle บริเวณซอกใบ ยาว 9-30 เซนติเมตร ช่อดอกย่อยแบบ spike perianth มี 6 กลีบ เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน หักเป็น 3 lobe ภายในประกอบด้วย 3 carpel 3 locule มี 2 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ axile placentation style มี 3 อัน stigma แยกเป็น 6 แฉก

ผลแบบ loculicidal capsule รูปร่าง oblong หักเป็น 3 lobe ขนาด 1.8-2.2 เซนติเมตร โคนเมล็ดมีลักษณะเป็นปีก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dioscorea pentaphylla* L.

DIOSCOREACEAE

Burkill, I.H. Fl. Mal. 4: 315. 1951.

ชื่อท้องถิ่น มันอ่อน

ชื่อสามัญ มันคันขาว

ไม้เลื้อยล้มลุก แยกเพศแบบ dioecious ลำต้นบิดเป็นเกลียวและมีหนามปกคลุมทั่วไป มักเกิด bulbil บริเวณซอกใบ รูปร่างกลม ขนาด 3-4 เซนติเมตร ผิวขรุขระ ใบประกอบแบบ palmate มีใบย่อย 5 ใบ เรียง alternate แผ่นใบย่อยรูป elliptic-lanceolate ขนาด 2.2-3.7 x 4.5-8.7 เซนติเมตร ผิวใบทั้งสองด้านมีขนสั้นอ่อนนุ่มปกคลุม ขอบใบเรียบ ปลายใบ cuspidate ฐานใบ cuneate ก้านใบย่อยสั้นมาก ก้านช่อใบยาว 4-7 เซนติเมตร

ดอกเพศผู้เกิดเป็นช่อแบบ raceme หรือ panicle บริเวณซอกใบ perianth สีเขียวอ่อน เกสรตัวผู้มี 3 อัน มี rudimentary ovary 1 อัน หักเป็น 3 lobe ดอกเพศเมียเกิดเป็นช่อแบบ spike บริเวณซอกใบ เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน หักเป็น 3 lobe ภายในประกอบด้วย 3 carpel 3 locule มี 2 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ axile placentation style มี 3 อัน stigma แยกเป็น 6 แฉก

ผลแบบ loculicidal capsule รูปร่าง oblong ขนาด 2-2.5 เซนติเมตร เมล็ดขนาด 1.3-2 เซนติเมตร มี wing

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Shorea siamensis* Miq.

DIPTEROCARPACEAE

Smitinand, T., Santisuk, T., Phengklae, C. Thai. Bull. 12: 66-67. 1980.

ชื่อท้องถิ่น ต้นเปา

ชื่อสามัญ ราง

ไม้ยืนต้นสูง 15-20 เมตร ใบเดี่ยวเรียง alternate มีหูใบ แผ่นใบรูป ovate ขนาด 7-12 x 12-20 เซนติเมตร ใบอ่อนมีสีแดง ด้านท้องใบมีขนสั้นปกคลุม ขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ฐานใบ cordate ก้านใบยาว 3-4 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ panicle เกิดที่ปลายกิ่งและเหนือซอกใบใกล้ปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงสีเขียว มี 5 กลีบ กลีบดอกสีเหลือง มี 5 กลีบ เชื่อมติดกันเล็กน้อยที่ฐาน ปลายกลีบบิดเป็นเกลียวคล้ายปากแตร และม้วนงอ เกสรตัวผู้มี 15 อัน เรียงเป็นสองชั้น ชั้นนอกมี 10 อัน ชั้นในมี 5 อัน filament เชื่อมติดกันที่ฐาน เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ผิวด้านนอกมีขนปกคลุม ภายในประกอบด้วย 3 locule

ผลแบบ samara รูปร่าง ovoid กลีบเลี้ยงพัฒนาเป็นปีกรองรับผล เป็นปีกขนาดสั้น 1 x 2.5 เซนติเมตร 2 อัน และขนาดยาว 1-1.5 x 5-8 เซนติเมตร 3 อัน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Diospyros ehretioides* Wall.

EBENACEAE

Phengkklai, C. Thai Bull. 11: 40. 1978.

ชื่อท้องถิ่น ไม้ต้นเต่า

ชื่อสามัญ ต้นเต่าต้น

ไม้ยืนต้น แยกเพศแบบ dioecious สูง 10-15 เมตร ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป ovate ขนาด 11-20.5 x 14-26.5 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ round-acute ฐานใบ obtuse ก้านใบยาว 1-1.5 เซนติเมตร

ดอกเพศผู้เกิดเป็นช่อเล็กๆ บริเวณกิ่งเหนือซอกใบ กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 4 กลีบ กลีบดอกมี 4 กลีบ ผิวด้านนอกมีขนสั้นปกคลุม เกสรตัวผู้มีจำนวนมาก rudimentary ovary มี 1 อัน ผิวด้านนอกมีขนปกคลุม ดอกเพศเมียเป็นดอกเดี่ยวหรือเรียงเป็นช่อสั้นๆ 3-5 ดอก และมีขนาดใหญ่กว่าดอกเพศผู้ เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ผิวด้านนอกมีขนสั้นปกคลุม ภายในประกอบด้วย 4 carpel 4 locule มี 1 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ apical placentation

ผลรูปร่างกลม ขนาด 1-2 เซนติเมตร เมื่อสุกมีสีดำ calyx persistent

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Equisetum debile* Roxb.

EQUISETACEAE

Smitinand, T. and Larsen, K. Fl. Thai. 3(1): 34. 1979.

ชื่อท้องถิ่น หญ้าถอดปล้อง

ชื่อสามัญ หญ้าถอดปล้อง

พืชล้มลุกชันต่ำ ไม่มีดอก สูงได้ถึง 1 เมตร ลำต้นกลม กลวง มีข้อปล้องชัดเจน และมีรอยแตกขนานตามแนวยาวของลำต้น ใบมีลักษณะเป็นเยื่อบางๆ หุ้มรอบข้อ มีขนาดประมาณ 0.8 เซนติเมตร ปลายกลีบหยัก โครงสร้างสืบพันธุ์เกิดที่ปลายยอด สีเขียวเมื่อแก่จะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล รูปร่าง oblong ขนาด 0.3-0.6 x 1 เซนติเมตร ภายในเต็มไปด้วย spore สำหรับขยายพันธุ์

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Baliospermum siamense* Craib

EUPHORBIACEAE

Airy Shaw, H.K. Kew Bull. 26(2):223.1971.

ชื่อท้องถิ่น เป้ล่าตองแตก

ชื่อสามัญ เป้ล่าตองแตก

ไม้พุ่มแยกเพศแบบ dioecious สูง 1.5-2 เมตร ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป elliptic-lanceolate ขนาด 2.5-9 x 9-22 เซนติเมตร ขอบใบ serrulate ปลายใบ aristate ฐานใบ cuneate ก้านใบยาว 2-13.5 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ raceme ดอกเพศผู้ perianth สีขาว มี 4-5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 10-11 อัน ไม่มีเกสรตัวเมีย มี disk gland 5-6 อัน ดอกเพศเมีย perianth สีขาว มี 5 กลีบ ไม่มีเกสรตัวผู้ เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน หักเป็น 3 lobe ประกอบด้วย 3 carpel 3 locule มี 1 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ apical placentation style มี 3 อัน stigma แยกเป็น 6 แฉก

ผลแบบ loculicidal capsule หักเป็น 3 lobe

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Breynia* sp.

EUPHORBIACEAE

Airy Shaw, H.K. Kew Bull. 26(2):194-200.1971.

ชื่อท้องถิ่น จั้มคั่น้อย

ชื่อสามัญ -

ไม้พุ่มสูงประมาณ 1.5 เมตร แยกเพศแบบ monoecious ใบเดี่ยวเรียง alternate มีหูใบ 2 อัน แผ่นใบรูป ovate ขนาด 1-2.5 x 2-4 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ฐานใบ cuneate ก้านใบสั้นมากประมาณ 0.3 เซนติเมตร

ดอกเกิดเป็นกระจุกบริเวณซอกใบ ดอกเพศผู้มี perianth สีเขียว เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 6 กลีบ เรียงตัวเป็น 2 ชั้น เกสรตัวผู้มี 3 อัน เรียงเป็นกลุ่มอยู่กลางดอก filament เชื่อมติดกัน ดอกเพศเมียมีลักษณะคล้ายคลึงกับดอกเพศผู้ เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน หักเป็น 3 lobe ประกอบด้วย 3 carpel 3 locule มี 2 ovule ในแต่ละ locule style สีเขียว มี 3 อัน stigma มี 3 อัน ปลายแหลม perianth persistent

ผลแบบ loculicidal capsule รูปร่างค่อนข้างกลม ขนาดประมาณ 0.6-0.8 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Croton oblongifolius* Roxb.

EUPHORBIACEAE

Airy Shaw, H.K. Kew Bull. 26(2):249.1971.

ชื่อท้องถิ่น เปล้าหลวง

ชื่อสามัญ เปล้าใหญ่

ไม้ยืนต้นแยกเพศแบบ monoecious สูง 7-12 เมตร ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป lanceolate ขนาด 3-6.5 x 6.5-20 เซนติเมตร ขอบใบ serrulate ปลายใบ acute ฐานใบ cuneate ก้านใบยาวประมาณ 1 เซนติเมตร

ดอกเพศผู้เป็นดอกช่อแบบ raceme ยาว 8-15 เซนติเมตร ดอกย่อยมีเกสรตัวผู้ 10 อัน ดอกเพศเมียเป็นดอกช่อแบบ raceme ยาว 5-7 เซนติเมตร หรืออาจเกิดบริเวณโคนดอกเพศผู้ 2-3 ดอก ดอกย่อยมีลักษณะคล้ายกับดอกเพศผู้ บางดอกอาจไม่มีกลีบดอก เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน สี่เหลี่ยม หยักเป็น 3 lobe ประกอบด้วย 3 carpel 3 locule style มี 3 อัน stigma แยกเป็น 6 แฉก

ผลหยักเป็น 3 lobe ขนาด 0.6-0.8 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Homonoia riparia* Lour.

EUPHORBIACEAE

Airy Shaw, H.K. Kew Bull. 26(2): 282-283. 1971.

ชื่อท้องถิ่น ไคร้ ไคร้น้ำ

ชื่อสามัญ ไคร้น้ำ (รูป 35)

ไม้พุ่ม สูง 0.5-2 เมตร มักขึ้นใกล้ลำธาร แยกเพศแบบ dioecious ลำต้นและกิ่งมี lenticel กระจายอยู่ทั่วไป ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ spiral แผ่นใบรูป elliptic-lanceolate ขนาด 1.5-2 x 8.5-15.5 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ฐานใบ cuneate

ดอกเพศผู้เป็นดอกช่อแบบ spike เกิดที่ซอกใบ ลักษณะเป็นพู่ห้อยลงมา ยาว 8-12 เซนติเมตร perianth สีแดง มี 3 กลีบ เกสรตัวผู้จำนวนมาก สีแดง ดอกเพศเมียเป็นดอกช่อแบบ spike ยาว 4-6 เซนติเมตร เกิดบริเวณใกล้ปลายกิ่ง perianth มี 5 กลีบ ไม่มีเกสรตัวผู้ เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 3 carpel 1 locule มี 1 ovule ติดแบบ style มี 3 อัน stigma มี 3 แฉก

ผลแห้งหยักเป็น 3 lobe

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Jatropha multifida* L.

EUPHORBIACEAE

Airy Shaw, H.K. Kew Bull. 26(2) :284. 1971.

ชื่อท้องถิ่น ทิงเจอร์ตัน

ชื่อสามัญ หนุมานตกแทน

พืชล้มลุกสูง 1-3 เมตร ทุกส่วนมีน้ำยางใส ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ spiral หูใบมีลักษณะเป็นเส้นฝอย แผ่นใบรูป peltate ขนาด 15-30 เซนติเมตร ขอบใบหยักเป็น lobe ลึก 9-11 lobe ปลายใบ acuminate เส้นใบหลักเรียงตัวแบบ palmate 9-11 เส้น ก้านใบยาว 17-20 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ corymb ดอกย่อยแยกเพศแบบ dioecious ดอกเพศผู้ กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นถ้วย กลีบดอกสีแดง มี 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 8 อัน ดอกเพศเมียมีลักษณะกลีบเลี้ยงและกลีบดอกคล้ายดอกเพศผู้ ไม่มีเกสรตัวผู้ เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ล้อมรอบด้วย disk gland 5 กลีบ ภายในประกอบด้วย 3 carpel 3 locule มี 1 ovule ในแต่ละ locule style มี 3 อัน เชื่อมติดกันที่ฐาน stigma หยักเป็น 6 lobe

ผลแบบ loculicidal capsule รูปร่าง obovoid สีเขียว หยักเป็น 3 lobe

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Mallotus barbatus* Muell.Arg.

EUPHORBIACEAE

Airy Shaw, H.K. Kew Bull. 26(2):296-297.1971.

ชื่อท้องถิ่น จะเต้า

ชื่อสามัญ ทองเต้า (รูป 39,40)

ไม้ยืนต้นแยกเพศแบบ dioecious สูง 3-5 เมตร ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ alternate แผ่นใบรูป peltate ขนาด 8-26 x 10-34 เซนติเมตร หยักเป็น 3 lobe ใบอ่อนมี stellate hair ปกคลุมขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ฐานใบ round ก้านใบยาว 5-22 เซนติเมตร

ช่อดอกเพศผู้แบบ panicle ยาว 15-30 เซนติเมตร มี stellate hair ปกคลุม perianth สีครีม มี 4-6 กลีบ เกสรตัวผู้มีจำนวนมาก ช่อดอกเพศเมียแบบ raceme ยาว 10 เซนติเมตร perianth มี 2-4 กลีบ เกสรตัวผู้ไม่มี เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 3-4 carpel 3-4 locule มี 1 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน stigma แยกเป็น 3-4 แฉก สีเหลือง

ผลแบบ capsule รูปร่างกลม ขนาด 1.5-2 เซนติเมตร ผิวด้านนอกมีขนสั้นปกคลุมอย่างหนาแน่น เมล็ดสีดำ มัน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Phyllanthus urinaria* L.

EUPHORBIACEAE

Airy Shaw, H.K. Kew Bull. 26(2):325. 1971.

ชื่อท้องถิ่น หญ้าเจียน้อง

ชื่อสามัญ หญ้าไต้ใบ

พืชล้มลุก สูง 30-60 เซนติเมตร ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ alternate distichous แผ่นใบรูป oblong ขนาด 0.3-0.5 x 0.6-1.4 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ epiculate ฐานใบ obtuse-oblique

ดอกเดี่ยวเกิดที่ซอกใบ มีขนาดเล็ก แยกเพศแบบ monoecious perianth สีเหลืองอ่อน มี 6 กลีบ เรียง imbricate ดอกเพศผู้มีเกสรตัวผู้ 3 อัน อยู่รวมกันกลางดอก ดอกเพศเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 3 carpel 3 locule มี 2 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ axile placentation style มี 3 อัน stigma แยกเป็น 6 แฉก

ผลแบบ capsule รูปร่างกลม หยักเป็น 3 lobe ขนาด 0.3 เซนติเมตร ผิวค้ำนนอก ขรุขระ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Sauropus androgynus* Merr.

EUPHORBIACEAE

Airy Shaw, H.K. Kew Bull. 26(2):333. 1971.

ชื่อท้องถิ่น ผักหวาน

ชื่อสามัญ ผักหวานบ้าน

ไม้พุ่มแยกเพศแบบ monoecious ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ alternate แผ่นใบรูป ovate-elliptic ขนาด 1.2-1.7 x 3-4.5 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ฐานใบ cuneate ก้านใบสั้น

ดอกช่อเกิดเป็นกลุ่มบริเวณซอกใบ ดอกเพศผู้เกิดบริเวณโคนกิ่ง perianth สีเขียวเหลือง รูปร่างกลมแบน หยักเป็น lobe ตื้นๆ 6 lobe กลางดอกมีสีแดง เกสรตัวผู้ 3 อัน เชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 3 แฉก ดอกเพศเมียเกิดบริเวณปลายกิ่ง perianth สีแดง มี 6 กลีบ เรียงตัวเป็น 2 ชั้น imbricate เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 3 carpel 3 locule มี 2 ovule/locule ติดแบบ axile placentation style มี 3 อัน stigma มี 6 อัน ม้วนขดเป็นวงกลม

ผลแบบ berry สีเขียว รูปร่างกลม ขนาดประมาณ 1.2 เซนติเมตร perianth persistent

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Sauropus thorelli* Beille

EUPHORBIACEAE

Airy Shaw, H.K. Kew. Bull. 26(2):338-339. 1971.

ชื่อท้องถิ่น ไกรขม

ชื่อสามัญ สะเดียมหอม

ไม้พุ่มแยกเพศแบบ monoecious สูง 1-2 เมตร ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป ovate-lanceolate ขนาด 2-4 x 6-11.5 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ฐานใบ cuneate ก้านใบสั้นมาก

ดอกเดี่ยวเกิดเป็นกระจุกตามซอกใบ หรือเกิดเป็นช่อสั้นๆ ตามลำต้นและกิ่ง ดอกเพศผู้ perianth สีแดง มี 6 กลีบ เชื่อมติดกันที่ฐาน corona มี 6 อัน ขนาดเล็กกว่า perianth และคลุม บางส่วนของเกสรตัวผู้ไว้ เกสรตัวผู้มี 3 อัน filament โคนเชื่อมติดกัน ดอกเพศเมียมี perianth สีแดง เชื่อมติดกันที่ฐาน ปลายแยกเป็น 6 กลีบ เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน หักเป็น 3 lobe ประกอบด้วย 3 carpel 3 locule มี 2 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ axile placentation style มี 3 อัน สั้นมาก stigma แยกเป็น 6 แฉก ม้วนงอเข้าหากัน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Securinega virosa* Baill.

EUPHORBIACEAE

Airy Shaw, H.K. Kew. Bull. 26(2):340-341. 1971.

ชื่อท้องถิ่น ก้างปลาเทศ

ชื่อสามัญ ก้างปลาขาว

ไม้พุ่มแยกเพศแบบ monoecious สูง 3-4 เมตร ใบเดี่ยวเรียง alternate มีหูใบ 2 อัน ขนาดเล็ก แผ่นใบรูป elliptic ขนาด 1.2-2.2 x 1.6-4.2 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ มักม้วนงอ ปลายใบ round-acute ฐานใบ cuneate ก้านใบสั้นมาก

ดอกเกิดเป็นกระจุกบริเวณซอกใบ 2-3 ดอก เป็นดอกเพศเมีย 1 ดอก ดอกเพศผู้มี perianth 5 กลีบ เรียง imbricate เกสรตัวผู้มี 5 อัน เรียงเป็นกระจุกอยู่กลางดอก ดอกเพศเมีย คล้ายกับดอกเพศผู้ ไม่มีเกสรตัวผู้ เกสรตัวเมียแบบ superior ovary 1 อัน รูปร่างกลม ภายใน แบ่งเป็น 6-7 locule มี 2 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ axile placentation

ผลแบบ drupe รูปร่างกลม ขนาด 0.4-0.6 เซนติเมตร เมื่อสุกสีแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Flacourtia indica* Merr.

FLACOURTIACEAE

Lescot, M. Fl.C.L.V. 11:41-44.1970.

ชื่อท้องถิ่น มะเกว้น

ชื่อสามัญ ตะขบป่า (รูป 31,32)

ไม้ยืนต้นแยกเพศแบบ dioecious สูง 5-12 เมตร ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ alternate แผ่นใบรูป ovate ขนาด 2-5 x 2.5-8.5 เซนติเมตร ขอบใบ serrate ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate ก้านใบสีแดง สั้นมาก

ดอกช่อแบบ raceme เกิดที่ปลายกิ่ง ดอกเพศผู้ perianth สีเขียว มี 4-5 กลีบ เกสรตัวผู้มีจำนวนมาก disk หักเป็น lobe ดอกเพศเมีย กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกสีเขียว มี 5 กลีบ เกสรตัวผู้ไม่มี เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 5-6 carpel 5-6 locule มี 1 ovule/locule ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน stigma แยกเป็น 5-6 แฉก

ผลแบบ berry รูปร่างค่อนข้างกลม ขนาด 1-1.5 เซนติเมตร เมื่อสุกมีสีม่วงแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Aeschynanthus marmoratus* T.Moore

GESNERIACEAE

Wen-tsai, W., Kai-yu, P., Zhchang-yu, L., Weitzman, A.L., Skog, L.E. 1998.

<http://flora.huh.harvard.edu/china/mss/volume18/index.htm>.

ชื่อท้องถิ่น ใบนกแต้ว

ชื่อสามัญ นมเมียหิน (รูป 12)

พืชอิงอาศัย (epiphyte) ใบเดี่ยว อวบน้ำ เรียงตัวแบบ opposite ท้องใบมีลายสีม่วงชัดเจน แผ่นใบรูป elliptic ขนาด 2-3 x 5.5-11 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ สีม่วง ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate ก้านใบสีม่วง ยาว 0.5-1 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ raceme สั้นๆ เกิดที่ปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงสีเขียว ปลายกลีบสีม่วงแดง มี 5 กลีบ กลีบดอกมี 5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นหลอดยาว 2.5-3 เซนติเมตร ปลายแยกเป็น 2 ปาก ผิวด้านนอกมีเขียว ด้านในสีม่วง บริเวณโคนกลีบมีขนสั้นปกคลุม ปลายกลีบสีเหลือง เกสรตัวผู้มี 4 อัน แบบ didynamous ยาวไล่ตั้งแต่หลอดกลีบดอก filament มีขนสั้นสีม่วงปกคลุม anther สีม่วงดำโค้งหันเข้าหากัน (connivent) เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 4 carpel 4 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน มีขนสั้นสีม่วงดำปกคลุม stigma มี 1 อัน สีเหลือง รูปร่างคล้ายถ้วย

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Coix lachryma-jobi* var. *puellarum* Bal.

GRAMINEAE

Camus, E.G., Camus, A. Fl. Gen. I.-C. 7(2):219-220. 1912.

ชื่อท้องถิ่น เคื่อยหิน

ชื่อสามัญ มะเคื่อยหิน (รูป 26)

พืชล้มลุก แยกเพศแบบ monoecious ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ alternate แผ่นใบรูป linear ขนาด 1.5 x 23.5 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ obtuse ก้านใบแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น

ดอกช่อแบบ compound spike เกิดที่ซอกใบและปลายกิ่ง ดอกเพศผู้เกิดบริเวณปลายกิ่ง ช่อดอกย่อยมีดอกย่อย 2 ดอก แต่ละดอกมี bract สีเขียวหุ้ม 1 อัน perianth สีขาวมี 2 กลีบประกบกัน เกสรตัวผู้มี 3 อัน filament สั้นสีขาว anther เห็นเด่นชัด สีเหลือง ดอกเพศเมียเกิดบริเวณโคนกิ่ง style มี 2 อัน stigma แยกเป็น 2 แฉก

ผลรูป ovoid ผิวเรียบ สีขาว มันวาว ขนาดประมาณ 0.5 x 1 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cynodon dactylon* (L.) Pers.

GRAMINEAE

Camus, E.G., Camus, A. Fl. Gen. I.-C. 7(2):535-537. 1912.

ชื่อท้องถิ่น หญ้าแพด

ชื่อสามัญ หญ้าแพรก

พืชล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นแผ่คลุมพื้นดิน ยาวได้ถึง 1 เมตร ยอดชูตั้งขึ้น 5-45 เซนติเมตร ข้อที่โคนสามารถงอกรากได้ ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป linear ขนาด 0.3-0.5 x 2-4 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ฐานใบแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น ligule เห็นชัดเจน

ดอกช่อแบบ spike ยาว 2-5 เซนติเมตร เกิดที่ปลายยอด 3-6 ช่อ เกสรตัวผู้มี 3 อัน anther สีม่วง เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule 1 ovule ติดแบบ basal placentation style มี 2 อัน stigma มี 2 อัน มีลักษณะเป็นเส้นฝอย (plumose)

ผลแบบ caryopsis สีน้ำตาลแดง รูปร่าง ovoid

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Imperata cylindrica* Beauv.

GRAMINEAE

Camus, E.G. and Camus, A. Fl. Gen. I.-C. 7(2):231. 1912.

ชื่อท้องถิ่น หญ้าคา

ชื่อสามัญ หญ้าคา

พืชล้มลุก สูงประมาณ 1 เมตร ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ alternate ไม่มีหูใบ แผ่นใบรูป linear ขนาด 1-1.5 x 45-60 เซนติเมตร ผิวใบมีขนสั้นปกคลุมบริเวณโคน ขอบใบเรียบ สีแดง มีหนามเรียงตัวเป็นแนว ปลายใบ acute-acuminate ฐานใบ cuneate ก้านใบแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น

ดอกช่อแบบ compound spike เกิดที่ปลายช่อ ขาว 12-20 เซนติเมตร ดอกย่อยมีขนสีขาวจำนวนมากรองรับ (pappus) glume มี 2 กลีบ สีเขียวปนแดง เรียงตัวเป็น 2 ชั้น ชั้นนอกมีความกว้างของกลีบมากกว่าชั้นใน lemma มี 2 กลีบ สีขาว ขนาดเท่ากันทั้งสองอัน perlea มี 1 กลีบ หุ้มเกสรตัวผู้และเกสรตัวเมียไว้ เกสรตัวผู้มี 2 อัน anther สีส้มอมม่วง เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule 1 ovule ติดแบบ basal placentation style มี 1 อัน stigma สีม่วงดำ แยกเป็น 2 แฉก แบบ plumose

ผลแบบ caryopsis รูปร่าง ellipsoid ขาว 1-1.3 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Saccharum arundinaceum* Retz.

GRAMINEAE

Camus, E.G. and Camus, A. Fl. Gen. I.-C. 7(2):241-242. 1912.

ชื่อท้องถิ่น แขม

ชื่อสามัญ แขม

พืชตระกูลหญ้า อายุหลายปี สูง 3-5 เมตร ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ alternate แผ่นใบรูป lanceolate ขนาด 2-4 x 40-80 เซนติเมตร ligule มีขนสั้นปกคลุม

ดอกช่อแบบ panicle ขาว 40-50 เซนติเมตร มีขนสั้นสีขาวปกคลุม ช่อดอกย่อยแบบ spike ขาว 3-8 เซนติเมตร สีม่วงปนน้ำตาล glume มี 4 กลีบ มีลักษณะเป็นเยื่อบาง เกสรตัวผู้มี 3 อัน เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule 1 ovule ติดแบบ basal placentation style มี 2 อัน stigma สีม่วงปนน้ำตาล มี 2 อัน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Coleus amboinicus* Lour.

LABIATAE

Blatter, E., Caius, J.F., Mhaskar, K.S. Ind. Med. Pl. 3:1970. 1980.

ชื่อท้องถิ่น หอมคั่ว

ชื่อสามัญ เนียมพูเสือ

ไม้ล้มลุกอายุหลายปี สูง 15-50 เซนติเมตร มีกลิ่นหอม อวบน้ำ ใบเดี่ยวเรียง opposite decussate แผ่นใบรูป ovate ขนาด 2-4.5 x 2.5-5 เซนติเมตร ผิวใบมีขนสั้นสีขาวปกคลุม ขอบใบ serrate ปลายใบ acute ฐานใบ attenuate ก้านใบยาว 1.5-3 เซนติเมตร

ดอกเกิดเป็นช่อบริเวณปลายยอด ช่อดอกย่อยแบบ spike เรียงแบบ raceme กลีบเลี้ยงมี 4 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นถ้วย กลีบดอกสีม่วงอ่อน มี 4 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นหลอดสั้นๆ ปลายแยกเป็น 2 ปาก เกสรตัวผู้มี 4 อัน แบบ didynamous เกสรตัวเมียมี superior ovary 4 อัน ภายในแต่ละ ovary ประกอบด้วย 1 locule 1 ovule ติดแบบ basal placentation style มี 1 อัน แบบ gynobasic style stigma แยกเป็น 2 แฉก

ผลแบบ nutlet มี 4 ผล

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ocimum americanum* L.

LABIATAE

His-Wen, L. Hedge, L.C. Fl. China. 17:296. 1994.

ชื่อท้องถิ่น กอมกัณน้อย

ชื่อสามัญ แมงลัก

พืชล้มลุกสูง 30-80 เซนติเมตร ลำต้นมีลักษณะเป็นสันสี่เหลี่ยม และมีสีแดงปนม่วง ส่วนยอดมีขนสั้นปกคลุม ใบเดี่ยวเรียง opposite แผ่นใบรูป elliptic-lanceolate ขนาด 1-1.8 x 2.8-4.5 เซนติเมตร ผิวใบมี oil gland กระจายทั่วไป ขอบใบหยักเป็นซี่เล็กน้อย ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate บริเวณขอบใบและเส้นใบมีขนสั้นปกคลุม ก้านใบยาวประมาณ 1 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ verticillate ยาว 10-20 เซนติเมตร ดอกย่อยมี bract สีม่วงแดงรองรับ 1 อัน กลีบเลี้ยงสีเขียวปนแดง มี 5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็นกลีบขนาดไม่เท่ากัน ผิวด้านนอกมีขนสั้นและ gland ปกคลุม กลีบดอกสีขาว มี 5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 2 ปาก เกสรตัวผู้มี 4 อัน แบบ didynamous epipetalous เกสรตัวเมียมี superior ovary 4 อัน เชื่อมติดกันที่ฐาน และมี disc หยัก 4 lobe รองรับ ภายในแต่ละ ovary ประกอบด้วย 1 locule 1 ovule ติดแบบ basal placentation style มี 1 อัน แบบ gynobasic style stigma แยกเป็น 2 แฉก

ผลแบบ nutlet calyx persistent

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dianella ensifolia* (L.)DC.

LILIACEAE

Backer, C.A. and Bakhuizen van den Brink, R.C. Fl. Java. 3:87. 1968.

ชื่อท้องถิ่น หญ้าหอละไ

ชื่อสามัญ หญ้าหนูตัน

พืชล้มลุก สูง 0.8-1.5 เมตร ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ alternate distichous แผ่นใบรูป lanceolate ขนาด 2-4 x 30-60 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ฐานใบแผ่นเป็นกาบหุ้มลำต้น

ดอกช่อแบบ panicle ยาว 30-60 เซนติเมตร แทงออกจากลำต้น ช่อดอกมี bract ขนาดใหญ่รองรับ 1 อัน perianth สีม่วงอ่อน มี 6 กลีบ เรียง imbricate เกสรตัวผู้มี 6 อัน เรียง opposite กับ perianth filament สั้นมาก เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน สีเขียว หยักเป็น 3 lobe ภายในประกอบด้วย 3 carpel 3 locule มี 4-6 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ parietal placentation style มี 1 อัน stigma ปลายแหลม

ผลแบบ berry รูปร่างค่อนข้างกลม ขนาดประมาณ 0.8 เซนติเมตร เมื่อสุกมีสีม่วง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Helixanthera* sp.

LORANTHACEAE

Barlow, B.A. Fl. Mal., Ser. I, 13:328. 1997.

ชื่อท้องถิ่น กำฝากระมั่ว

ชื่อสามัญ -

parasitic plant ใบเดี่ยวเรียง spiral แผ่นใบรูป elliptic ขนาด 2-5 x 8-14 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ หยักเป็นคลื่นเล็กน้อย ปลายใบ acute ฐานใบ attenuate ก้านใบสั้นมาก

ดอกช่อแบบ spike เกิดเป็นกระจุกบริเวณปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยกเป็นติ่งเล็กๆ มี 5 กลีบ กลีบดอกสีแดง มี 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 5 อัน เรียงตรงข้ามกับกลีบดอก filament สั้น anther รูปร่างเรียวยาว เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 1 locule 1 ovule ติดแบบ apical placentation style มี 1 อัน รูปร่างเรียวยาว stigma มี 1 อัน รูปร่างกลม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Lagerstroemia venusta* Wall.

LYTHRACEAE

Clarke, C.B. Fl.Br. Ind. 2:576. 1879.

ชื่อท้องถิ่น เปื่อยเข้า

ชื่อสามัญ เสดาเปลือกบาง (รูป 37)

ไม้ยืนต้น สูง 10-15 เมตร ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ opposite แผ่นใบรูป ovate-elliptic ขนาด 3.5-5 x 10-15 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate-round ก้านใบสั้น

ดอกช่อแบบ panicle ยาว 35-40 เซนติเมตร ดอกย่อยมีขนสั้นสีขาวปกคลุม กลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อน เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 6 กลีบ กลีบเลี้ยงมีลักษณะเป็นสัน ปลายสันยื่นยาวออกเป็นติ่ง สีม่วง กลีบดอกสีชมพูม่วง ขอบกลีบขยับขึ้น มี 6 กลีบ เรียง alternate กับกลีบเลี้ยง เกสรตัวผู้มี 2 ชุด วงนอกมี 6 อัน รูปร่างยาว วงในมีจำนวนมาก รูปร่างสั้นกว่า filament สีชมพู anther สีเหลือง เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 6 carpel 6 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน สีชมพู ขนาดยาวกว่าเกสรตัวผู้ stigma มี 1 อัน สีเขียว มีลักษณะเป็นปุ่ม

ผลแบบ loculicidal capsule รูปร่าง ovoid ขนาด 1.2 x 1.8 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Rotala rotundifolia* Koehne

LYTHRACEAE

Gagnepain, F. Fl. Gen. I.-C. 2(7):973-974. 1921.

ชื่อท้องถิ่น ผักปอด

ชื่อสามัญ - (รูป 45)

พืชรัดเลื้อย 8-16 เซนติเมตร ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ opposite แผ่นใบรูป ovate ขนาด 4-7 x 5-10 มิลลิเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ round ฐานใบ obtuse

ดอกช่อแบบ raceme เกิดบริเวณใกล้ปลายยอดและปลายยอด กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 4 กลีบ กลีบดอกสีชมพู มี 4 กลีบ เรียงสลับกับกลีบเลี้ยง เกสรตัวผู้มี 4 อัน เรียงสลับกับกลีบดอก เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน สีชมพู หยักเป็น 4 lobe ภายในประกอบด้วย 4 carpel 4 locule มี 6 ovule/locule ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Gossypium hirsutum* L.

MALVACEAE

Blatter, E., Caius, J.F. and Mhaskar, K.S. Ind. Med. Pl. 1: 348-349. 1980.

ชื่อท้องถิ่น ฝ้ายเชื้อ

ชื่อสามัญ -

ไม้พุ่มสูง 1-2.5 เมตร ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป deltoid หัก 3-5 lobe ขนาด 4-15 x 6.5-10.5 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ฐานใบ cordate ก้านใบยาว 3-7.5 เซนติเมตร

ดอกเดี่ยวเกิดที่ปลายกิ่ง epicalyx สีเขียว มี 3 กลีบ เชื่อมติดกันที่ฐาน รูปร่าง ovate ขนาดประมาณ 3.5 x 6 เซนติเมตร ขอบหักเป็นฝอยแบบ laciniate กลีบเลี้ยงสีเขียวเชื่อมติดกันเป็นวง กลีบดอกสีเหลืองนวล มี 5 กลีบ เรียง imbricate เกสรตัวผู้มีจำนวนมาก เชื่อมติดกันเป็นมัดแบบ monadelphous เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 3 carpel 3 locule ovule มีจำนวนมากติดแบบ axile placentation

ผลแบบ loculicidal capsule แตกเป็น 3 แนว เนื้อหุ้มเมล็ดมีลักษณะเป็นเส้นใยสีครีม เมล็ดสีน้ำตาลดำ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Sida cordifolia* L.

MALVACEAE

Blatter, E., Caius, J.F. and Mhaskar, K.S. Ind. Med. Pl. 1: 312-313. 1980.

ชื่อท้องถิ่น หญ้าขัด

ชื่อสามัญ หญ้าขัดใบป้อม

ไม้พุ่มแตกกิ่งก้านขนาดเล็ก สูงประมาณ 50-80 เซนติเมตร ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป elliptic ขนาด 0.5-1 x 1-2.5 เซนติเมตร ขอบใบ serrate ปลายใบ acute ฐานใบ cuneate ก้านใบสั้นมาก

ดอกเดี่ยวเกิดที่ปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ผิวกลีบมีลักษณะเป็นสัน 5 รอย สีแดง กลีบดอกสีเหลือง เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ เกสรตัวผู้มีจำนวนมาก เชื่อมติดกันเป็นหนึ่งมัด (monadelphous) filament สีเหลือง เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 5-7 carpel 5-7 locule มี 1 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน ปลายแยกเป็น 5-7 แฉก สีเหลือง มักมีจำนวนเท่ากับจำนวน locule stigma เป็นปุ่มกลมมี 5-7 อัน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Angiopteris evecta* (G.Forst.) Hoffm.

MARATTIACEAE

Smitinand, T. and Larsen, K. Fl. Thai. 3(1):41-42. 1979.

ชื่อท้องถิ่น กีบม้าลม

ชื่อสามัญ ว่านกีบแรด

พืชจำพวกเฟิร์น สูง 0.6-1.8 เมตร โคนต้นพองออก ใบประกอบแบบ bipinnate หรือ tripinnate ยาว 1.8-4.5 เมตร แผ่นใบย่อยรูป elliptic ขนาด 1.4 x 10-30 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ใบอ่อนม้วนงอ sporangium เรียงตัวเป็นแนวยาวชิดกัน 2 แนว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Melastoma malabathricum* ssp. *normale*

MELASTOMACEAE

(D. Don) K. Mey.

Meyer, K. Blumea 46:368-369. 2001.

ชื่อท้องถิ่น ดอกอ้อ

ชื่อสามัญ โคลงเคลงขึ้นก

ไม้พุ่มสูง 1-2 เมตร ลำต้นมีขนสั้นสีน้ำตาลทองปกคลุมอย่างหนาแน่น ใบเดี่ยวเรียง opposite แผ่นใบรูป lanceolate ขนาด 1.6-3.5 x 5-11 เซนติเมตร ผิวใบทั้งสองด้านมีขนปกคลุมอย่างหนาแน่น ขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ฐานใบ cuneate เส้นใบหลักมี 3 เส้น แบบ palmately vein ก้านใบยาวประมาณ 1 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ raceme ขึ้นๆ เกิดที่ปลายกิ่ง ดอกย่อยมี bract รองรับ 2 อัน ขนาดไม่เท่ากัน กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ผิวด้านนอกมีขนสั้นสีน้ำตาลทองปกคลุมอย่างหนาแน่น กลีบดอกสีขาว มี 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 10 อัน มี 2 ช่อ ขนาดสั้นมี 5 อัน ตั้งอยู่บน hypanthium anther สีม่วง ยาวอีก 5 อัน ซึ่งมี filament ที่มีรูปร่างโค้งงอคล้ายเคียว มีต่อม 2 ต่อมนบริเวณปลาย filament anther สีเหลือง รูปร่างคล้ายเคียว แตกตามรูเปิดด้านบน เกสรตัวเมียมี half-inferior ovary 1 อัน ผิวด้านนอกมีขนปกคลุมหนาแน่น ภายในประกอบด้วย 5 carpel 5 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน เป็นปุ่มกลมสีเขียว

ผลแบบ capsule แตกตามขวาง irregular ขนาดประมาณ 0.7-1 เซนติเมตร ผิวมีขนสั้นปกคลุมหนาแน่น เมล็ดสีเหลืองส้ม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Azadirachta indica* A.Juss. var. *siamensis* Valetton

MELIACEAE

Blatter, E., Caius, J.F. and Mhaskar, K.S. Ind. Med. Pl. 1:536-537. 1980.

ชื่อท้องถิ่น ไม้ตีนกง

ชื่อสามัญ สะเคา

ไม้ยืนต้น สูง 10-20 เมตร ใบประกอบแบบ even-pinnate เรียงแบบ spiral ใบย่อยมี 8-16 ใบ แผ่นใบรูป ovate ขนาด 1.6-2.8 x 4-6.5 เซนติเมตร ขอบใบ serrate ปลายใบ acute ฐานใบ oblique

ดอกช่อแบบ panicle เกิดที่ปลายกิ่ง ขนาด 8-12 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดที่ฐาน ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกสีขาว มี 5 กลีบ เรียง alternate กับกลีบเลี้ยง ปลายกลีบมีวงงอกออกด้านนอก เกสรตัวผู้มี 10 อัน filament สีขาว เชื่อมติดกันเป็นวงรูปทรงกระบอกอยู่กลางดอก ด้านในมีขนปกคลุมเล็กน้อย เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 3 carpel 3 locule มี 2 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน รูปร่าง oblong

ผลแบบ drupe สีเขียว รูปร่าง ovoid ขนาด 1.3-1.5 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tinospora baenzigeri* Forman

MENISPERMACEAE

Forman, L.L. Fl. Thai. 5(3):364-365. 1991.

ชื่อท้องถิ่น จุ่มจะลิง

ชื่อสามัญ ชิงช้าชาติ

ไม้เลื้อย แยกเพศแบบ dioecious มี lenticel กระจายอยู่ทั่ว เถามีรสขม ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ alternate แผ่นใบรูป ovate ขนาด 6-10 x 7-10 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ cuspidate ฐานใบ cordate โคนใบด้านหลังมีปุ่มขนาดเล็ก 2 ปุ่ม ก้านใบยาว 5-9 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ raceme เกิดตามกิ่งและซอกใบ กลีบเลี้ยงขนาดเล็ก สีเขียวแกมเหลือง มี 3 กลีบ กลีบดอกมี 3 กลีบ ดอกเพศผู้ เกสรตัวผู้มี 6 อัน เรียงเป็น 2 วง สลับกัน filament หนา ดอกเพศเมีย เกสรตัวผู้ไม่มี เกสรตัวเมียมี superior ovary 3 อัน stigma มี 3 อัน ขนาดสั้นและม้วนงอ

ผลแบบ drupe เมื่อสุกมีสีเหลือง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tinospora crispa* (L.) Miers ex Hook.f. et Thoms. MENISPERMACEAE

Forman, L.L. Fl. Thai. 5(3):363-364. 1991.

ชื่อท้องถิ่น บัวละเป็ก

ชื่อสามัญ บอระเพ็ด

ไม้เลื้อยล้มลุก แยกเพศแบบ dioecious ลำต้นเป็นปุ่มปม มีน้ำยางใส รสขม ใบเดี่ยวเรียง ตัวยาวแบบ alternate แผ่นใบรูป ovate ขนาด 4-7 x 7.5-9 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cordate ก้านใบยาว 7-9 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ raceme เกิดตามกิ่งและซอกใบ ดอกเพศผู้ กลีบเลี้ยงสีเขียว มี 6 กลีบ เรียง ตัวยาวเป็น 2 ชั้น กลีบชั้นในมีขนาดใหญ่กว่ากลีบชั้นนอก กลีบดอกมี 3 กลีบ ขนาดเล็ก เกสรตัวผู้ มี 6 อัน ดอกเพศเมีย มีกลีบเลี้ยงและกลีบดอกคล้ายกับดอกเพศผู้ staminode stamen มี 6 อัน ขนาดเล็ก เกสรตัวเมียมี superior ovary 3 อัน ตั้งอยู่บน gynophore stigma หยักเป็น lobe

ผลแบบ drupe รูปร่าง oblong ขนาดประมาณ 7.5 มิลลิเมตร เมื่อสุกมีสีเหลืองส้ม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Albizia myriophylla* Benth.

MIMOSACEAE

Nielsen, I.C. Fl. Thai. 4(2):198-200. 1985.

ชื่อท้องถิ่น สะเฒ

ชื่อสามัญ สะเฒไทย

ไม้พุ่มรอเลื้อย มีหูใบขนาดเล็ก 2 อัน ใต้ใบที่หลุดร่วงไปมักเกิดมือเกาะ ใบประกอบ แบบ bipinnate ขนาด 10-15 เซนติเมตร เรียง alternate ช่อใบย่อยมี 8-20 คู่ ขนาด 3.5-5.5 เซนติเมตร ใบย่อยรูป oblong ขนาด 0.1-0.1 x 0.4-0.8 เซนติเมตร ผิวใบทั้งสองด้านมีขนสั้นปกคลุม ขอบใบเรียบและมีขนปกคลุมหนาแน่น ปลายใบ round-acute ฐานใบ oblique

ดอกช่อแบบ panicle ขนาด 10-15 เซนติเมตร เกิดที่ปลายกิ่ง ช่อดอกย่อยแบบ head ดอกย่อยมี 2 ลักษณะ คือดอกชั้นนอกเป็นดอกสมบูรณ์เพศ และดอกชั้นในเป็นดอกเพศผู้ กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 กลีบ เกสรตัวผู้มีจำนวนมาก โคน filament เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็นเส้นเรียวยาว เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule มี 8-10 ovule ติดแบบ marginal placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน

ผลแบบ legume รูปร่างแบน ขนาดประมาณ 2.5 x 14 เซนติเมตร เปลือกบาง เห็นรอยนูนของเมล็ดชัดเจน ฝักแก่สีน้ำตาล เมล็ดรูป orbicular-obovate มีเยื่อบางๆ ล้อมรอบ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Albizia procera* (Roxb.) Benth.

MIMOSACEAE

Nielsen, I.C. Fl. Thai. 4(2):191-192. 1985.

ชื่อท้องถิ่น ไม้ถ่อน

ชื่อสามัญ ถ่อน

ไม้ยืนต้น สูงประมาณ 8-15 เมตร ใบประกอบแบบ bipinnate ขนาด 10-30 เซนติเมตร ขอบใบย่อยมี 2-5 คู่ ยาว 12-20 เซนติเมตร ใบย่อยรูป ovate-elliptic ขนาด 1.2-2.2x3-4.5 เซนติเมตร ผิวใบทั้งสองด้านมีขนสั้นปกคลุม ขอบใบเรียบ ปลายใบ round-emarginate ฐานใบ oblique

ดอกช่อแบบ panicle ยาว 30 เซนติเมตร เกิดที่ซอกใบใกล้ปลายกิ่งและปลายกิ่ง ช่อดอกย่อยแบบ head ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นรูป funnel form ปลายแยกเป็น 5 กลีบ เกสรตัวผู้มีจำนวนมาก ยาวโผล่พ้นกลีบดอก โคน filament เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็นเส้นเรียวยาว เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule มี 10-15 ovule ติดแบบ marginal placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน

ผลแบบ legume รูปร่างแบน ขนาดประมาณ 2.5 x 17 เซนติเมตร เปลือกบางจนเห็นรอยขนของเมล็ดชัดเจน ฝักแก่สีน้ำตาล เมล็ดรูป obovate-elliptic มีเยื่อบางๆ ล้อมรอบ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Mimosa pudica* var. *hispida* Mart. ex Colla

MIMOSACEAE

Nielsen, I.C. Fl. Thai. 4(2):154. 1985.

ชื่อท้องถิ่น หญ้าป้านยอบ

ชื่อสามัญ ไมยราบ

พืชล้มลุกเลื้อยคลุมพื้นดินอายุหลายปี ลำต้นและก้านใบสีแดง มีหนามขนาดเล็ก แข็งโค้งกระจายทั่วลำต้น และหนามขนาดใหญ่ 1 อันบริเวณข้อใบ ใบประกอบแบบ even-pinnate มี 2-4 pinnae ออกจากจุดเดียวกัน ใบย่อยมี 24-50 ใบ แผ่นใบรูป oblong ขนาด 1.5 x 8-13 มิลลิเมตร ขอบใบเรียบ มีขนสั้นขนาดเล็กปกคลุม ปลายใบ round ฐานใบ obtuse ก้านข้อใบยาว 4-9 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ head เกิดที่ซอกใบ 1-3 ช่อ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1-1.5 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 4 กลีบ กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นรูป campanulate ปลายแยกเป็น 4 กลีบ เกสรตัวผู้มี 4 อัน filament สีม่วงอ่อน รูปร่างยาวเรียวโผล่พ้นกลีบดอก เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule 3-5 ovule ติดแบบ marginal placentation style มี 1 อัน สีม่วง stigma มี 1 อัน

ผลแบบ lomentum รูปร่างแบน โค้งเล็กน้อย หยักเป็น 1-5 ข้อ ขนาด 0.3-0.5 x 1-2 เซนติเมตร ปลายแหลม ผิวด้านนอกมี glandular trichome ปกคลุมอย่างหนาแน่น

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Broussonetia papyrifera* Vent.

MORACEAE

Backer, C.A., Bakhuizen van den Brink, R.C. Fl. Java. 2:15-16. 1965.

ชื่อท้องถิ่น ไม้สา

ชื่อสามัญ ปอกระสา

ไม้ยืนต้นแยกเพศแบบ dioecious สูง 6-10 เมตร เปลือกต้นสีน้ำตาลอ่อน ลอกเป็นเส้นขาว ใบเดี่ยวเรียง alternate มีหูใบ 2 อัน ขนาด 0.5-1 เซนติเมตร แผ่นใบรูป ovate ขนาด 5-15 x 7-20 เซนติเมตร ใบแก้มักจะหยักเป็น 3 lobe ขอบใบ serrulate ปลายใบ acuminate ฐานใบ obtuse หรือเว้าเล็กน้อย ผิวใบมีขนสาปกคลุมทั้งสองด้าน ก้านใบยาว 4-13 เซนติเมตร

ดอกเพศผู้เป็นดอกช่อแบบ catkin เกิดที่ซอกใบใกล้ปลายกิ่ง ยาว 4-8 เซนติเมตร ห้อยลง perianth มี 4 กลีบ สีเขียว เชื่อมติดกันที่ฐาน ผิวด้านนอกมีขนสั้นสีขาวปกคลุม เกสรตัวผู้มี 4 อัน ดอกเพศเมียเป็นดอกช่อแบบ head ขนาด 2-4 เซนติเมตร perianth เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 2-4 กลีบ เกสรตัวเมียมี superior 1 อัน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule 1 ovule ติดแบบ apical placentation style มี 1 อัน สีแดง stigma มี 1 อัน

ผลแบบ multiple fruit รูปวงกลม ขนาดประมาณ 3 เซนติเมตร ผลย่อยรูปร่างรียาวแบน สีแดงส้ม เปลือกผลบาง เมล็ดติดอยู่บริเวณด้านบนของผล

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ficus hispida* L.

MORACEAE

Backer, C.A. and Bakhuizen van den Brink, R.C. Fl. Java. 2:28. 1965.

ชื่อท้องถิ่น เคื่อปล้อง

ชื่อสามัญ มะเคื่อปล้อง (รูป 30)

ไม้ยืนต้น สูง 8-12 เมตร ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ opposite หูใบมีขนาด 1-2.5 มิลลิเมตร แผ่นใบรูป ovate-lanceolate ขนาด 5-13 x 11-28 เซนติเมตร ขอบใบ serrulate ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate ใบแก้มักมีขนหยาบสั้นปกคลุม ก้านใบยาว 1.5-4 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ synconium รูปร่างค่อนข้างกลม สีเขียว ขนาด 2.5-4 เซนติเมตร ผิวด้านนอกมีลักษณะเป็นสัน 7-9 สัน มี lenticel สีขาวและขนสั้นสีขาวปกคลุม ดอกแยกเพศแบบ monoecious ดอกเพศผู้ perianth สีขาว มี 3 กลีบ เกสรตัวผู้มี 1 อัน ดอกเพศเมีย มี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule 1 ovule ติดแบบ apical placentation

ผลแบบ fig ผลย่อยแบบ achene

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ardisia crenata* Sims.

MYRSINACEAE

Larsen, K., Chi-Ming Hu. Fl. Thai. 6(2):135. 1996.

ชื่อท้องถิ่น จ้าน้อย

ชื่อสามัญ จ้าเครือ (รูป 15)

ไม้พุ่มสูง 1-1.5 เมตร ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป elliptic-lanceolate ขนาด 1.3-2.5 x 6-14 เซนติเมตร มี pellucid dot กระจายอยู่ทั่วทั้งใบ ขอบใบ crenate ปลายใบ acute ฐานใบ cuneate ก้านใบสั้นมาก

ดอกช่อแบบ corymb เกิดที่ปลายกิ่ง ก้านดอกเรียวยาว 0.8-1.5 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ มี glandular dot กระจายทั่วผิวด้านนอก กลีบดอกสีชมพูอ่อน เชื่อมติดกันที่ฐานเล็กน้อย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 5 อัน เรียงเป็นกระจุกอยู่กลางดอกหุ้มเกสรตัวเมียไว้ filament สั้นมาก เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule 1 ovule ติดแบบ basal placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน ปลายแหลม

ผลแบบ drupe รูปร่างกลม ขนาด 0.6-0.8 เซนติเมตร เมื่อสุกมีสีแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ardisia elliptica* Thunb.

MYRSINACEAE

Larsen, K., Chi-Ming Hu. Fl. Thai. 6(2):128-129. 1996.

ชื่อท้องถิ่น จ้าหลวง

ชื่อสามัญ รามใหญ่ (รูป 16)

ไม้พุ่ม สูง 1-3 เมตร ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ alternate แผ่นใบรูป elliptic-lanceolate ขนาด 3.5-5 x 7.5-13 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ฐานใบ cuneate ก้านใบยาวประมาณ 1 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ raceme สั้นๆ เกิดบริเวณใกล้ปลายกิ่งและปลายกิ่ง มี gland dot สีม่วง กระจายอยู่ทั่วทุกส่วนของดอก กลีบเลี้ยงสีชมพูอ่อน เชื่อมติดกันที่ฐาน ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกสีชมพู เชื่อมติดกันแบบ salver form ปลายแยกเป็น 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 5 อัน filament สั้นมาก anther สีเหลือง มีจุดสีม่วงเรียงเป็นแนวยาว เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน สีชมพู ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ central placentation style มี 1 อัน สีชมพู stigma มี 1 อัน สีเขียว ปลายแหลม

ผลแบบ berry รูปร่างกลม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Embelia sessiliflora* Kurz

MYRSINACEAE

Larsen, K., Chi-Ming Hu. Fl. Thai. 6(2):155. 1996.

ชื่อท้องถิ่น ผักขี้ม่อน

ชื่อสามัญ มะขวย

ไม้พุ่มรอเลื้อย แยกเพศแบบ dioecious ลำต้นกลม ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป ovate-elliptic ขนาด 1.5-2.5 x 3.5-6.5 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate แผ่นใบมี pellucid dot กระจายทั่วไป ก้านใบสั้นมาก ประมาณ 0.5 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ panicle ยาวประมาณ 10-15 เซนติเมตร เกิดที่ปลายกิ่ง ช่อดอกมีขนปกคลุมหนาแน่น ก้านดอกสั้นมากหรือไม่มี ดอกเพศผู้มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอกสีขาว มี 5 กลีบ มีขนปกคลุมทั้งสองด้าน เกสรตัวผู้มี 5 อัน epipetalous ดอกเพศเมียมีลักษณะคล้ายกับดอกเพศผู้ เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule 1 ovule style มี 1 อัน ขนาดสั้น stigma มี 1 อัน เป็นปุ่มกลม

ผลแบบ drupe รูปร่างกลม ขนาดประมาณ 0.5 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Syzygium megacarpum* Craib

MYRTACEAE

Chantaranothai, P., Parnell, J. and Phanichapol, D. Thai. Bull. 21:86-87. 1994.

ชื่อท้องถิ่น ไม้จุมปู

ชื่อสามัญ ชมพูป่า

ไม้ยืนต้น สูง 10-15 เมตร ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ opposite แผ่นใบรูป elliptic-lanceolate ขนาด 6-7 x 18-21 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ หรือหยักเล็กน้อย ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate-round ก้านใบสั้น

ดอกออกเป็นช่อสั้นๆ มีดอกย่อย 3-5 ดอก เกิดบริเวณใกล้ปลายกิ่งและปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงสีชมพู เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ยาว 1.2-2 เซนติเมตร ผิวด้านนอกมีลักษณะเป็นสัน กลีบดอกสีขาวปนชมพู เกสรตัวผู้มีจำนวนมาก ตั้งอยู่บน hypanthium filament เรียวยาว ประมาณ 3.5 เซนติเมตร เกสรตัวเมียมี half inferior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 2 carpel 2 locule ovule ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน stigma ปลายแหลม

ผลแบบ berry รูปร่าง ovoid ขนาด 4-6 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Butea superba* Roxb.

PAPILIONACEAE

Blatter, E., Caius, J.F. and Mhaskar, K.S. Ind. Med. Pl. 1: 788-789. 1980.

ชื่อท้องถิ่น ก้าวเคือ

ชื่อสามัญ ทองเครือ

ไม้เลื้อยมีเนื้อไม้ขนาดใหญ่ มีหัวใต้ดินเป็นก้อนใหญ่สีขาว กิ่งอ่อนมีขนสั้นสีน้ำตาลเข้มปกคลุม ใบประกอบแบบ trifoliate เรียง opposite มีหูใบขนาดใหญ่ 2 อัน ก้านใบรวมยาว 30-35.5 เซนติเมตร ใบกลางรูป ovate ขนาด 20-22 x 27-30 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ฐานใบ cuneate ก้านใบยาว 8-10 เซนติเมตร ใบข้างรูป ovate ขนาด 18-18.5 x 25-28 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ฐานใบ oblique ก้านใบยาว 1-1.2 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ raceme ยาว 30-45 เซนติเมตร เกิดที่ปลายกิ่ง ดอกย่อยมีขนาด 4-7 เซนติเมตร เรียงเป็นกระจุก 2-3 ดอก กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ irregular ภายนอกมีขนสั้นสีน้ำตาลปกคลุม กลีบดอกสีส้ม มี 5 กลีบ เป็นแบบ papilionaceous standard มีขนสีขาวที่กลีบด้านใน wing มีกลีบขนาดเล็ก ย่น keel โค้งงอ มีสีจางกว่า standard และ wing ด้านนอกของกลีบดอกมีขนสั้นสีน้ำตาลอ่อนปกคลุม เกสรตัวผู้มี 10 อัน แบบ diadelphous anther มี 2 พูแตกตามยาว ติดกับ filament แบบ versatile เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ภายนอกมีขนสั้นสีน้ำตาลปกคลุม ภายในประกอบด้วย 1 carpel 1 locule 4 ovule ติดแบบ marginal placentation style 1 อัน stigma 1 อันเป็นปุ่มกลม สีเขียว

ผลแบบ legume รูปร่างแบน ยาว 12.5-15 เซนติเมตร pericarp แผลเป็นปีก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cajanus goensis* Dalzell

PAPILIONACEAE

Van der Maesen. Agri. Uni. Wag. Papers: 183:117.1985.

ชื่อท้องถิ่น แะะส้ม

ชื่อสามัญ เปปซี่ (รูป 19)

ไม้เลื้อยล้มลุก มีขนสีน้ำตาลทองอ่อนนุ่มปกคลุมทั่วทั้งลำต้น ใบประกอบแบบ trifoliate เรียงแบบ alternate หูใบรูปร่าง lanceolate ขนาด 2-3 x 6-8 มิลลิเมตร ใบย่อยรูป ovate ขนาด 2-3.5 x 2.5-6 เซนติเมตร มีขนสั้นสีน้ำตาลทองปกคลุมทั้งสองด้าน ขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ฐานใบกลาง cuneate-round ฐานใบข้าง oblique

ดอกช่อแบบ raceme เกิดที่ปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อน เชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ irregular ผิวด้านนอกมีขนสั้นปกคลุม กลีบดอกสีเหลืองสด มี 5 กลีบ แบบ papilionaceous standard พับออกด้านนอก ปลายกลีบด้านล่างทั้งสองด้านยื่นยาว wing เชื่อมติดกับ keel ปลายกลีบด้านล่างยื่นยาว เกสรตัวผู้มี 10 อัน แบบ diadelphous (9+1) เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ผิวด้านนอกมีขนปกคลุมหนาแน่น ภายในประกอบด้วย 1 carpel 1 locule มี 5-6 ovule ติดแบบ marginal placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน เป็นปุ่มกลม

ผลแบบ legume สีเขียว รูปร่าง oblong ขนาด 0.8-1 x 5.5-7 เซนติเมตร ผิวด้านนอกมี glandular trichome ปกคลุมหนาแน่น style และ calyx persistent

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Crotalaria bracteata* Roxb.

PAPILIONACEAE

Niyomdham, C. Thai. Bull. 11:125-126. 1978.

ชื่อท้องถิ่น หิงหอย

ชื่อสามัญ มะหิงคง (รูป 28)

ไม้พุ่มสูง 1-1.5 เมตร ใบประกอบแบบ trifoliate เรียง alternate แผ่นใบรูป ovate-elliptic ขนาด 1.7-4.5 x 3.8-8.2 เซนติเมตร ใบอ่อนมีขนสั้นสีน้ำตาลปกคลุม ขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ฐานใบ cuneate ก้านช่อใบยาว 2.5-4.5 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ raceme ยาว 5.8 เซนติเมตร เกิดที่ปลายกิ่ง ช่อดอกอ่อนมีขนสั้นสีน้ำตาลปกคลุม กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกสีเหลือง และเปลี่ยนเป็นสีส้มแดง มี 5 กลีบ แบบ papilionaceous เกสรตัวผู้มี 10 อัน แบบ diadelphous (9+1) เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ผิวด้านนอกมีขนสั้นสีขาวปกคลุม ภายในแบ่งเป็น 1 carpel 1 locule มี 2-3 ovule ติดแบบ marginal placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน

ผลแบบ legume มีลักษณะโป่งพอง ขนาด 0.8-1 x 1.5-2.5 เซนติเมตร ผิวด้านนอกมีขนสั้นสีขาวอ่อนนุ่มปกคลุมอย่างหนาแน่น

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Desmodium triflorum* DC.

PAPILIONACEAE

Puhua.H., Ohashi,H. (No date). http://flora.huh.harvard.edu/china/mss/volume10/Fabaceae-AGH_Desmodieae_coauthoring.htm.

ชื่อท้องถิ่น ค่านชาย

ชื่อสามัญ หล้าเก็ดคหอย

พืชล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นเลื้อยตามพื้นดิน ยาว 15-45 เซนติเมตร ใบประกอบแบบ trifoliate มีหูใบ 2 อัน แผ่นใบรูป obovate ขนาด 0.5-1 x 0.6-1 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ emarginate ฐานใบ cuneate ก้านใบสั้นมาก ใบอ่อนมีขนสั้นปกคลุม

ดอกเดี่ยวออกเป็นกลุ่ม 1-3 ดอกบริเวณซอกใบ แต่ละดอกมี bract รองรับ 2 อัน กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ผิวด้านนอกมีขนสั้นปกคลุมหนาแน่น กลีบดอกสีชมพู มี 5 กลีบ แบบ papilionaceous เกสรตัวผู้มี 10 อัน แบบ diadelphous (9+1) เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule ovule ติดแบบ marginal placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน

ผลแบบ lomendum หยักเป็นข้อ 3-5 ข้อ ผิวด้านนอกมีขนสั้นปกคลุม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dolichos lablab* L.

PAPILIONACEAE

Backer,C.A., Bakhuizen van den Brink,R.C. Fl.Java. 1:643-644.1963.

ชื่อท้องถิ่น มักแปบ

ชื่อสามัญ ถั่วแปบ

ไม้เลื้อยล้มลุก ลำต้นมีขนปกคลุมทั่วไป ใบประกอบแบบ trifoliate เรียง alternate ใบย่อยรูป ovate-lanceolate ขนาด 6-8 x 8-10 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ truncate ก้านช่อบียาว 2-18 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ raceme เกิดที่ซอกใบ กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกสีขาว มี 5 กลีบ แบบ papilionaceous เกสรตัวผู้มี 10 อัน แบบ diadelphous (9+1) เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule มี 2-5 ovule ติดแบบ marginal placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน

ผลแบบ legume รูปร่างแบน สีเขียว ขนาด 2-4 x 3.5-14 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Erythrina fusca* Lour.

PAPILIONACEAE

Nguyen van Thuan. Fl.C.L.V.17:25. 1979.

ชื่อท้องถิ่น คันตอง

ชื่อสามัญ ทองโหลง

ไม้ยืนต้นสูง 15-30 เมตร ลำต้นมีหนามแหลมกระจายอยู่ทั่วไป ใบเดี่ยวแบบ pinnate-trifoliolate เรียง alternate แผ่นใบรูป ovate ใบกลางมีขนาด 8-12 x 10-15 เซนติเมตร ใบข้างมีขนาด 4-6 x 8-12 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate ก้านใบกลางยาว 2.5-3 เซนติเมตร ก้านใบข้างยาวประมาณ 0.5 เซนติเมตร ก้านช่อใบยาว 5-10 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ raceme ยาว 7-9 เซนติเมตร ออกดอกด้านเดียว กลีบเลี้ยงสีน้ำตาลม่วง เชื่อมติดกันเป็นกาบ ปลายกลีบยาวออกไปด้านหนึ่ง กลีบดอกมี 5 กลีบ แบบ papilionaceous standard มี 1 กลีบ สีแดง ยาว 3.5-4 เซนติเมตร wing มี 2 กลีบ keel มี 2 กลีบ เชื่อมติดกัน เกสรตัวผู้มี 10 อัน เชื่อมติดกันแบบ monadelphous filament มีขนาดสั้น 5 อัน ยาว 5 อัน เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ marginal placentation style มี 1 อัน สีแดง stigma มี 1 อัน ปลายแหลม

ผลแบบ legume รูปร่างแบน ปลายแหลม ยาว 5-10 เซนติเมตร เมล็ดมี 1-3 เมล็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tadehagi triquetrum* (L.) Ohashi

PAPILIONACEAE

Zhengyi, W., Raven, P.H. http://flora.huh.harvard.edu/china/mss/volume10/Fabaceae-AGH_Desmodieae_coauthoring.htm.

ชื่อท้องถิ่น หล้าคอตุง

ชื่อสามัญ ข้าวเม่านก (รูป 47)

พืชร่มลูก สูง 30-50 เซนติเมตร ลำต้นมีลักษณะเป็นสัน ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ alternate หูใบมี 2 อัน รูปร่าง lanceolate ยาว 2 เซนติเมตร แผ่นใบรูป lanceolate ขนาด 2-4 x 8-10 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ฐานใบ round ก้านใบยาว 1.5-3 เซนติเมตร แผ่นเป็นปีก

ดอกช่อแบบ raceme ยาว 10-22 เซนติเมตร เกิดบริเวณใกล้ปลายกิ่งและปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงสีชมพูแดง เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ irregular กลีบดอกสีชมพูเข้ม มี 5 กลีบ แบบ papilionaceous เกสรตัวผู้มี 10 อัน เชื่อมติดกันแบบ diadelphous (9+1) เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ผิวค้ำนอกมีขนสั้นปกคลุมอย่างหนาแน่น ภายในประกอบด้วย 1 carpel 1 locule มี 6-10 ovule ติดแบบ marginal placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน เป็นปุ่มกลม

ผลแบบ lomomentum หักเป็นข้อ 6-8 ข้อ ผิวค้ำนอกมีขนสั้นสีน้ำตาลอ่อนปกคลุมอย่างหนาแน่น calyx และ style persistent

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Sesamum indicum* L.

PEDALIACEAE

Backer, C.A. Fl. Mal. 4:217. 1951.

ชื่อท้องถิ่น งา

ชื่อสามัญ งา

พืชล้มลุกสูง 0.3-1.5 เมตร ลำต้นมีลักษณะเป็นสันรูปสี่เหลี่ยม มีร่องตามยาวและมีขนสั้นปกคลุมทั่วไป ใบเดี่ยว บริเวณโคนต้นเรียงตัวแบบ opposite ส่วนปลายเรียงตัวแบบ alternate แผ่นใบรูป elliptic-lanceolate ขนาด 2-5 x 6-10 เซนติเมตร ผิวใบทั้งสองด้านมีขนสั้นปกคลุม ขอบใบเรียบ-serrate ปลายใบ acute ฐานใบ cuneate ก้านใบยาวประมาณ 1 เซนติเมตร

ดอกเดี่ยวเกิดที่ซอกใบ กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ผิวด้านนอกมีขนสั้นสีขาวปกคลุม กลีบดอกสีขาว มี 5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นรูป campanulate ปลายแยกเป็น 2 ปาก ภายในหลอดดอกมีสีเหลือง เกสรตัวผู้มี 4 อัน แบบ didynamous และมี staminode stamen 1 อัน เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน หักเป็น 4 lobe ผิวด้านนอกมีขนสั้นสีขาวปกคลุมหนาแน่น ภายในประกอบด้วย 4 carpel 4 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน stigma แยกเป็น 2 แฉก มีลักษณะเป็นแผ่นรี

ผลแบบ capsule ยาว 2.5-3 เซนติเมตร หักเป็น 4 lobe เมล็ดมีจำนวนมาก สีดำหรือขาว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Piper chaba* Hunt

PIPERACEAE

Blatter, E., Caius, J.F., Mhaskar, K.S. Ind. Mel. Pl. 3:2130-2131. 1980.

ชื่อท้องถิ่น ดีปลี

ชื่อสามัญ ดีปลี

ไม้เลื้อยล้มลุก แยกเพศแบบ dioecious บริเวณข้อมักเกิดรากสำหรับยึดเกาะ ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป ovate-elliptic ขนาด 3-5 x 7-10 เซนติเมตร ผิวใบเป็นมัน ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ oblique ก้านใบยาว 1-1.5 เซนติเมตร

ดอกเพศผู้เกิดเป็นช่อแบบ spike ยาว 4-5 เซนติเมตร เกสรตัวผู้มี 2-3 อัน ดอกเพศเมียเกิดเป็นช่อแบบ spike ยาว 3-4 เซนติเมตร เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule 1 ovule

ผลแบบ drupe อัดกันแน่นบนแกนช่อยาว 2.5-5 เซนติเมตร เมื่อสุกมีสีแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Piper sarmentosum* Roxb.

PIPERACEAE

Yongqian, C. Niashe, X., Gilbert, M.G. 1999. <http://flora.huh.harvard.edu/china/mss/volume04/index.htm>.

ชื่อท้องถิ่น ผักปลิง

ชื่อสามัญ ช้าพลู

พืชล้มลุกไหลไปตามพื้นดิน แยกเพศแบบ dioecious บริเวณข้อสามารถงอกรากได้ ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป ovate ขนาด 6-10 x 10-12 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cordate ก้านใบยาว 3-7.5 เซนติเมตร

ดอกเพศผู้เกิดเป็นช่อแบบ spike สีขาว ยาว 1.5-2.5 เซนติเมตร เกสรตัวผู้มี 2 อัน ดอกเพศเมียเกิดเป็นช่อแบบ spike ยาว 2-5 เซนติเมตร เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule 1 ovule style สั้นมาก stigma หยักเป็น 4 lobe

ผลแบบ drupe รูปร่างค่อนข้างกลม ขนาด 2.5-3 มิลลิเมตร อัดกันแน่นบนแกนข้อ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Plantago major* L.

PLANTAGINACEAE

Blatter, E., Caius, J.F. and Mhaskar, K.S. Ind. Med. Pl. 3:2035.1980.

ชื่อท้องถิ่น หญ้าเอ็นยืด

ชื่อสามัญ หมอน้อย

พืชล้มลุกอายุหลายปี สูงประมาณ 30 เซนติเมตร ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ alternate radical แผ่นปรกดิน แผ่นใบรูป ovate ขนาด 4.5-6 x 8-12.5 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ฐานใบ cuneate

ดอกช่อแบบ spike ยาว 5-15 เซนติเมตร ดอกย่อยสีเขียว มี bract รองรับ กลีบเลี้ยงมี 4 กลีบ เรียง imbricate กลีบดอกเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 4 กลีบ เกสรตัวผู้มี 4 อัน epipetalous anther มีขนาดใหญ่ เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 2 carpel 2 locule มี 2-4 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ central placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน

ผลแห้ง แตกตามรอยแตกด้านบน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Securidaca inappendiculata* Hassk.

POLYGALACEAE

van der Meijden, R. Fl. Mal. 10: 483-484. 1988.

ชื่อท้องถิ่น เครือเขามวก

ชื่อสามัญ มะเขือแจ้เครือ

ไม้พุ่มรอเลื้อย ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ alternate แผ่นใบรูป elliptic-lanceolate ขนาด 5-8 x 10-12 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ cuspidate ฐานใบ cuneate ก้านใบสั้น

ดอกช่อแบบ panicle เกิดที่ปลายกิ่ง กลีบเลี้ยง มี 5 กลีบ เรียงตัวเป็น 2 ชั้น ชั้นนอกกลีบเลี้ยงมี 3 กลีบ ขนาดเล็ก ชั้นในอีก 2 กลีบ สีชมพู มีลักษณะคล้ายกลีบดอก แผลออกเป็นปีก กลีบดอกมี 3 กลีบ กลีบข้าง 2 กลีบ สีชมพูปลายกลีบสีเหลือง รูปรี oblong กลีบกลางสีชมพู แดง ปลายแผ่และหยักเป็นริ้ว เกสรตัวผู้มี 8 อัน filament เชื่อมติดกันเป็นแผ่น เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน รูปรีแบน ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule 1 ovule ติดแบบ apical placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน oblique

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Polygonum* sp.

POLYGONACEAE

Hooker, J.D. Fl. Bri. Ind. 5: 23. 1885.

ชื่อท้องถิ่น ผักไผ่น้ำ

ชื่อสามัญ -

พืชล้มลุกอายุหลายปี ใบเดี่ยวเรียง alternate หูใบแผ่เป็นกาบบางๆ หุ้มลำต้น มีสีแดง ปลายหยักเป็นเส้นฝอย แผ่นใบรูป ovate-elliptic ขนาด 1.5-3.5 x 4.2-9.5 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate ก้านใบสั้นมาก

ดอกช่อแบบ spike ยาว 5.5-16 เซนติเมตร เกิดที่ปลายยอด perianth สีชมพู มี 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 8 อัน โคน filament มี gland 8 อัน เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ลักษณะเป็นสันรูปสามเหลี่ยม ภายในประกอบด้วย 3 carpel 1 locule 1 ovule มีก้านชู ovule ติดแบบ basal placentation style แยกเป็น 3 แฉก stigma เป็นปุ่มกลม มี 3 อัน

ผลแบบ nut รูปรีเป็นสันรูปสามเหลี่ยม มี perianth หุ้มอยู่

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Hedyotis capitellata* Wall.

RUBIACEAE

Backer, C.A. and Bakhuizen Van Den Brink JR, R.C. Fl.Java. 2:284.1965.

ชื่อท้องถิ่น หญ้าป่อง

ชื่อสามัญ ดอกไถ่ย่าน (รูป 34)

ไม้เลื้อยล้มลุก มีขนสั้นสีขาวปกคลุมทั่วลำต้น ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ opposite หูใบแบบ inter-intra petiolar stipule มีลักษณะเป็นเส้นฝอย แผ่นใบรูป lanceolate ขนาด 1-2.5 x 4-8.5 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate มีขนสั้นอ่อนนุ่มปกคลุมผิวใบทั้งสองด้าน ก้านใบสั้นมาก

ดอกช่อแบบ panicle ขนาด 3-5 เซนติเมตร เกิดที่ปลายกิ่ง ช่อดอกย่อยแบบ head ขนาด 1-1.5 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 4 กลีบ กลีบดอกสีขาว เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 4 กลีบ ฝักด้านในปกคลุมด้วยขนสั้นสีขาวอย่างหนาแน่น เกสรตัวผู้มี 4 อัน alternate กับกลีบดอก filament สีขาว ที่โคนมีขนสั้นอ่อนนุ่มปกคลุม เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 2 carpel 2 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน ปกคลุมด้วยขนสั้นสีขาว stigma หยักเป็น 2 lobe

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Morinda angustifolia* Roxb.

RUBIACEAE

Pitard, J. Fl.Gen.I.-C. 3(3):419. 1924.

ชื่อท้องถิ่น แอ่มน้อย

ชื่อสามัญ ยอดหิน (รูป 42)

ไม้พุ่ม สูง 1-1.5 เมตร ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ opposite หูใบมี 2 อัน แบบ inter-intra petiolar stipule ขนาด 4 x 5 มิลลิเมตร แผ่นใบรูป lanceolate ขนาด 3.5-5.5 x 14-18.5 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate ก้านใบยาว 1-1.5 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ compound dichacium เกิดบริเวณใกล้ปลายกิ่งและปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นถ้วย กลีบดอกสีขาว เชื่อมติดกันแบบ salver form ปลายแยกเป็น 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 5 อัน epipetalous filament สั้น เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 4 carpel 4 locule มี 1 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน stigma แยกเป็น 2 แฉก

ผลแบบ multiple fruit ผลย่อยแบบ drupe

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Morinda citrifolia* L.

RUBIACEAE

Pitard, J. Fl. Gen. I.-C. 3(3):423-424. 1924.

ชื่อท้องถิ่น ตาเสือ

ชื่อสามัญ ยอบ้าน

ไม้ยืนต้นสูง 5-8 เมตร ใบเดี่ยวเรียง opposite มีหูใบแบบ inter-intrapetiolar stipule แผ่นใบรูป ovate ขนาด 4-12 x 13-15 เซนติเมตร หลังใบเขียวเป็นมัน ขอบใบเรียบ หรือเป็นคลื่นเล็กน้อย ปลายใบ acute ฐานใบ cuneate ก้านใบยาว 1-1.5 เซนติเมตร

ดอกออกเป็นช่อกลมบริเวณซอกใบ ขนาด 2.5-4 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นวง กลีบดอกสีขาว เชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาว 1.5-1.5 เซนติเมตร ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ผิวด้านในมีขนสั้นปกคลุมหนาแน่น เกสรตัวผู้มี 5 อัน epipetalous เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 2 carpel 2 locule มี 1-2 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ basal placentation style มี 1 อัน ยาวโผล่พ้นกลีบดอก stigma แยกเป็น 2 แฉก

ผลเชื่อมติดกันแบบ multiple fruit รูปร่าง ovoid ขนาด 3-5 x 5-7 เซนติเมตร ผิวนอกขรุขระ เมื่อสุกมีสีเหลืองปนเขียว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Paederia pilifera* Hook.f.

RUBIACEAE

Pitard, J. Fl. Gen. I.-C. 3(3):412. 1924.

ชื่อท้องถิ่น หญ้าคำฮ้อย หญ้าตดหมา

ชื่อสามัญ หญ้าตดหมา

ไม้เลื้อย มีขนสั้นปกคลุมทั่วลำต้น ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ opposite มีหูใบ 2 อันแบบ inter-intra petiolar stipule แผ่นใบรูป ovate-lanceolate ขนาด 3-5 x 6-10 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ หยักเป็นคลื่นเล็กน้อย ปลายใบ acuminate ฐานใบ cordate ท้องใบมีขนอ่อนนุ่มสีน้ำตาลทองปกคลุมอย่างหนาแน่น ด้านหลังใบมีขนสั้น สากมือปกคลุม ก้านใบยาว 1.5-3 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ raceme ขนาด 5-15 เซนติเมตร เกิดที่ซอกใบ กลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อน เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกสีม่วง เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ผิวด้านในปกคลุมด้วยขนอ่อนนุ่มสีม่วงอย่างหนาแน่น ผิวด้านนอกมีขนสั้นสีขาวปกคลุม เกสรตัวผู้มี 5 อัน epipetalous ขนาดสั้น 2 อัน ยาว 3 อัน filament สั้นมาก เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 2 carpel 2 locule มี 1 ovule/locule ติดแบบ basal placentation style มี 1 อัน สีขาว stigma แยกเป็น 2 แฉก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Glycosmis* sp.

RUTACEAE

Hooker, J.D. Fl. Bri. Ind. 1:499. 1872.

ชื่อท้องถิ่น ส้มจีน

ชื่อสามัญ -

ไม้พุ่มสูง 1-2 เมตร ใบประกอบแบบ pinnate เรียง alternate ใบย่อยมี 3-6 ใบ เรียง alternate แผ่นใบรูป ovate-elliptic ขนาด 3.5-5.5 x 5.5-16 เซนติเมตร มี pellucid dot กระจายทั่วทั้งใบ ขอบใบเรียบ ปลายใบ round-acute ฐานใบ cuneate ก้านใบย่อยสั้นมาก ก้านช่อใบยาว 1-3 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ panicle เกิดที่ปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกมี 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 10 อัน เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 5 carpel 5 locule มี 1 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน ขนาดสั้น stigma หยักเป็น 5 lobe

ผลแบบ hesperidium รูปร่างค่อนข้างกลม ขนาดประมาณ 0.5-0.8 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Zanthoxylum myriacanthum* Wall. ex Hook.f.

RUTACEAE

Hartley, T.G. Journal of the Arnold Arboretum. 47(3):185-187. 1966.

ชื่อท้องถิ่น มะเข่น

ชื่อสามัญ มะเข่วน (รูป 49)

ไม้ยืนต้นแยกเพศแบบ dioecious สูง 10-25 เมตร ลำต้นตั้งตรงและมีหนามแข็งปกคลุมทั่วไป ใบประกอบแบบ odd-pinnate เรียง alternate ช่อใบยาว 35-75 เซนติเมตร ใบย่อยมี 5-25 ใบ แผ่นใบรูป ovate-elliptic ขนาด 2.5-10.5 x 6.5-20 เซนติเมตร มี pellucid dot กระจายอยู่ทั่วไป ขอบใบ serrulate ปลายใบ acuminate ฐานใบ oblique ก้านช่อใบยาว 8.5-13 เซนติเมตร มีหนามแข็งและขนสั้นปกคลุม ก้านใบย่อยสั้นมาก ประมาณ 0.5 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ panicle เกิดที่ปลายยอด ก้านช่อดอกมีขนสั้นและหนามแข็งปกคลุม ดอกเพศผู้กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกสีขาว มี 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 5 อัน เรียง alternate กับกลีบดอก มี rudimentary ovary 1 อัน สีขาว ปลายหยักเป็น 3 lobe ดอกเพศเมียมีลักษณะคล้ายกับดอกเพศผู้ เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน สีเขียว หยัก 3-4 lobe ภายในประกอบด้วย 3-4 carpel 3-4 locule มี 1 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ parietal placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน สีเขียว รูปร่างเป็นแผ่นแบน

ผลแบบ follicle 3-4 lobe สีเขียว รูปร่าง ovoid ขนาด 0.3-0.4 เซนติเมตร เมื่อสุกมีสีแดง เมล็ดสีดำ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Sapindus rarak* A.DC.

SAPINDACEAE

Van Welzen, P.C. Fl. Thai. 7(1):239-240. 1999.

ชื่อท้องถิ่น ไม้ผักจ๊ก

ชื่อสามัญ มะจ๊ก

ไม้ยืนต้น สูง 10-15 เมตร ใบประกอบแบบ odd-pinnate เรียง alternate ใบย่อยมี 10-16 ใบ แผ่นใบรูป lanceolate ขนาด 2-5 x 6-19 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ oblique

ดอกช่อแบบ panicle เกิดที่ปลายกิ่ง มีทั้งดอกสมบูรณ์เพศและดอกแยกเพศ (monoecious และ polygamous) กลีบเลี้ยงสีเขียว มี 4 กลีบ ผิวค้ำนอกมีขนสั้นปกคลุม กลีบดอกสีขาว มี 4 กลีบ ผิวค้ำนอกมีขนปกคลุม เกสรตัวผู้มี 8 กลีบ เกสรตัวเมียมี superior ovary 3 อัน apocarpous โดยมีส่วนของ style เชื่อมติดกัน แต่ละ ovary ประกอบด้วย 1 carpel 1 locule 1 ovule

ผลรูปทรงกลม ขนาด 1.5-2 เซนติเมตร สีน้ำตาลแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Saurauia roxburghii* Wall.

SAURAUACEAE

Keng, H. Fl. Thai. 2(2):111. 1972.

ชื่อท้องถิ่น ไม้หนานก

ชื่อสามัญ ส้านเห็บ

ไม้ยืนต้น สูงประมาณ 5 เมตร ลำต้นมี lenticel สีน้ำตาลกระจายอยู่ทั่วไป กิ่งอ่อนมีขนนุ่มปกคลุม ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ alternate ไม่มีหูใบ แผ่นใบรูป ovate-lanceolate ขนาด 5.5-9.5 x 14-23.5 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate ก้านใบยาว 1.5-5 เซนติเมตร มีขนสั้นอ่อนนุ่มปกคลุม

ดอกช่อแบบ raceme ตื้นๆ เกิดเป็นกระจุกตามกิ่งและลำต้น ช่อดอกและดอกย่อยมี bract สีเขียวรองรับ 2 อัน กลีบเลี้ยงสีเขียว มี 5 กลีบ เรียง imbricate กลีบดอกสีชมพู เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ และม้วนงอออกด้านนอก เกสรตัวผู้มีจำนวนมาก เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 5 carpel 5 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ axile placentation style มี 5 อัน stigma มี 5 อัน เป็นปุ่มกลม

ผลแบบ berry รูปทรง ovoid ขนาดประมาณ 0.5 เซนติเมตร calyx และ stigma persistent

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Lygodium flexuosum* Sw.

SCHIZAEACEAE

Smitinand, T., Larsen, K. Fl. Thai. (3): 1: 62-63. 1979.

ชื่อท้องถิ่น กูดงอคนก

ชื่อสามัญ หญ้ายายเภา (รูป 38)

ไม้เลื้อยล้มลุกจำพวกเฟิร์น ลำต้นกลม มีลำต้นใต้ดินแบบ rhizome รูปร่างสั้น ใบประกอบแบบ pinnate-bipinnate ขนาด 7-12 x 10-25 เซนติเมตร ใบย่อยรูป ovate หยักเป็น lobe ขอบใบ serrate ฐานใบ cordate ก้านใบแผ่เป็นปีก sporangia เกิดบริเวณขอบใบย่อย ยาวประมาณ 0.5-0.7 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Scoparia dulcis* L.

SCROPHULARIACEAE

Yamazaki, T. Fl. Thai. 5(2): 217-218. 1990.

ชื่อท้องถิ่น หญ้าอนควาก

ชื่อสามัญ กรดน้ำ

พืชล้มลุกสูง 20-60 เซนติเมตร โคนต้นมักมีลักษณะเป็นสันสี่เหลี่ยม ใบเดี่ยวเรียงเป็นวง รอบลำต้นข้อละ 3 ใบ แผ่นใบรูป lanceolate ขนาด 0.7-1.5 x 2-5 เซนติเมตร ขอบใบ serrate ปลายใบ acute ฐานใบ attenuate ก้านใบสั้นมากหรือไม่มี

ดอกช่อแบบ cymose มีดอกย่อย 1-3 ดอก เกิดที่ซอกใบ กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันที่ฐานเล็กน้อย ปลายแยกเป็น 4 กลีบ กลีบดอกสีขาว มี 4 กลีบ เกสรตัวผู้มี 4 อัน ระหว่างชั้น เกสรตัวผู้และกลีบดอกมีขนสีขาว ลักษณะเป็นเส้นริ้วเรียงเป็นวง เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 2 carpel 2 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน stigma มี 2 อัน

ผลแบบ septicidal capsule รูปร่าง ovoid เมล็ดสีน้ำตาล

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Solanum aculeatissimum* Jacq.

SOLANACEAE

Zhi-yun,Z., An-ming,L., D'Arcy,W.G. Fl.China. 17:323.1994.

ชื่อท้องถิ่น มะเขือแจ้

ชื่อสามัญ มะเขือขื่น

ไม้พุ่มสูง 0.6-1 เมตร มี stellate hair ปกคลุมทุกส่วนของลำต้น และมีหนามแหลมกระจายอยู่ทั่วไป ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป ovate หยักเป็น 5-7 lobe ตื้นๆ ขนาด 4-6 x 8-12 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ฐานใบ truncate ก้านใบยาว 3-5 เซนติเมตร มีหนามกระจายอยู่บริเวณเส้นใบหลัก

ดอกเดี่ยวหรือเกิดเป็นช่อขนาดเล็กบริเวณซอกใบ กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกสีม่วงอ่อน เชื่อมติดกันเป็นรูป salver-form ปลายแยกเป็น 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 5 อัน เรียงเป็นกระจุกบริเวณกลางดอก filament สั้นมาก เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน สีขาว stigma มี 1 อัน

ผลแบบ berry รูปร่างกลม ขนาดประมาณ 3 เซนติเมตร ผลสุกสีเหลือง calyx persistent

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Solanum erianthum* D.Don

SOLANACEAE

Zhi-yun,Z., An-ming,L., D'Arcy,W.G. Fl.China. 17:316-317.1994.

ชื่อท้องถิ่น ไม้ผ้าแป้ง

ชื่อสามัญ คับยาง

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูง 2-7 เมตร ยอดอ่อนมี stellate hair ปกคลุมหนาแน่น ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป ovate ขนาด 5-10.5 x 9.5-20.5 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ oblique-cuneate ก้านใบยาว 2.5-6.5 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ panicle ยาว 7.5-9.5 เซนติเมตร เกิดที่ซอกใบใกล้ปลายกิ่งและปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกสีขาว เชื่อมติดกันที่ฐาน ปลายแยกเป็น 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 5 อัน เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ผิวด้านนอกมีขน ปกคลุมหนาแน่น ประกอบด้วย 2 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ axile placentation style 1 อัน stigma มี 1 อัน

ผลแบบ berry รูปร่างกลม ขนาดประมาณ 0.8 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Solanum spirale* Roxb.

SOLANACEAE

Zhi-yun,Z., An-ming,L., D'Arcy,W.G. Fl.China. 17:317.1994.

ชื่อท้องถิ่น ผักคืด

ชื่อสามัญ ต้อยตั่ง

ไม้พุ่ม สูงประมาณ 1 เมตร ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ alternate แผ่นใบรูป elliptic-lanceolate ขนาด 4.5-7 x 8-18 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ฐานใบ cuneate ก้านใบสั้น

ดอกช่อแบบ raceme ยาว 5-6 เซนติเมตร เกิดที่ปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกสีขาว เชื่อมติดกันที่ฐาน ปลายแยกเป็น 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 5 อัน epipetalous filament สั้น anther สีม่วง เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 2 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ axile placentation

ผลแบบ berry รูปทรงกลม ขนาดประมาณ 0.8 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Byttneria pilosa* Roxb.

STERCULIACEAE

Plengkai,C. Thai.Bull.23:84. 1995.

ชื่อท้องถิ่น หุ่งแก้ว

ชื่อสามัญ ป่านเขากวาง (รูป 17)

ไม้เลื้อยมีเนื้อไม้ ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป ovate หัก 3-5 lobe ขนาด 6.5-14 x 10-16.5 เซนติเมตร ขอบใบ serrulate ปลายใบ acuminate ฐานใบ cordate ก้านใบยาว 4-15 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ panicle เกิดที่ซอกใบ กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ สีชมพูแดง เชื่อมติดกันที่ฐานเล็กน้อย กลีบดอกมี 5 กลีบ สีครีมบริเวณโคนสีแดง มีลักษณะมันวาวเป็นวง ปลายแยกเป็นรยางค์ 2 อัน เกสรตัวผู้มี 5 อัน filament มีลักษณะเป็นเชือกบางเชื่อมติดกันเป็นหลอด staminode stamen มี 5 อัน สีเหลือง รูปรางเรียวยาว บริเวณโคนเชื่อมติดกับด้านบนของกลีบดอก เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 5 carpel 5 locule มี 2 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ parietal placentation style มี 1 อัน stigma หักเป็น 5 lobe

ผลแบบ septicidal capsule รูปราง ovoid ผิวภายนอกมีลักษณะเป็นหนามอ่อนนุ่ม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Thunbergia colpifera* B.Hansen.

THUNBERGIACEAE

Hansen, B. Nord. J. Bot. 15(6):583-585. 1995.

ชื่อท้องถิ่น โป่งสุระปิดคำ

ชื่อสามัญ รวงจีดุกา (รูป 46)

พืชล้มลุก สูง 1-2 เมตร บริเวณเขื่อน ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ opposite แผ่นใบรูป ovate-elliptic ขนาด 9-11 x 19-28 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ cuspidate ฐานใบ cuneate ก้านใบยาว 1.5-2.5 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ raceme ตั้ๆ 2-4 ดอก เกิดที่ซอกกิ่ง ดอกย่อยมี bract ขนาดใหญ่รองรับ 2 อัน เชื่อมติดกันที่ฐาน กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดเป็นวง กลีบดอกสีขาว มี 5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 2 ปาก ดอกด้านในมีสีม่วง บริเวณโคนกลีบมีขนสั้นอ่อนนุ่มปกคลุม เกสรตัวผู้มี 4 อัน epipetalous มีขนาดสั้น 2 อัน ยาว 2 อัน บริเวณโคน anther มี ขนสั้นอ่อนนุ่มปกคลุม และมี appendage ยื่นออกเป็นติ่ง เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ด้านนอกมี annular disc ล้อมรอบ ภายในประกอบด้วย 2 carpel 2 locule มี 2 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน รูปร่างเรียวยาว stigma มี 1 อัน สีขาว หยักเป็น 2 lobe

ผลแบบ capsule รูปร่าง ellipsoid ขนาด 2-4 เซนติเมตร มี 2 เมล็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Thunbergia laurifolia* Lindl.

THUNBERGIACEAE

Backer, C.A., Bakhuizen van den Brink, R.C. Fl. Java. 2:552-553. 1965.

ชื่อท้องถิ่น หน้าแค้น

ชื่อสามัญ รวงจีด

ไม้เลื้อยล้มลุก ใบเดี่ยวเรียง opposite แผ่นใบรูป ovate-lanceolate ขนาด 4-7 x 8-15 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cordate-obtuse เส้นใบหลักมี 3-5 เส้น แบบ palmately vein

ดอกช่อแบบ raceme เกิดที่ปลายกิ่ง ช่อดอกห้อยลง ดอกย่อยมี bract รองรับ 2 อัน เชื่อมติดที่ฐาน กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นวง กลีบดอกสีม่วงอ่อน เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 กลีบ irregular ภายในหลอดดอกมีสีเหลืองอ่อน เกสรตัวผู้มี 4 อัน แบบ didynamous epipetalous เกสรตัวเมียมี 1 อัน ตั้งอยู่บน annular disc ภายในประกอบด้วย 2 carpel 2 locule มี 2 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน stigma มี ลักษณะเป็นรูปกรวย

ผลแบบ capsule รูปร่างกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร ส่วนปลายแหลมเป็นจงอย ยาว 2-3 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Microcos paniculata* L.

TILIACEAE

Phengklai, C. Fl. Thai. 6(1):34-36. 1993.

ชื่อท้องถิ่น กอม

ชื่อสามัญ มะกอม (รูป 41)

ไม้ยืนต้น สูง 5-7 เมตร กิ่งอ่อนมีขนสั้นสีน้ำตาลอ่อนปกคลุม ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ alternate หนูปะหลดรูปร่างง่าย แผ่นใบรูป ovate-elliptic ขนาด 4.5-7.5 x 11-18 เซนติเมตร ขอบใบหยักเล็กน้อย ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate เส้นใบหลักมี 3 เส้น เรียงตัวแบบ palmate ก้านใบสั้น

ดอกช่อแบบ panicle เกิดที่ปลายกิ่ง ช่อดอกมี bract รองรับ กลีบเลี้ยงสีเหลืองอ่อน ลักษณะคล้ายกลีบดอก มี 5 กลีบ มีขนสั้นอ่อนนุ่มปกคลุมทั้งสองด้าน กลีบดอกสีเหลือง มีขนาดเล็กกว่ากลีบเลี้ยง ปลายกลีบพับงอออกด้านนอก โคนกลีบมีขนสั้นปกคลุม เกสรตัวผู้มีจำนวนมาก filament สีเหลือง มีขนสั้นปกคลุมบริเวณโคน เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 3 carpel 3 locule มี 2 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน

ผลแบบ berry รูปร่าง ovoid ขนาด 1 x 1.5 เซนติเมตร เมื่อสุกมีสีม่วงดำ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Celtis tetrandra* Roxb.

ULMACEAE

Phuphathanaphong, L. Thai. Bull. 7:42. 1973.

ชื่อท้องถิ่น ไม้หัด

ชื่อสามัญ ขี้หนอนคาย

ไม้ยืนต้น สูง 12-20 เมตร มี lenticel กระจายอยู่ทั่วลำต้น ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป ovate ขนาด 3-8 x 6-18 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ด้านบนหยักแบบ serrate ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate เส้นใบหลักมี 3 เส้น แบบ palmately vein ก้านใบยาว 1-1.5 เซนติเมตร

ดอกช่อเกิดเป็นกระจุกบริเวณซอกใบ มีทั้งช่อดอกเพศผู้และช่อดอกที่สมบูรณ์เพศ ดอกเพศผู้ perianth มี 4-5 กลีบ สีเขียวอ่อนปนชมพู เกสรตัวผู้มี 4 อัน ไม่มีเกสรตัวเมีย ดอกสมบูรณ์เพศมีลักษณะคล้ายกับดอกเพศผู้ และมีเกสรตัวเมียแบบ superior ovary 1 อัน style มี 1 อันสั้นมาก stigma แยกเป็น 2 แฉก

ผลแบบ drupe รูปร่าง ovoid ขนาด 0.6-0.8 เซนติเมตร สีเขียว เมื่อสุกสีดำ เปลือกหุ้มเมล็ดแข็ง มีลักษณะเป็นสัน 6 เหลี่ยม stigma persistent

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Holoptelea integrifolia* (Roxb.) Planch.

ULMACEAE

Hooker, J.D. Fl. Bri. Ind. 5:481. 1885.

ชื่อท้องถิ่น ขะจาว

ชื่อสามัญ กระเขา

ไม้ยืนต้นสูง 15-20 เมตร ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป ovate-lanceolate ขนาด 4-7 x 8-12 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ oblique ก้านใบยาว 0.6-1.2 เซนติเมตร

ดอกเกิดเป็นช่อสั้นๆ บริเวณซอกใบที่ใบร่วงหลุดไปแล้ว มีทั้งดอกสมบูรณ์เพศและดอกเพศผู้ ดอกย่อยมี bract รองรับ 2 อัน perianth มี 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 5 อัน เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน รูปร่างแบน และมีก้านชู ovary ภายในประกอบด้วย 2 carpel 1 locule มี 1 ovule ติดแบบ apical placentation style สั้นมาก stigma แยกเป็น 2 แฉก มีขนนุ่มปกคลุม

ผลแบบ samaroid รูปร่าง ovoid แบน ขนาด 1.7-2.5 เซนติเมตร pericarp แผลเป็นปีก stigma persistent

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Centella asiatica* (L.) Urban

UMBELLIFERAE

Hedge, I.C., Lamond, J.M. Fl. Thai. 5(4):447-448. 1992.

ชื่อท้องถิ่น ผักหนอก

ชื่อสามัญ บัวบก

ไม้เลื้อยล้มลุก ทอดนอนไปตามพื้นดิน มี stolon ใบเรียงเป็นกระจุกบริเวณข้อ 3-5 ใบ แผ่นใบรูป reniform ขนาด 2-5 เซนติเมตร ขอบใบ serrate ปลายใบ round ฐานใบ cordate

ดอกช่อแบบ umbel เกิดเป็นกลุ่มบริเวณซอกใบ 3-4 ดอก ก้านดอกยาว 1-5 เซนติเมตร ช่อดอกมี bract สีเขียวรองรับ 2 อัน กลีบเลี้ยงสีเขียว กลีบดอกสีชมพู-ม่วงอ่อน มี 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 5 อัน เรียง alternate กับกลีบดอก

ผลรูปรางแบน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Clerodendrum indicum* (L.) Ktze.

VERBENACEAE

Shou-liang, C., Gilbert, M.G. Fl. China. 17:36. 1994.

ชื่อท้องถิ่น เล็งจ๊วน

ชื่อสามัญ เท้ายายม่อม

ไม้ล้มลุกขนาดใหญ่ สูง 0.8-2 เมตร ลำต้นกลวง ใบเดี่ยวเรียงเป็นวงรอบข้อ ข้อละ 4 ใบ แผ่นใบรูป lanceolate ขนาด 1-2 x 10-17 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ หรือหยักเป็นคลื่นเล็กน้อย ปลายใบ acute ฐานใบ cuneate ก้านใบสั้นมาก

ดอกช่อแบบ compound dichasium เกิดบริเวณซอกใบใกล้ปลายช่อ ช่อดอกย่อยมี bract รูปรางยาวเรียวรองรับ 2 อัน กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันที่ฐาน ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกสีขาว เชื่อมติดกันเป็นหลอดยาว ปลายแยกเป็น 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 4 อัน epipetalous anther สีม่วงดำ เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 2 carpel 2 locule มี 2 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ parietal placentation style มี 1 อัน stigma แยกเป็น 2 แฉก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Clerodendrum kaempferi* Sieb.

VERBENACEAE

ชื่อท้องถิ่น บ้าทะลายเลือด

ชื่อสามัญ ปิงตาไก่ (รูป 23)

ไม้พุ่มสูง 0.8-1.2 เมตร ทุกส่วนมีขนสั้นสีแดงปกคลุม ใบเดี่ยวเรียง opposite decussate แผ่นใบรูป ovate ขนาด 8-10 x 10-12 เซนติเมตร ขอบใบ serrate ปลายใบ acuminate ฐานใบ cordate ผิวใบทั้งสองด้านมีขนสั้นปกคลุม ก้านใบยาว 3-7 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ panicle ขนาดประมาณ 11 x 14 เซนติเมตร เกิดที่ปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงสีแดง เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกสีแดง มี 5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็นสองปาก เกสรตัวผู้มี 4 อัน epipetalous ขาว โผล่พ้นกลีบดอก เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ภายในประกอบด้วย 4 carpel 4 locule มี 1 ovule ในแต่ละ locule style มี 1 อัน สีแดง stigma หยักเป็น 2 lobe

ผลแบบ drupe หยักเป็น 4 lobe

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Clerodendrum viscosum* Vent.

VERBENACEAE

Backer, C.A., Bakhuizen van den Brink, R.C. Fl. Java. 2:611. 1965.

ชื่อท้องถิ่น ปิ้งสมุทร

ชื่อสามัญ นางแย้มป่า (รูป 24)

ไม้พุ่มสูง 1.5-2 เมตร กิ่งอ่อนมีขนสั้นสีน้ำตาลปกคลุม และมีลักษณะเป็นสันสี่เหลี่ยม ใบเดี่ยวเรียง opposite decussate แผ่นใบรูป ovate ขนาด 4.5-15 x 7-20.5 เซนติเมตร ผิวใบมีขน สากปกคลุมทั้งสองด้าน ขอบใบ serrate ปลายใบ acuminate ฐานใบ cordate-obtuse ก้านใบยาว 1.5-10 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ compound dichasium เกิดที่ปลายกิ่ง ขนาด 8-12 x 17-20 เซนติเมตร ก้าน ช่อดอกสีม่วงแดงและมีขนสั้นปกคลุม กลีบเลี้ยงสีเขียวปนม่วง เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยก เป็น 5 กลีบ กลีบดอกสีขาว เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลางดอกมีสีม่วง เกสรตัวผู้มี 4 อัน แบบ didynamous filament เชื่อมติดกับกลีบดอก และยาวโผล่พ้นกลีบดอก anther สีม่วงดำ เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 4 carpel 2 locule มี 2 ovule ในแต่ละ locule ติดแบบ parietal placentation style มี 1 อัน รูปร่างยาวเรียว สีขาว stigma มี 1 อัน ปลายแหลม

ผลแบบ drupe รูปร่างกลม หยักเป็น 4 lobe เมื่อสุกมีสีม่วงดำ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Gmelina arborea* Roxb.

VERBENACEAE

Shou-liang, C., Gilbert, M.G. Fl. China. 17:33. 1994.

ชื่อท้องถิ่น ช้อ

ชื่อสามัญ ช้อ

ไม้ยืนต้น สูง 10-20 เมตร ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ opposite decussate แผ่นใบรูป ovate ขนาด 7-15 x 10-19 เซนติเมตร ใบอ่อนมี stellate hair ปกคลุม ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cordate ก้านใบยาว 4-11 เซนติเมตร โคนก้านใบมี gland 1 คู่

ดอกช่อแบบ raceme กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ขนาด ไม่เท่ากัน ขนาดใหญ่มี 2 กลีบ ขนาดเล็ก 3 กลีบ กลีบดอกมี 5 กลีบ เชื่อมติดกันแบบ bilabiate มีขนสั้นปกคลุม กลีบด้านบน 1 กลีบ มีขนาดใหญ่ สีเหลือง อีก 4 กลีบมีขนาดเล็ก กว่า สีแดงส้ม เกสรตัวผู้มี 4 อัน แบบ didynamous และเชื่อมติดกับกลีบดอก เกสรตัวเมียมี superior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 4 carpel 4 locule มี 1 ovule/locule ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน stigma oblique

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Amomum* sp.

ZINGIBERACEAE

Delin, W., Larsen, K. 2000. <http://flora.huh.harvard.edu/china/mss/volume24/index.htm>.

ชื่อท้องถิ่น กูก

ชื่อสามัญ - (รูป 13)

ไม้ล้มลุกอายุหลายปี สูง 1.5-3 เมตร ใบเดี่ยวเกิดที่โคนต้น แผ่นใบรูป lanceolate ขนาด 21-23 x 80-110 เซนติเมตร ท้องใบมีขนสั้นอ่อนนุ่มสีเงินปกคลุม ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate ก้านใบยาว 10-13 เซนติเมตร ligule หยักเป็น 2 lobe

ดอกช่อแบบ spike รูปร่างแบบ capitate เกิดที่โคนต้น ดอกย่อยสีขาว เกสรตัวผู้มี 1 อัน staminode stamen มีรูปร่างคล้ายกลีบดอก เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 3 carpel 3 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ axile placentation

ผลแบบ capsule สีเขียว ผิวด้านนอกหยาบและแผ่เป็นปีกประมาณ 9 รอย

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Curcuma zedoaria* Roscoe

ZINGIBERACEAE

Backer, C.A. and Bakhuizen van den Brink, R.C. Fl. Java. 3:72.1968.

ชื่อท้องถิ่น ขาวมันจีน

ชื่อสามัญ ขมิ้นอ้อย

พืชล้มลุกอายุหลายปี สูงได้ถึง 2 เมตร มีลำต้นใต้ดินแบบ rhizome มักโผล่ขึ้นเหนือดิน เนื้อเยื่อด้านในสีเหลืองสด มีกลิ่นหอม ใบเดี่ยวแทงออกจากเหง้า มี 2-9 ใบ เรียงเป็นวงซ้อนทับกัน แผ่นใบรูป lanceolate-elliptic ขนาด 10-18 x 31-50 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate ก้านใบยาว 40-80 เซนติเมตร

ดอกช่อแบบ spike ยาว 4-6 x 9-23 เซนติเมตร แทงออกมาจากข้างลำต้น bract รูปร่างคล้ายกลีบดอก สีชมพู ภายในมีดอกย่อย 2-7 ดอก กลีบเลี้ยงสีขาว เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายกลีบสีแดง แยกเป็น 3 กลีบ irregular ผิวทั้งสองด้านมีขนสั้นอ่อนนุ่มปกคลุม กลีบดอกสีขาว เหลือง เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 2 ปาก labellum สีเหลือง ปลายหยักเป็น 2 lobe เกสรตัวผู้มี 1 อัน anther สีขาว บริเวณโคนมี appendage เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 3 carpel 3 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน stigma มี 1 อัน รูปร่างคล้ายถ้วย

ผลแห้ง แตกแบบ irregular รูปร่างกลม ขนาดประมาณ 2 เซนติเมตร ผิวด้านนอกมีขนสั้นอ่อนนุ่มปกคลุม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Costus speciosus* Smith

ZINGIBERACEAE

Delin, W., Larsen, K. 2000. <http://flora.huh.harvard.edu/china/mss/volume24/index.htm>.

ชื่อท้องถิ่น

เอื้องหมายนา

ชื่อสามัญ

เอื้องหมายนา (รูป 25)

พืชล้มลุกอายุหลายปี สูง 1-1.5 เมตร ส่วนยอดโค้งงอเป็นวง ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป lanceolate-elliptic ขนาด 3.5-5 x 20-30 เซนติเมตร ด้านท้องใบมีขนสั้นอ่อนนุ่มปกคลุมอย่างหนาแน่น ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate ก้านใบสีแดงแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น

ดอกช่อแบบ spike เกิดที่ปลายยอด ดอกย่อยอัดกันแน่นเป็นรูป cone ช่อดอกมีขนสั้นสีน้ำตาลทองปกคลุมทั่วไป ดอกย่อยมี bract สีแดงรองรับสองชั้น ชั้นนอกมี 1 อันขนาดใหญ่ ชั้นใน 1 อันขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงสีแดงเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 3 กลีบ กลีบดอกสีชมพู มี 3 กลีบ staminode stamen สีขาว รูปร่างคล้ายกลีบดอก มี 1 กลีบ แผ่เป็นวงล้อมเกสรตัวผู้ ขอบกลีบมีลักษณะยับย่น เกสรตัวผู้มี 1 อัน filament ขยายเป็นแผ่นแบน บดบัง anther ไว้บริเวณโคนมีขนสีขาวปกคลุมหนาแน่น ปลาย filament มีลักษณะเป็นรางค์สี่เหลี่ยม ม้วนงอออก ด้านนอก เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 2 carpel 3 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน สีขาว stigma มี 1 อัน สีขาว มีลักษณะเป็นแผ่นแบน

ผลแบบ capsule เปลือกก่อนข้างแข็ง เมล็ดสีดำ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Hedychium stenopetalum* Lodd.

ZINGIBERACEAE

Baker, J.G. Fl. Bri. Ind. 6: 231. 1894.

ชื่อท้องถิ่น ตาเหินขาว

ชื่อสามัญ ตาเหินหลวง (รูป 33)

พืชล้มลุกอายุหลายปี สูงประมาณ 1 เมตร ใบเดี่ยวเรียง alternate แผ่นใบรูป elliptic ขนาด 8.5-10.5 x 41.5-60 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acuminate ฐานใบ cuneate ด้านท้องใบมีขนสั้นอ่อนนุ่มปกคลุม ก้านใบแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น ligule รูปรี oblong

ดอกช่อแบบ raceme ยาว 30-45 เซนติเมตร เกิดที่ปลายช่อ ดอกย่อยเรียงเป็นกระจุก มี 2-3 ดอก ห่อหุ้มด้วย bract สีเขียว กลีบเลี้ยงสีเขียว มี 1 อัน กลีบดอกสีเขียวอ่อน เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 3 กลีบ รูปรีเรียวยาว ขดเป็นเกลียว staminode stamen มีรูปรีคล้ายกลีบดอก สีขาว มี 3 กลีบ labellum หยักเป็น 2 lobe เกสรตัวผู้มี 1 อัน filament และ anther สีขาว เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 3 carpel ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ axile placentation style สีขาว รูปรีเรียวยาว ส่วนปลายพาดนอนอยู่ระหว่างร่อง anther stigma มี 1 อัน มีลักษณะเป็นปุ่มสีเขียว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Zingiber cassumunar* Roxb.

ZINGIBERACEAE

Backer, C.A. and Bakhuizen van den Brink, R.C. Fl. Java. 3: 44. 1968.

ชื่อท้องถิ่น ปูเลย

ชื่อสามัญ ไพล

พืชล้มลุกอายุหลายปี สูง 0.7-1.5 เมตร ลำต้นใต้ดินแบบ rhizome ฝังในดินในสีเหลือง ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ alternate แผ่นใบรูป elliptic ขนาด 3.5-5.5 x 18-35 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายใบ acute ฐานใบ cuneate ก้านใบแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น

ดอกช่อแบบ spike รูปรี ovoid-ellipsoid ขนาด 3-4 x 6-9 เซนติเมตร เกิดที่โคนต้น ดอกย่อยมี bract สีน้ำตาลม่วงห่อหุ้ม กลีบเลี้ยงสีแดงเรื่อ เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 3 กลีบ กลีบดอกสีเหลือง เชื่อมติดกันแบบ funnel form ปลายแยกเป็น 2 ปาก labellum หยักเป็น 2 lobe เกสรตัวผู้มี 1 อัน ปลาย anther มี appendage ยื่นยาวเป็นติ่ง เกสรตัวเมียมี inferior ovary 1 อัน ประกอบด้วย 3 carpel 3 locule ovule มีจำนวนมาก ติดแบบ axile placentation style มี 1 อัน รูปรีเรียวยาว พาดนอนระหว่างพูของ anther stigma มี 1 อัน รูปรีคล้ายถ้วย

ผลแบบ loculicidal capsule รูปรีกลม เมล็ดสีดำ ห่อหุ้มด้วย aril สีขาว

รูป 12 *Aeschynanthus marmoratus*
F.W.Moore นมเมืงหิน

รูป 13 *Amomum* sp. ฤๅก

รูป 14 *Ananas comosus* Merr. สับปะรด

รูป 15 (บน) *Ardisia crenata* Sims. จ้าเครือ
รูป 16 (ล่าง) *Ardisia elliptica* Thunb. รามไหญ่

รูป 17 *Byttneria pilosa* Roxb. ป่านเขากวาง

รูป 18 *Caesalpinia mimosoides* Lamk.
จำเลียด

รูป 19 *Cajanus goensis* Dalz. แอปเปิ้ล
(ดอกและผล)

รูป 20 *Cassia alata* L. ชุมเห็ดเทศ

รูป 21 *Cassia siamea* Lamk.
ขี้เหล็ก

รูป 22 *Calycopteris floribunda* Lamk.
คิงคอง

รูป 23 *Clerodendrum kaempferi* Sieb.
ปังกาโก

รูป 24 (บน) *Clerodendrum viscosum* Vent.
นางแซ่มป่า

รูป 25 (ล่าง) *Costus speciosus* Smith
เอื้องหมายนา

รูป 26 *Coix lachryma-jobi* var. *puellarum*
Bal. เดียวหิน

รูป 27 (บน) *Crateva magna* DC. กุ่มน้ำ

รูป 28 (ล่าง) *Crotalaria bracteata* Roxb.
มะหังคง (ดอกและผล)

รูป 29 *Eclipta prostrata* L. กะเม็ง

รูป 30 *Ficus hispida* L. มะเคือปล้อง

รูป 31 (บน) *Flacourtia indica* Merr.
ตะขบป่า (ดอกเพศผู้)

รูป 32 (ล่าง) *Flacourtia indica* Merr.
ตะขบป่า (ดอกเพศเมีย)

รูป 33 *Hedychium stenopetalum* Lodd.
ตาเหินหลวง

รูป 34 (บน) *Hedyotis capitellata* Wall.
ตุ๊กไก่ข่าน

รูป 35 (ล่าง) *Homonoia riparia* Lour.
ไครีน้ำ (ดอกเพศผู้และดอกเพศเมีย)

รูป 36 *Justicia ventricosa* Wall. ex Hook.
ชาไก่

รูป 37 *Lagerstroemia venusta* Wall.
เสลาเปลือกบาง

รูป 38 *Lygodium flexuosum* Sw.
หญ้ายายเภา

รูป 39 *Mallotus barbatus* Muell.Arg.
ตองเต้า (ดอกเพศผู้)

รูป 40 *Mallotus barbatus* Muell.Arg.
ตองเต้า (ดอกเพศเมียและผล)

รูป 41 *Microcos paniculata* L.
มะกอม (ดอกและผล)

รูป 42 *Morinda angustifolia* Roxb. ขอดิน

รูป 43 *Plumbago indica* L.
เจตมูลเพลิงแดง

รูป 44 *Plumbago zeylanica* L.
เจตมูลเพลิงขาว

รูป 45 (บน) *Rotala rotundifolia* Koehne
ผักปอด

รูป 46 (ล่าง) *Thunbergia colpifera* B.Hansen.
รางจืดฤๅคา

รูป 47 *Tadehagi triquetrum* (L.) Ohashi
ข้าวเม่านก

รูป 48 *Trichosanthes tricuspidata* Lour.
กระดิ่งช้างเผือก (ดอกและผล)

รูป 49 *Zanthoxylum myriacanthum* Wall. ex
Hook.f. มะแขว่น (ดอกเพศผู้และดอกเพศเมีย)